

III AASTAKÄIK 2009

NUMBER 2 (6)

AKADEEMIAKE

ÕPILASTE TEADUSAJAKIRI

KOLLEGIUM:

Liina Kanger *stud dr iur*
Aitel Käpp *stud dr theol*
Triin Käpp *stud dr theol*
Õie-Liisi Lipmaa *stud mag politol*
Miina Norvik *stud mag phil*
Peeter Piksarv *stud mag rer nat*
Pille Säälük *stud dr rer nat*

Ajakirja annab välja SA Akadeemiake

(reg. kood 90008057)

Juhatus/Toimetus:

Liina Kanger 5667 1810, Liina@metsaylikool.ee
Triin Käpp 5690 9272, Triin@metsaylikool.ee
Õie-Liisi Lipmaa 507 8341, oieliisi@hotmail.com

Nõukogu:

Aitel Käpp
Pille Säälük
Indrek Ude

Address: Vaksali 21-30, Tartu 50409, Eesti

Kodulehekülg: www.akadeemiake.ee

Keeletoimetaja: Miina Norvik

Logo: Lea Malin

Küljendus: OÜ Intelligent Design / Atko Rimmel

SISUKORD

Kaisa Rahuoja

Vahetusõpilase eesti keel ja eesti meel 5

Kristiine Kukk

Keeleliste vahendite kasutamine poliitikute blogides 27

Greta Raidma

Argumentatsioon 9. klassi õpilaste kirjandites 61

Annika Soom, Signe Toom

Merekatastroofid. Sõrve õlireostused aastatel 2007–2008. 74

Gerda Nelis

Rändkarbi (*dreissena polymorpha*) bioloogiast ja uuringutest
Saaremaal ning Lääne-Eesti mandriosas 2007. aastal. 109

Katre Tamm

Toitlustusasutuste nimed Lääne-Virumaal. 127

Arutelu 147

Illustratsioonid:

Maarja Küla elanike guaši-, akvarelli- ja pliiatsijoonistused teemadel
“Kevad” ja “Eesti”. Pildid jõudsid Akadeemiakeseni tänu küla juhataja
Ly Mikheimile.

Anneli, Maarja Küla elanik

KAISA RAHUOJA
TALLINNA 32. KESKKOOL
12. KLASS

VAHETUSÕPILASE EESTI KEEL JA EESTI MEEL¹

JUHENDAJA: EHA AARE

SISSEJUHATUS

Oma töös uurisin ühe inimese näitel, kuidas ajutiselt, vaid aastaks Eestisse saabuja omandab eesti keelt; mis valmistab talle raskusi ja milline on tema sõnavara. Lisaks grammatilistele küsimustele pöörasin tähelepanu ka sellele, kuidas võõramaalane kohaneb eesti kultuuriga; mis talle meeldib ja mida ta võõrastab. Suuri üldistusi minu töö puhul siiski teha ei saa, sest lähtun ühest isikust, kes oma entusiasmi, rõõmsameelsuse ja temperamendiga on ainulaadne.

Uuritav on 17-aastane Slovakkias pärit tütarlaps, kelle nimi on Daniela Botikova. Daniela elas vanemate ja vanema õega Bratislava lähistel ning käis Bratislavas keskkoolis. Eelmisel kevadel otsustas ta veeta ühe aasta vahetusõpilasena välismaal. Kuna ta oli otsusega veidi hiljaks jäänud, ei saanud ta sihtkohta valida, aga oli siiski rõõmuga nõus Eestisse tulema. See oli esimene Slovakkia-Eesti õpilasvahetus. Eestis ootas tragi neidu vahetuspere, kus sir-

1 Artikli aluseks olev uurimistöö pälvis 24. üleriigilisel emakeeleolümpiaadil XI-XII klassi vanuserühmas II koha. Töö on kirjutatud 2009. aastal Tallinnas.

gumas kaks eelkooliealist tüdrukut, keda Daniela nüüd oma õdedeks nime-
tab. Samuti on vahetuspere vanemad talle ema ja isa. Neiu väitel on ta keele
hästi selgeks saanud just tänu sellele, et tema õed räägivad vaid eesti keelt.

Daniela saabus Eestisse rahvusvahelise noortevahetusorganisatsiooni
YFU kaudu, mis on Eestis tegutsenud juba 15 aastat. YFU eesmärgiks on
pakkuda õpilastele kogemuslikku õpet: vahetusaastat peetakse teises riigis
kodanikuks olemise praktikaks. Õppimises edasijõudmine ei ole vahetus-
aasta põhiline eesmärk.

Daniela on 2008/09. õppeaastal Kuusalu Keskkooli 11.b õpilane. Kooli-
tundidest osaleb ta aktiivsemalt võõrkeele tundides, matemaatikas ja kee-
mias. Teistes ainetes ta aga kuulab ja püüab tekstist aru saada. Ta käib ka
eesti keele individuaaltundides, kus teda juhendab vahetusõpilaste koolita-
mises kogenud pedagoog Sirje Päll. Tunnid on üles ehitatud peamiselt sõb-
ralikule vestlusele. Kasutatakse Mall Pesti ja Helve Ahi õpikut „Eesti keele
õpik algajale”. Lisaks koolitööle osaleb Daniela aktiivselt ka koolikoori töös,
õpib Kuusalu muusikakoolis viulit ning tegeleb mõõdukalt spordiga.

Daniela emakeel on slovaki keel, millel on peamiselt Slovakkias ligikaudu
5 miljonit kõnelejat. Slovaki keel kuulub indoeuroopa keelkonda, lääneslaavi
keelte hulka. Slovaki keel on väga sarnane t ehhi keelega, mille kasutajad mõis-
tavad teineteist tõlketa. Oma töös olen püüdnud arvesse võtta, millised taker-
dused neiu eesti keele arengus võivad olla tingitud slovaki keele eripäradest.

Töö materjali kogusin eelkõige Daniela vestlusi lindistades ja neid ana-
lüüsid. Vestlused toimusid kolmel korral: 2008. aasta 19. oktoobril ja 9.
ning 29. novembril. Taustinformatsiooni saamiseks intervjuueerisin ka neiu
siinset eesti keele õpetajat ning palusin kommentaari YFU Eesti esindajalt.

Daniela keeleoskustaseme hindamiseks palusin tal kasutada eesti keele
enesehindamise skaalat, mille põhjal ta ise oma keeletaseme määras. Aru-
saadavatel põhjustel on tütarlapse tugevaimaks küljeks suuline eneseväl-
jendus, seejärel tulevad kuulamine ja lugemine, ent kirjutamisoskus pole
piisavalt arenenud, et ta sooviks seda eksponeerida.

1. VAHETUSÕPILASE EESTI KEEL

1.1. KEELEOSKUSE HINDAMISEST

Daniela keeleoskuse hindamisel lähtusin eelkõige tema suulise eneseväljen-
duse oskusest. Ehkki tema kõnest vigade väljanappimine näis mulle kohati

väiklase tähenärimisena, usun, et tüüpiliste vigade väljatoomine aitab näiteks keeleõpetajatel koostada õpikuid, mis vastavad vahetusõpilaste vajadustele.

Lindistatud vestlusi analüüsid ja andmeid töödeldes jagasin vead kahte peamisesse rühma, milleks on foneetika + grammatika ning sõnvara. Foneetika ja grammatika peatükk omakorda jaguneb viieks alateemaks: hääldus, käänamine, tegusõna, sõnakasutus ja ühildumine. Vigade jaotus on tinglik ega järgi täpselt mõnda keeleõppesüsteemi.

Uurimistöös pole põhjalikult kajastatud uurimisaluse kirjutamis- või lugemisoskust, vaid on keskendunud just suulisele väljendusele. Eksamikeskuse enesehindamise skaala põhjal hindab Daniela ise oma võimeid järgmiselt: mõistmine: kuulamine B2, lugemine B1; rääkimine: suhtlus B2 suuline esitus B1, kirjutamine A2.

Kõik näited, mis on tüüpvigade kohta toodud, on märgitud lisasse 1.

1.2. FONEETIKA JA GRAMMATIKA

Hääldus

Daniela hääldus ei riiva kõrva, ent eriti täishäälikute hääldamisel on märgata väikeseid ebatäpsusi. Ülipikad häälikud kõlavad pisut lühemalt, kui oleks eesti keelele kohane, näiteks sõnades *aastane*, *kool*, *Kuusalus*, *mulle*. Siiski on tegemist vaid nüansiveaga, mis vestluse kulgu ei häiri ning vestluskogemuse kasvades märgatavalt kahaneb (häälikud muutuvad iga vestlusega üha täpsemaks).

Kergeid probleeme on esialgu mitme täis- ja sulghäälikuga. Näiteks puudub slovaki keele häälduses *ä*-häälik, sama kirja-pildiga tähte hääldatakse pigem *e* sarnaselt. Ka Daniela ise tunnistab, et tal on *ä*-häälikuga raskusi, näiteks *käisin* ~ *keisin*. Samamoodi esineb ebatäpsusi *u*- ja *o*-hääliku eristamisel, näiteks *jooksen* ~ *juuksen*. Viimasel juhul segab hääldus ka teineteisest arusaamist, aga see on pigem erand kui reegel. Sarnaseid kõhklusid tekib ka *õ*- ja *ü*-hääliku kasutamisel, vastavalt sõnades *õde* ~ *ude* ja *ülikool* ~ *ulikool*.

Kogu vestluse vältel kõlab *g*-häälik eesti keele jaoks liiga pehmelt, näiteks sõnas *aga*. Sellise hääldusnüansi põhjuseks võib pidada emakeele eeskujut.

Käänamine

Käänamist peab Daniela ise oodatult üheks keerulisemaks teemaks eesti keele õppimisel. Slovaki keele kuue käände asemel tuleb nüüd opereerida

koguni neljateistkümnega. Eriti raske on tema jaoks mitmuse moodustamine, sest seal näikse mitte ühtegi reeglit olevat ning kõikide sõnade mitmuse moodustamine tuleb eraldi meelde jätta.

Tegelikult aga on käänamisel kõige sagedamini tehtav viga hoopis lauseliikme käänamata jätmine, mis esineb järjekindlalt igal vestlusel. Näiteks *ma lähen trenn*, mitte *ma lähen trenni* või *ma pean maksma see kursus eest*, mitte *ma pean maksma selle kursuse eest*. Sama viga esineb ka mitmuses näiteks *mul ei ole loomad*, *mul ei ole loomi* asemel.

Kergeid käänetega eksimisi on ka mitmuse osastava kasutamisel, mille asemel rakendab ta sageli nimetavat käänet. Näiteks *ma kohtusin oma sõpru*, mitte *ma kohtusin seal oma sõpradega*.

Tegusõna

Tegusõnade kasutamisel tehtavad vead jagunevad viide peamisse kategooriasse:

1. Konteksti mittesobiva sõna valik, mille puhul omakorda võib eristada sarnase tüvega sõnade äravahetamist: *minu õde õpetab ülikoolis*, mitte *minu õde õpib ülikoolis*; või vastandlike sõnade kasutamist: *kui ma tulen koju*, mitte *kui ma lähen koju*.
2. Kesk sõnade väär rakendamine. Vigu esineb peamiselt *nud-/tud*-kesksõnade moodustamisel: *ma ei teadsin*, mitte *ma ei teadnud*; või *ma-/da*-tegevusnime kasutamisel: *ma tahan õppima*, mitte *ma tahan õppi-da*, nagu oleks korrektne vorm.
3. Tegusõna-alaste vigade hulka olen liigitanud ka konteksti sobiva aja tarvitamisel tehtud vead. Loomulikult on olevik põhiline aeg, mille kasutamisega vahetusõpilane kokku puutub. Sellepärast on sagedamini esinevaks veaks oleviku kasutamine mineviku kontekstis: *me valmistame kava*, mitte *me valmistasime kava*. Esineb ka oleviku kasutamist mineviku kontekstis oleva lause kõrvalosas, mis peaks olema olevikus: *ma arvasi, et rohkem inimesi tuli*, mitte *ma arvasin, et rohkem inimesi tuleb*, nagu olnuks parem väljenduda.
4. Veel esines Daniela kõnes ka mõningaid eituse konstrueerimisel tek kivaid apse. Enamasti lisas ta eituse väljendamisel jaatava öeldise ette vaid negatiivsust väljendava sõna *ei*, mitte *nud*-kesksõna: *ma ei teadsin*, mitte *ma ei teadnud*, nagu olnuks õige. Samuti eksis kõnealune isik eitust väljendava sõna valikuga mõnes fraasis, kasutades sõna *mitte* asemel sõna *ei*: *ei palju*, mitte aga *mitte palju*.

5. Kõneviiside kasutamise vigu polnud palju, ent need olid silmatorkavad: *see on sama, kui ma olen*, mitte *see on sama kui ma oleksin*, nagu oleks korrektne väljenduda (Daniela on tingiva kõneviisi asemel kasutanud kindlat kõneviisi).

Sõnakasutus

Peamised sõnakasutuse vead tulenevad kuulmise järgi valesti meelde jäänud fraasidest või kogenematuses samadest tüvedest eriliigilisi sõnu moodustada.

1. Kuulmise järgi jäävad valesti meelde peamiselt sellised väljendid, millel välismaalase jaoks puudub grammatiline loogika ja mille mehhaaniline päheõppimine on ebaõnnestunud: *kogu peale*, mitte *kõigepealt*, nagu eestlased antud vormi kasutavad.
2. Sõnade tuletamata jätmine on põhjustatud arvatavasti vähesest kogemusest ning ka ebapraktilisusest, kuna kuulajad mõistavad kõnelejat ka vale sõnalõpu puhul: *ma tundsin nii halb*, mitte *ma tundsin [end] nii halvasti*, nagu oleks kohane öelda.

Lisaks eelmainitule esineb vigu ka sõnade järjekorras, mis slovaki keeles erineb eesti keele sõnade järjestusest lauses. Eesti keeles asetseb omadussõna nimisõna ees, vastupidiselt slovaki keelele, kus see asetseb nimisõna järel: *vaheaeg sügis*, mitte *sügisvaheaeg*, nagu oleks eesti keeles korrektne.

Ühildumine

Peamine ühildamisprobleem tekkis Danielal erinevate lauseliikmete arvu määramisel: *kool, kus minu sõbrad õpib*, mitte *kool, kus minu sõbrad õpivad*, nagu oleks täpne väljenduda.

Vigade täielik loend on esitatud 1. lisas.

1.3. SÕNAVARA

Esimeses vestluses on Daniela sõnavara üpris lakooniline. Ta kasutab kokku 87 erinevat sõna. Tänu sellele, et vahetame mõtteid kõige üldisematel teemadel, mis tutvuse algusesse siiski hästi sobivad, saab ta väheseid nimisõnu kasutades kenasti hakkama. On aru saada, et sellistel teemadel nagu pere ja hobid on ta juba varemgi vestelnud ning sõnad pole meelde jäänud mit-

te üksikult, vaid fraasikaupa. Ka tegusõnu on tema sõnavaras vähe ja need kipuvad sageli korduma, aga küllap see on suulises kõnes iseloomulik ka enamikule eestlastele. Eriti on puudust tunda aga omadussõnadest, mida emotsionaalne tüdruk oma tunnete väljendamiseks kindlasti rohkem vajaks. Ase- ja muutumatutest sõnadest neuu väga puudust ei tunne, arvsõnu kasutades peab enne pikema mõttepausi. Selle, mis kõnes puudu jääb, korvab ta aga ohtra naeru ja särasilmsusega.

Esimese ja teise vestluse vahele jäänud kuu ajaga on Daniela palju arenenud ja tunnistab ka ise, et varem oli tal keerulisem vestluses kaasa rääkida ja sellest aru saada. Teises vestluses kasutab ta kokku 115 uut sõna, mis polegi eriti palju, aga ilmselt ei suuda meie poole tunnine kõnelus ka kõiki uusi arenguid tabada. Arvuliselt kasutab ta kõige rohkem uusi nimisõnu, aga lisandunud tegusõnad ilmestavad tema kõnet siiski suuremal määral. Kahjuks on omadussõnu ikka veel vähe, küllap kajastub siin eesti inimeste argikeele nüansivaesus ning tõsiasi, et vahetusõpilasega suheldes kasutatakse sihilikult lihtsamaid sõnu, et ta meid paremini mõistaks. Ase-, arv- ja muutumatute sõnade kasv jääb samuti tagasihoidlikuks, aga neid on eesti keeles ka tunduvalt vähem kui nimi-, tegu- või omadussõnu.

Kolmandas vestluses kasutab Daniela 99 uut sõna, mis jääb ootustele veidi alla. Samas saab ta selleks ajaks aru juba kiiremast kõnest ning keerulisema ehitusega küsimustest ning sõnavara juurdekasv on siiski piisav, et arengut märgata. Nimi- ja tegusõnade juurdekasv on olnud võrdlemisi püsiv. Kolme kuuga on kogunenud ka arvestatav kogus omadus-, ase- ja muutumatuid sõnu. Daniela saab nüüdseks vabalt eesti keeles suhelda nii koolis, kodus, sõpradega kui ka poes või juuksuris. Enam ei pea ta üldiselt inglise keelele üle minema, nagu varem ette tuli.

2. VAHETUSÕPILASE EESTI MEEL

2.1. KOHANEMINE VÕÕRA KULTUURIGA

2.1.1. Kultuurišokk

Iga pikema välisreisiga kaasneb tahes-tahtmata kultuurišokk – stressi ja pingeseisund, mille põhjustab tuttavate märkide ja tähenduste kadumine sotsiaalses suhtluses. Kui juhinduda Hiie Pajupuu arvamusest, et kultuuri okki kogevad tugevamini need inimesed, kes on enam motiveeritud sügavuti tutvuma inimeste mõtlemis- ja tegutsemismallidega, pole midagi

imestada, et Daniela end esimestel Eestis veedetud nädalatel veidi rõhutada tundis.

Tema kohanemisvõime pandi proovile juba lennukis, kui ta aknast välja vaadates märkas Eestile omast hajaasustust. „Slovakkia ja T ehhi kohal nägin väikesi külakesi, aga Eestis seisis iga maja teistest tükki maad kaugemal metsa vahel,” jutustab neiu. Külade asetus maastikul näitab, et eestlased on vastupidiselt slovakkidele pigem reserveeritud ja omaette hoidvad, mis võib kohanemise välismaalasele küllaltki keeruliseks teha.

Lisaks eelmainitule tekitasid esimestel nädalatel võõristust eestlaste toimumisharjumused. Nimelt söövad eestlased slovakkidega võrreldes tunduvalt rohkem liha ning vähem köögivilja. Taimetoitlasest tütarlapsel oli siinse toiduvalikuga esialgu raskusi, ent nüüdseks on ta enda sõnul juba harjunud ning sööb vahetevahel ka tüki kana või kala. Erinevad toimumistraditsioonid on ilmselt põhjustatud kliima erinevustest. Külmema kliimaga aladel on liha alati rohkem söödud, sest taimede kasvatamise võimalused on piiratud. Venemaa tundraaladel elavate neenetsitega võrreldes, kelle toit on täielikult loomset päritolu, söövad eestlased siiski palju juur- ja köögivilju.

Loomulikult süvendas ujedust ka keelebarjäär. Nagu kõikidele algajatele keeleõppijatele kostis Danielalegi eesti keel alguses ühtlase sõnamulinana ning ta ei saanud midagi aru. Alguses toimus suhtlus inglise keeles, aga kõige rohkem hakkas tüdruk puudust tundma emakeeles kõnelemisest. Tema perekond viibis esimesel nädalal Hispaanias puhkusel ning Daniela ei saanud neile isegi helistada. „See oli minu jaoks raske, tundsin end mõnikord abituna, aga nüüd on kõik juba hästi,” seletab ta.

Danielaga vesteldes selgubki, et kõige raskemad olid esimesed kaks-kolm nädalat, mil tema keeleoskus oli veel pea olematu ja kultuurierinevustega harjumiseks läks aega. Vahetusõpilased läbivad kultuuri oki faasi arvatavasti kiiremini kui teised välismaalased, sest enne sihtmaale jõudmist viibivad nad ettevalmistavas laagris, kus õpetatakse elementaarseid sõnu, lauseid ja fraase ning tutvustatakse kultuuri. Lisaks sellele on iga vahetusõpilane tulnud sihtriiki vabatahtlikult ning on motiveeritud kiiresti kohanema.

2.1.2. Koolielu

Daniela elab Harjumaal Kuusalu lähistel ning käib Kuusalu keskkooli 11.b klassis. Tema klassis käib 22 õpilast, mis on ligikaudu poole vähem kui tema Bratislava koolis. Oma klassiõdesid ja -vendi peab Daniela üldiselt sõbraliikeks ning rõõmsameelseteks, kuid mõned noored on siiski reserveeritumad

ning pole poole aasta jooksul näidanud soovi temaga suhelda. „Eestlastega sõbraks saamine võtab natuke rohkem aega, aga kui neid tundma õppida, siis saab aru, et nad on toredad inimesed. Siiski on ka klassikaaslasi, kes pole minuga siiani sõnagi vahetanud,“ ütleb ta.

Daniela töötab erilise innuga kaasa just võõrkeeletundides. Slovakkias on ta õppinud saksa ja inglise keelt, nüüd aga arendab ka vene keele oskust. „Vene keel on slovaki keelega suhteliselt sarnane. Paljud sõnad on sarnased ja ma taipan kõnest midagi. Enne Eestisse tulemist polnud ma kordagi vene keelt kuulnud või ühtegi venelast näinud,“ räägib ta. Ainetes, mida õpitakse eesti keeles, välja arvatud matemaatika, Daniela üldjuhul kaasa ei tee, vaid kuulab teisi, et oma eesti keelt arendada.

Tüdruk jutustab nüüd möödunu üle naerdes, et algus koolis polnud sugugi lihtne. Harvad polnud juhused, kui ta kooli peal ära eksis ega osanud enam klassi minna. Kord tegid klassivennadki tema kulul heatahtlikku nalja, lastes tunni ajal mobiiltelefonidest koolikella helinat, mispeale ta püsti tõusis ja klassist väljuma hakkas. Daniela siiski pikka viha ei pidanud ja praeguseks on niisugusest viperusest saanud üks lõbus lugu, mida mäletada.

Daniela võtab õhtuti ka eesti keele eratunde. Tema juhendajaks on Kuusalu keskkooli eesti keele õpetaja Sirje Päll, kes oktoobris, mil Daniela oli Eestis viibinud napid kaks kuud, kirjeldab tüdruku keeleoskust järgmiselt: „Ta on õpingutes kohusetundlik ja sihikindel ning võimeline eesti keeles suhtlema kaupluses, raamatukogus ja mujal; suudab paarikümne lausega jutustada oma kodust, perest, hobidest, möödunud päevast, nädalast. Ta on palju õppinud ja arvan, et kevadel võin öelda, et Daniela valdab keelt kõnes, abimaterjale kasutades ka kirjas.“

Kooli kõrvalt tegeleb Daniela viiulimängu ja laulmisega. Viiuliõpinguid jätkas ta Kuusalu muusikakoolis, laulmist aga Kuusalu keskkooli noortekooris. Sügisel osales neiu ka Georg Otsa muusikakooli orkestri töös, andes kontserte nii Estonia kui ka Vanemuise kontserdisaalides. Kaks korda nädalas pärast tunde Tallinna vahet sõitmine muutus aga väsitavaks ja Daniela loobus orkestris käimisest.

Lisaks sellele kiidab neiu Kuusalu keskkooli sportimisvõimalusi. Ta käib korvpalli- ja võrkpallitrennis, mõnikord jooksmas ja nädalavahetuseti kooli spordihoones ujumas. Ta on rõõmus, et on hakanud nii palju spordiga tegelema, ja tahab samaga jätkata ka kodus. „Aga seal pole mul võimalik mängida kord või paar nädalas korv- või võrkpalli. Kui tahad mingi spordialaga tegeleda, siis peab seda süvitsi tegema. Selle poolest mulle Kuusalu koolis meeldibki!“ selgitab ta.

2.2. EESTI JA EESTLUS VÄLISMAALASE PILGU LÄBI

Oma kooli ajalehele intervjuud andes paneb Daniela muuhulgas imeks eestlaste isamaalisust. Ta ütleb: „Kõik eestlased on patrioodid, väga uhked selle üle, kus nad sündinud on! Minu maal küll keegi ei kuuluta seda. Võib-olla ainult vanad inimesed.” Pole ka ime, et tütarlaps eestlaste armastust omariikluse ja rahvuse suhtes tunnetab, sest vaid paar päeva pärast siia saabumist võttis ta koos vahetusperega osa öölaulupeost, mis iga õige eestlase südame tõesti härdalt lööma pani. „Ma ei osanud siis ju peaaegu üldse eesti keelt, aga ma ümisesin lauludele kaasa,“ seletab ta. Küllap ongi muusika selline universaalne keel, mis rahvusi ühte liidab, ning vahest tänu öölaulupeo kogemusele on tal kergem ka eestlasi mõista ja nendega samale lainele jõuda.

Daniela on hiljemgi kultuurisündmustest aktiivselt osa võtnud. Ta on käinud mitmetel kontsertidel, tutvunud mitmete Eesti linnadega. Klassiga on mitmel korral ka teatris käidud. Vahetuspere on hea seisnud selle eest, et tüdruk eestlaste ja Eesti kultuuriga kurssi viia.

Daniela arvates on eestlased küll esmapilgul vaiksed, tagasihoidlikud ja häbelikud, aga lähemal suhtlemisel on märgata, et pea igaüks on sihikindel, töökas ja väljakujunenud isikliku arvamusega. Nooremamana käis neiu Ameerika Ühendriikides ning peab sealseid inimesi ebasirasteks, kui nad inimest juba esimesel kohtumisel parimaks sõbraks nimetavad. „Eestlased on loomulikumat, nad ei ürita võõrastele head muljet jätta, kui neil juhtub paha tuju olema.” Esimestel päevadel oli Danielal päris raske vaiksete eestlastega ühele lainele saada, sest tema kaasmaalased on tunduvalt temperamentsemad ja elurõõmsamad. Ameeriklastega võrreldes aga on slovakiid ja eestlased sarnased aususe poolest, millega nad oma suhtluspartnereid kohtlevad. Eestlased muidugi hoiavad oma emotsioone rohkem vaos kui neiu kaasmaalased ja seetõttu on eestlasi keerulisem tundma õppida. Aga nagu ikka, erand kinnitab reeglit, sest Daniela vahetuspere ja enamuse klassikaaslastest on ta avasüli vastu võtnud ja jagavad temaga meeleldi oma rõõme ja muresid.

3. TULEVIKU TUULED

3.1. UUED KOGEMUSED

- Daniela sõnul oli vahetusaasta alguses kõige keerulisem perest ja sõpradest eemal olla. Oma pere noorimana polnud tal varasemast ajast nii

suure iseseisvuse kogemust. „Siin elades pean ma üksi poes või juuksuris käima, minu jaoks näib see nüüd lihtsa ja loogilisena.” Daniela polnud ennegi ema sabas sörkija, kuid viimased Eestis elatud kuud on tõstnud märgatavalt enesekindlust. Kohati on tal kummaline mõelda, et on hakkama saanud millegi sellisega, nagu ei ükski slovakk enne teda. „Ma olen ju kõige esimene Slovakkia vahetusõpilane Eestis,” sõnab ta uhkusega.

- Seega pole vahetusaasta kogemus uus üksnes tüdrukule endale, vaid ka Slovakkia-poolsele saatvale organisatsioonile. „Slovakkia YFU kontorist töötas vaid üks-kaks inimest!” lisab ta justkui kinnituseks.
- Daniela selgitab ka, millistest käitumisreeglitest tuleks kinni pidada, kui tahta võõras kultuuris vääritimõistmiseta hakkama saada. YFU-s õpetati talle, et külaline ei tohiks väga palju oma kultuurist rääkida ja seda peale suruda, sest siis võib kohalikel inimestel tekkida tunne, et välismaalasele nende kultuur ei meeldi. Samas peab ta oluliseks siiski ka üksteisele vastutulemist.
- Tüdruk tunnistab, et tunneb end aeg-ajalt veidi üksikuna, aga peab seda täiesti normaalseks. Ta usub, et kohalikud ei saa selle leevendamiseks midagi suurt ette võtta. „Võib-olla see ongi hea, et ma end veidi üksikuna tunnen, sest see karastab mind,” lisab ta. Kui peaks juhtuma, et õpilane oma vahetusperega ei sobi, siis YFU programmis on enamasti võimalik peret vahetada. Daniela seda õnneks tegema pole pidanud, sest vahetusperega saab ta suurepäraselt läbi. „Minu siinsed vanemad on noored ja suhtuvad minusse kui omasugusesse, mitte kui lapsesse. Mul on perekonnaga väga vedanud,” teatab ta.
- Tänapäevaste infotehnoloogiliste võimaluste maailmas ei pea vahetusaastaks kodumaaga suhteid peaaegu katkestamagi: Daniela helistab Skype'i kaudu kodustele igal nädalal ja hoiab sõpradega kontakti suhtlusportaali kaudu. Blogi neiu siiski veel pidama pole hakanud. Seetõttu soovib ta kõigil, kel võimalik, koolist või töölt aasta vabaks võtta ja maailma avastama minna. Ta usub, et positiivsed elamused kaaluvad negatiivsed kindlasti üles.

3.2. UNISTUSED

Arvatavasti on Danielalt tema Eestis elamise jooksul kõige rohkem küsitud, miks ta just Eestisse tuli ja mida ta eesti keelega kavatab peale hakata. Tütartlaps annab endale aru, et sellega Slovakkias suurt midagi peale hakata ei ole, aga usub, et keel muudab ta elu siiski rikkamaks. „Minu vanaisa ütles,

et see, mitut keelt ma oskan, näitab, mitu korda ma olen inimene, selgitab ta. Muidugi võiks Danielast saada diplomaat või poliitik. „Üks Belgia tüdruk, kes ka praegu Eestis elab, tahab europarlamenti tööle minna, aga mina tahaksin hoopis arstiks saada,“ kinnitab ta.

- Siiski kavatseb ta ära kasutada ka eesti keele oskust. Ta kavatseb hakata YFU tugiisikuks, kelle ülesandeks on vastu võtta Eestist Slovakkiasse kolivaid vahetusõpilasi, seda aga juba arstikutse kõrvalt. Kindlasti jääb neiu suhtlema ka uute sõpradega. „Tahan tulevikus Eestisse tagasi tulla või sõpru endale külla kutsuda,“ räägib ta.
- Koji naastes tuleb Danielal läbida veel viimane klassikursus. Vastupidiselt eestlastele, kes jätkavad pärast vahetusaastat kooli poolelijäänud kohast, võivad slovakiid ühe aasta vahele jätta juhul, kui sooritavad vajalikud eksamid. Slovakkias kestab kool kolmteist aastat, sest ka 0-klass on kohustuslik. Daniela sõnul on see väga hea süsteem ning ta pole kindel, kas oleks õpilasvahetuse ette võtnud, kui oleks sellega koolis ühe aasta kaotanud.
- Pärast keskkooli lõppu tahab neiu astuda ülikooli arstiteaduskonda füsioterapeudi erialale. Kindlasti tahab ta jätkata ka laulmist ja viiuliõpinguid. Daniela tunneb, et maailm on tema ees lahti ning vahetusaastal saadud enesekindlus aitab tal elus oma eesmärged saavutada.

KOKKUVÕTE

Minu uurimustööst võib teha mitu üldist järeldust.

1. Vahetusõpilase puhul sõltub keeles edasijõudmine suurel määral tema õpihimust ja huvist külalastatava maa vastu. Loomulikult lisanduvad sellele ka iga inimese vaimne võimekus ja muud eritingimused, mistõttu pole siinse uurimuse põhjal kasumlik teha väga üldistavaid järeldusi.
2. Vahetusõpilase programm pakub eelkõige võõra kultuuri tundmaõppimist ja elementaarse keeleoskuse saavutamist. Selle raames ei tasu loota suuri edusamme külalastatava maa keele grammatika ja kirjutamisoskuse arenemises, kui neile väljaspool programmi lisatähelepanu ei pöörata, sest keele areng toimub peamiselt kuulamisel ja meelde jätmisel. Lugemisoskus kujuneb rahuldav.
3. Sõnade häälduses ei saavuta ta emakeelekõneleja omast puhtust, kõlama jääb aktsent, mis küll aja jooksul leevendub.

4. Kõige raskem on vahetusõpilasel omandada eesti keele kändesüsteemi, tegusõnade erinevaid funktsioone ja nüansirohket omadussõnavara. Probleeme võib tekkida ka sarnase tähenduse või sarnase kõlaga sõnade eristamisel.
5. Võõra kultuuriga kohanemine on keeruline ja väga individuaalne protsess, milles vahetusõpilane toetub valdavalt korraldavalt organisatsioonilt saadud toetusele ja infole. Kohalikelt oodatakse avameelust ja lahkust, kuid midagi spetsiifilisemat nad kultuuri oki leevendamiseks tavaliselt teha ei saa.
6. Kool ja perekond mängivad vahetusõpilase elus kõige suuremat rolli, seetõttu tuleb ka neid enne külalise saabumist põhjalikult ette valmistada. Seegi on korraldava organisatsiooni ülesanne.
7. Vahetusõpilane tahab edaspidises elus kasutada oma eesti keele oskust vabatahtlikuna. Seetõttu võib teda pidada eesti kultuuri edendajaks välismaal ja inimeseks, kes suunab edaspidigi inimesi Eestiga tutvust tegema. Seetõttu peaks eestlased südameasjaks võtma välismaalase õiglase ja sõbraliku kohtlemise, sest tekkinud kontaktid on kasulikud nii Eesti riigile kui ka üksikisikutele.

Oli väga meeldiv saada tuttavaks toreda inimesega, kes oma elurõõmu ja teotahtega nakatas nii mõndagi eestlast. Tema lõbus naer tundus mornidele põhjamaa inimestele võib-olla alguses veidi arusaamatu, ent õige pea mõisteti, et sarnase auahnuse ja positiivse meelelaadi poole enamik meist veel pürgib.

Tähelepanuta ei saa jätta Daniela erakordselt kiiret keelelist arengut, kui ta nelja kuuga saavutas suhteliselt ladusa suulise eneseväljendustaseme. Tahan ta seada eeskujuks paljudele Eestis alaliselt elavatele vähemustele ja öelda, et keeleoskus pole mitte aja või võimaluse, vaid motivatsiooni küsimus, ning mis saaks inimest veel rohkem innustada, kui tasuvam töö või suhtlemisvõimalus paljude huvitavate inimestega. Danielat ei motiveerinud küll prominentne amet, vaid puhas huvi eksootilise kultuuri vastu ning teadmise ja enesetäiendamisejanu, mis pealegi annab hea tunde, sest on omandatud slovaki jaoks nõnda eriline oskus.

Daniela vahetusaasta kestab 2009. aasta mai lõpuni ja mul on kahju, et ei saa tervet arenguperioodi kajastada siin artiklis, aga jälgin tema arengut kindlasti suve hakuni ja kes teab, võimalik, et jääme suhtlema ka edaspidi.

KIRJANDUS

- I l v e s , Marju 2008. Algaja keekekasutaja A2-keeletaseme eesti keele oskus. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus
- K e e l t e a t l a s M a a i l m a k e e l t e p ä r i t o l u j a a r e n g . 2000. Toimetanud Comrie Bernard, Stephen Matthews, Maria Polinsky. Tallinn: Koolibri
- K u u s a l u k e s k k o o l i h ä ä l e k a n d j a L e h e p a p p : Meltsa, Eva 2008. „Made in Slovakia“
- P a j u p u u , Hille 2000. Kuidas kohaneda võõras kultuuris? Tallinn: Tea Kirjastus
- P a j u p u u , Hille 1996. *Võõras kultuuris kohtud iseendaga*. - Elav Teadus nr 1, lk 25-30
- P e s t i , Mall, Helve Ahi 2008. Eesti keele õpik algajale. Tallinn: Tea Kirjastus

LISA 1. SAGEDAMINI ESINEVAID VIGU

Toon siinkohal välja tüüpilisi eksimusi, mis kerkisid esile lindistatud vestluste käigus. Ülevaade pole täielik.

ESIMENE VESTLUS (19.10.2008)

(Esineb mõttepause, ent hääldus on selge ja arusaadav, esineb grammatikavigu ja sõnavara on lakooniline. Eneseväljendamisel tekib kohati arusaamatusi.)

Vea iseloom	Näide
<u>Hääliku pikkus</u> : ülipikad häälikud kostavad pigem lühikesed (siiski vaid nüansivahe)	<i>aastane, Kuusalus, kool, mulle</i>
<u>õ-häälik</u> : sarnaneb vähesel määral õ-häälikuga; eristamine keeruline	<i>õde</i>
<u>o-häälik</u> : ebatäpne	<i>jooksen</i>
<u>Sarnase tüvega tegusõnad</u> : kasutab sõnu vales tähenduses	<i>õpetama ~ õppima</i>

Kaisa Rahuoja

<u>ü</u> -häälik; ebatäpne	<i>ülkoolis Kolgaküla</i>
<u>ä</u> -häälik; ebatäpne	<i>käisin</i>
<u>Käänete väär kasutamine</u> : mitmuse osastava asemel kasutab nimetavat käänet	<i>Mul ei ole loomad</i>
<u>Käänete väär kasutamine</u> : ainsuse osastav mitmuse sisseütleva asemel	<i>Ma ei õpi kõik tundi</i>
<u>Viga eituse moodustamisel</u> : mittetäielik eitus	<i>Ma ei olen õppinud</i>
<u>Käänete väär kasutamine</u> : ainsuse omastav mitmuse seesütleva asemel	<i>Eraldi tundi ma õpin eesti keelt</i>
<u>nud-/tud-kesksõna kasutamata jätmise</u> : mineviku eituse moodustamisel	<i>Ma ei teadsin peadsin</i>
<u>Asesõna see kasutamine vales käändes</u> : nimetava asemel osastav kääne	<i>Mulle meeldis seda</i>
<u>Tegusõna A-tüvi vale</u> : mitmuse osastava asemel mitmuse omastav kääne	<i>sõbra/de/ga</i>
<u>Nimisõnade käänamine lauses</u> : puudulik	<i>Kaks kord nädalas Kohtusin seal oma sõbrad Ma lähen trenn</i>
<u>Eituses ebakorrektn vorm</u> : mitte asemel ei.	<i>ei palju</i>
<u>ma-/da-tegevusmim kasutamine</u> : kahtleb	<i>õppida/õppima</i>
<u>g</u> -häälik; heliline; ei häiri oluliselt	<i>aga</i>
<u>k</u> -häälik; heliline; arvatavasti inglise keele mõjul	<i>kolm</i>

TEINE VESTLUS (9.11.2008)

(Teeb lihtsamaid foneetilisi ja käänamisvigu, aga kui kahtleb, siis küsib ja parandab ennast ise. Esineb mõttepause ja kokutamist, aga vestluse üldist positiivset muljet see ei riku.)

<u>Vale ajakonstruktsioon</u>	<i>Ma arvasin, et rohkem inimesi tuli.</i>
<u>Vale aeg</u> : olevik mineviku asemel	<i>Me valmistame</i>

Vahetusõpilase eesti keel ja eesti meel

<u>Halb sõnakasutus</u> : sõna <i>halb</i> ei sobi konteksti	<i>See oli nii nii halb</i>
<u>Käänamisviga</u> : jätab sõna osastava käände asemel nimetavasse käändesse	<i>Ta mängis kogu aeg midagi teine</i>
<u>Käänamisviga</u> : jätab sõna omastavasse käändesse panemata	<i>Ma unustasin tema nimi</i>
<u>Arvsõna vale kasutus</u> : kasutab järgarvu asemel tavalist arvu	<i>kaheteistkümnest</i>
<u>Mineviku kesksõna väär kasutamine</u> : mineviku eituse moodustamiseks peaks kasutama <i>nud-/tud-</i> kesksõna	<i>Ma ei tundsin teda</i>
<u>Käänamisviga</u> : sihitis peaks olema kaasaütlevas käändes	<i>Ma kohtusin minu sõber YFU-st</i>
<u>Ühildumisviga</u> : erinevate lauseliikmete arv ei ühildu	<i>kool, kus minu sõbrad käib</i>
<u>Käänamisviga</u> : alus peab olema alalütlevas käändes	<i>Ta ei olnud vaheaeg</i>
<u>Ajaviga</u> : mineviku kontekstis kasutatakse tegusõna olevikus, lisaks käänamisviga (see peaks olema osastavas käändes)	<i>Me vaatame see kooli Ma käin ülikoolis</i>
<u>Käänamisviga</u>	<i>Talvel me läheme seal</i>
<u>Sõnade järjekord</u> : vale; arvatavasti slovaki keele eeskujul	<i>vaheaeg sügis</i>
<u>Vale sõnakasutus</u> : <i>lähem/käin</i> nüansivahe; hiljem märkab vahet ja parandab end ise	<i>Ma lähen ainult üks kord nädalas Ma ei lähe eriti praegu sinna</i>
<u>Käänamisviga</u> : sihitis peaks olema kaasaütlevas, mitte nimetavas käändes	<i>Me mängime koos Muusika keskkool orkester</i>
<u>Arvuviga</u> : omadussõna peaks olema mitmuses, et kontekstiga ühilduda	<i>Nad on palju parem kui mina Nad mängivad parem kui mina</i>
<u>Käänamisviga</u> : sisseütleva asemel tuleks kasutada alalütlevat	<i>Ma ei lähe enam Tallinna kursusesse</i>

Kaisa Rahuoja

<u>Käänamisviga</u> : sihitis peaks olema omastavas, mitte nimetavas käändes	<i>Ma pean maksma see kursus eest</i>
<u>Eitus</u> : valesti konstrueeritud	<i>Talle ei meeldib Eestis</i>
<u>Tegusõnade vale valik</u> : <i>tulema/minema</i> vahe	<i>Kui ma tulen koju või?</i>
<u>Sõnamoodustus vale</u> : kuulmise järgi valesti meelde jäänud	<i>kogu peale</i>
<u>Vale kesksõna</u> : <i>õppida/õppima</i> vahe; hiljem sama konstruktsiooni juures ütleb õigesti	<i>Ma tahan õppima</i>
<u>Käänamisviga</u>	<i>Ma pean bioloogia õppima See on tema esimest aastat</i>

KOLMAS VESTLUS (29.11.2008)

<u>Sõnakasutus</u> : omadussõna <i>halb</i> asemel tuleks kasutada määrsõna <i>halvasti</i>	<i>Ma tundsin nii halb</i>
<u>Sõnakasutus</u> : sõna <i>koolikell</i> asemel kasutab inglisekeelset vastet <i>ring</i>	<i>kooli ring</i>
<u>Käänamine</u> : osastav kääne omastava asemel	<i>tundi ajal</i>
<u>Sõnakasutus</u>	<i>juurivilju</i>
<u>Kõneviisi viga</u> : tingiva kõneviisi asemel on kasutatud minevikku	<i>see on sama, kui ma olin</i>
<u>Ajaline eksimus</u>	<i>Mul on klassikaaslased, kes ei rääkinud minuga veel</i>
<u>Ühildumisviga</u> : aluse ja öeldise arv ei ühildu	<i>Kõik keeled oli nii erinev</i>
<u>Käänamisviga</u> : sõna <i>emakeel</i> peaks olema osastavas või seesütlevas mitte nimetavas käändes	<i>Sa ei saa oma emakeel rääkida</i>
<u>Käänamisviga</u> : mitmuse osastava asemel nimetav kääne	<i>Me ei teeme harjutused</i>
<u>Ühildumisviga</u> : aluse ja öeldise arv ei ühti	<i>Palju inimesi tahavad</i>
<u>Vale sõnavalik</u> : <i>lähem/käin</i> kasutamise vahe	<i>Ma ei lähe enam</i>

<u>Tegusõna vale vorm:</u> <i>minna/minema</i>	<i>Ma pean Tallinna minna Ma pean olla</i>
<u>Käänamisviga:</u> sihitis peaks olema osastavas, mitte nimetavas käändes	<i>Kui ma vaatan multikas</i>
<u>Käänamisviga:</u> sihitis peaks olema osastavas, mitte nimetavas käändes	<i>See ma saan öelda</i>

VIGADE JAOTUS TEEMADE KAUPA

Foneetika

<u>Hääliku pikkus:</u> ülipikad häälikud kostavad pigem lühikesed (siiski vaid nüansivahe)	<i>aastane, Kuusalus, kool, mulle</i>
<u>õ-häälik:</u> sarnaneb vähesel määral õ-häälikuga; eristamine keeruline	<i>õde</i>
<u>o-häälik:</u> ebatäpne	<i>jooksen</i>
<u>ü-häälik:</u> ebatäpne	<i>ülikoolis, Kolgaküla</i>
<u>ä-häälik:</u> ebatäpne	<i>käisin</i>
<u>g-häälik:</u> heliline; ei häiri oluliselt	<i>aga</i>
<u>k-häälik:</u> heliline; arvatavasti inglise keele mõjul	<i>kolm</i>

Käänamine

Mitmuse osastava asemel kasutab nimetavat käänat	<i>Mul ei ole loomad.</i>
Ainsuse osastav mitmuse sisseütleva asemel	<i>Ma ei õpi kõik tundi.</i>
Ainsuse omastav mitmuse seesütleva asemel	<i>Eraldi tundi ma õpin eesti keelt</i>
Asesõna see kasutamine vales käändes: nimetava asemel osastav kääne	<i>Mulle meeldis seda</i>
Jätab sõna osastava käände asemel nimetavasse käändesse	<i>Kaks kord nädalas Kohtusin seal oma sõbrad Ma lähen trenn Ta mängis kogu aeg midagi teine</i>
Jätab sõna omastavasse käändesse panemata	<i>Ma unustasin tema nimi</i>

Kaisa Rahuoja

Järgarvsõna asemel põhiarvsõna	<i>kaheteistkümnest</i>
Nimetav kääne kaasaütleva asemel	<i>Ma kohtusin minu sõber YFU-st</i>
<u>Käänamisviga</u>	<i>Talvel me läheme seal</i>
<u>Käänamisviga</u> : nimisõna peaks olema kaasaütlevas, mitte nimetavas käändes	<i>Me mängime koos Muusika keskkool orkester</i>
<u>Arvuviga</u> : omadussõna peaks olema mitmuses, et kontekstiga ühilduda	<i>Nad on palju parem kui mina Nad mängivad parem kui mina</i>
<u>Käänamisviga</u> : sisseütleva asemel tuleks kasutada alaleütlevat	<i>Ma ei lähe enam Tallinna kursusesse</i>
<u>Käänamisviga</u> : väljend peaks olema omastavas, mitte nimetavas käändes	<i>Ma pean maksma see kursus eest</i>
<u>Käänamisviga</u> : osastava käände asemel nimetav	<i>Ma pean bioloogia õppima</i>
<u>Käänamisviga</u> : nimetava käände asemel osastav	<i>See on tema esimest aastat</i>
<u>Käänamisviga</u> : osastav kääne omastava asemel	<i>tundi ajal</i>
<u>Käänamisviga</u> : sõna <i>emakeel</i> peaks olema osastavas või seesütlevas mitte nimetavas käändes	<i>Sa ei saa oma emakeel rääkida</i>
<u>Käänamisviga</u> : mitmuse osastava asemel nimetav kääne	<i>Me ei teeme harjutused</i>
<u>Käänamisviga</u> : sihitis peaks olema osastavas, mitte nimetavas käändes	<i>Kui ma vaatan multikas</i>
<u>Käänamisviga</u> : sihitis peaks olema osastavas, mitte nimetavas käändes	<i>See ma saan öelda</i>

Tegusõna

<u>Sarnase tüvega tegusõnad</u> : kasutab sõnu vales tähenduses	<i>õpetama ~ õppima</i>
<i>nud-/tud-</i> kesksõna: kasutamata jätmine mineviku eituse moodustamisel	<i>Ma ei teadsin peadsin</i>
<u>Tegusõna A-tüvi vale</u> : mitmuse osastava asemel mitmuse omastav kääne	<i>sõbra/de/ga</i>
<u>ma/da-tegevusmime kasutamine</u> : kahtleb	<i>õppida/õppima</i>
<u>Tegusõnade vale valik</u> : <i>tulema/minema</i> vahe	<i>Kui ma tulen koju või?</i>

Vahetusõpilase eesti keel ja eesti meel

<u>Vale kesksõna</u> : õppida/õppima vahe; hiljem sama konstruktsiooni juures ütleb õigesti	<i>Ma tahan õppima</i>
<u>Kõneviisi viga</u> : tingiva kõneviisi asemel on kasutatud minevikku	<i>see on sama, kui ma olin</i>
<u>Tegusõna vale vorm</u> : minna/minema	<i>Ma pean Tallinna minna Ma pean olla</i>
<u>Vale sõnakasutus</u> : lähen/käin nüansivahe; hiljem märkab vahet ja parandab end ise	<i>Ma lähen ainult üks kord nädalas Ma ei lähe eriti praegu sinna</i>

Eitus

Eituses ebakorrekne vorm	<i>ei palju Mul on klassikaaslased, kes ei rääkinud minuga veel</i>
Mineviku eituse moodustamiseks peaks kasutama nud-/tud-kesksõna	<i>Ma ei tundsin teda</i>
Eituse moodustamisel tegusõna ei pöörata	<i>Talle ei meeldib Eestis Me ei teeme harjutused Ma ei olen õppinud</i>

Ajad

Vale ajakonstruktsioon	<i>Ma arvasin, et rohkem inimesi tuli</i>
Kasutab mineviku tegevuse kirjeldamiseks tegusõna olevikuvormi	<i>Me valmistame kaua</i>
Mineviku kontekstis kasutab tegusõna olevikus, lisaks käänamisviga (see peaks olema osastavas käändes)	<i>Me vaatame see kooli</i>

Sõnastus

<u>Üksluine sõnakasutus</u> : sõna <i>halb</i> ei sobi konteksti	<i>See oli nii nii halb</i>
Vale sõnade järjekord	<i>vaheaeg sügis</i>
Vale sõnamoodustus	<i>kogu peale</i>

Kaisa Rahuoja

Omadussõna asemel peaks kasutama määrsõna	<i>Ma tundsin nii halb</i>
Eesti- ja ingliskeelsete sõnade kasutamine ühes väljendis	<i>kooli ring</i>
Eksimus liitsõna moodustamisel	<i>juurivilju</i>

Ühildumine

Erinevate lauseliikmete arv ei ühildu	<i>kool, kus minu sõbrad käib</i>
Aluse ja öeldise arv ei ühildu (minevik)	<i>Kõik keeled oli nii erinev</i>
Aluse ja öeldise arv ei ühildu (olevik)	<i>Palju inimesi tahavad</i>

LISA 2. SÕNAVARA TABEL

ESIMENE VESTLUS (19.10.2008)

Kokku 87 erinevat sõna

(Vestlus ei kajasta Daniela täielikku keeleoskust vestluse hetkel, vaid püüab anda üldpilti.)

Nimisõnad: <i>nimi, aasta, kodu, Slovakkia, siin, Kuusalu, viiul, Eesti, keel, vend, õde, nüüd, ülikool, Brno, vanemad, õpetaja, loom, kass, kool, matemaatika, tund, inglise, saksa, vene, Kolgaküla, bänd, isa, sõber, muusika, Tallinn, päev, kord, nädal, alguses, paar, direktor, õpilane, raamat</i>
Tegusõnad: <i>olema, pärit olema, meeldima, mängima, teadma, oskama, lugema, õppima, hüppama, hammustama, käima, kohtuma, tegema, jooksmata, pidama, arvama</i>
Omadussõnad: <i>hästi, raske, halb, tore, sarnane, parem, väike, vana, suur</i>
Asesõnad: <i>mina, palju, see, kas, mis, eile, nad</i>
Arvsõnad: <i>seitseteist, üheksateist kolm, teine</i>
Muud sõnad: <i>ja, ka, nii, peale, sest, kõik, ainult, aga, natukene, pärast, iga, väga, tagasi</i>

TEINE VESTLUS (9.11.2008)

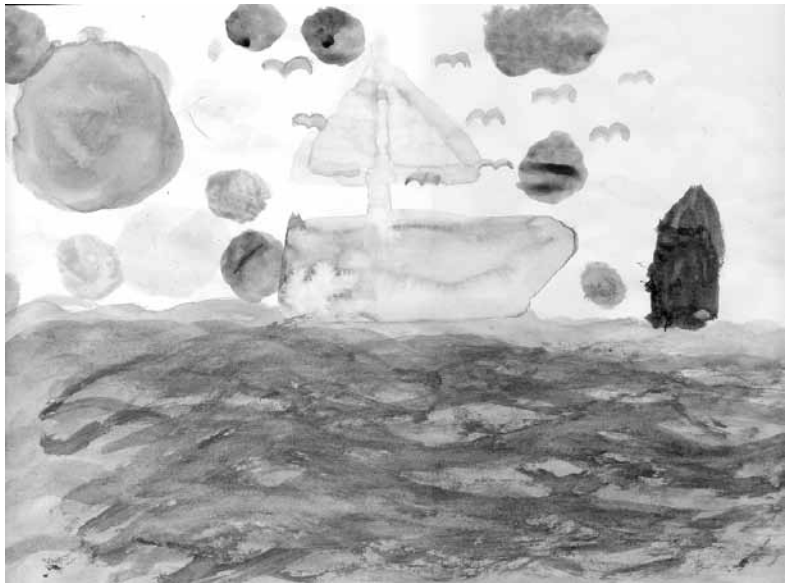
Kokku 115 uut sõna

Nimisõnad: <i>inimene, saal, klaver poiss, sõbranna, buss, Tartu, Võru, vahetusõpilane, teispäev, reede, vaheaeg, kunstimuseum, kirik, torn, talv, maamaja, mägi, sügis, surnuad, juuni, täna, emadepäev, mai, isadepäev, maailm, korvpall, võrkpall, kilomeeter, distants, orkester, projekt, kontsert, „Estonia“, maja, kolmapäev, keskkool, kursus, mitte midagi, pere, tüdruk, Saksamaa, kodu, Prantsusmaa, meditsiin, arst, füsioteraapia, eksam, bioloogia, asi, aine, keemia, kunstiajalugu, kirjanik, lemmik, praegu, rong, nädalavahetus</i>
Tegusõnad: <i>tulema, valmistuma, kostma, unustama, tundma, minema, elama, vaatama, ringi käima, külas käima, ütlema, maksuma, viitsima, helistama, rääkima, tahtma, aru saama, vahetama, lõpetama</i>
Omadussõnad: <i>ilus, huvitav, pikk, viimane, kallis, tark</i>
Asesõnad: <i>ta, me, sa, mõni</i>
Muud sõnad: <i>sellepärast, viimane, praegu, rohkem, kaua, miks, midagi, üle, ainult, võib-olla, raske, sama, terve, kus, mõnikord, koos, et, ees, esmalt, veel</i>
Arvsõnad: <i>teine, üks, kaheteistkümnes, neli, viis</i>

KOLMAS VESTLUS (29.11.2008)

Kokku 99 uut sõna

Nimisõnad: <i>mitmus, näiteks, inimene, osastav, reegel, Praha, aken, küla, mets, eestlane, nina, klassikaaslane, esmapilk, aeg, meloodia, koolikell, telefon, söök, erinevus, juurvili, liha, õnnelik, Ameerika, Brasiilia, laager, emakeel, Holland, Hispaania, sport, kehaline kasvatus, harjutus, professionaalne, vabatahtlik, ainus, europarlament, Belgia, sidemed, lumi, jõulud, õpik, ajaleht, telekas, multikas, film, seriaal, juuksur, ball, naine, kuu, venelane</i>
Tegusõnad: <i>mõtleva, tutvuma, aega võtma, ära eksima, tagasi minema, istuma, harjuma, sööma, saama, vajama, töötama, harjutama, aitama, lootma, mäletama, küsima, kartma, kuulama, järgi minema</i>
Omadussõnad: <i>lihtne, normaalne, imelik, naljakas, vaikne, õnnelik, lõbus, hea, kauge, kollane, näitama</i>
Asesõnad: <i>te</i>
Muud sõnad: <i>jälle, üleval, edasi, miks, üksinda, kõrval, praegu, kui, siin, siis, tavaliselt, seal</i>
Arvsõnad: <i>kaheksa</i>

Jaan, Maarja Küla elanik

KRISTIINE KUKK
TALLINNA ÜHISGÜMNAASIUM
10. KLASS

KEELELISTE VAHENDITE KASUTAMINE POLIITIKUTE BLOGIDES¹

JUHENDAJA: AILI TARVO

SISSEJUHATUS

Veebipäeviku ehk blogi pidamine ei ole eestlastele võõras. Blogi üheks iseloomulikuks jooneks on see, et see on kättesaadav kõigile, kellel on juurdepääs Internetile, ning sinna saab kirja panna oma mõtteid ja neid teistega jagada. Blogi kui sellist defineeritakse erinevalt:

- ajaveeb (ka blogi, kajam; inglise keeles *weblog* (lühendatult *blog*) ‘veebipäevik’) on veebileht, mis sisaldab (tavaliselt ühe) autori päevikulaadseid perioodiliselt lisatavaid postitusi. Tavaliselt esitatakse postitusi ümberpööratud kronoloogilises järjestuses ja nad on üldjuhul kättesaadavad kõigile Interneti kasutajatele. Paljud ajaveebid lubavad lugejal kirjutada ka avalikke kommentaare vastukajaks postitustele (Vikipeedia: “ajaveeb” 24.12.2008);
- inglise *blog* on suland sõnadest *web* ja *log*, selle eesti vasteks sobib kas ajaveeb või mugandatult blogi (vrd *club* > klubi, *pub* > publi), mitte aga

1 Artikli aluseks olev uurimistöö pärjus 24. üleriigilisel emakeeleolümpiaadil IX–X klassi vanuserühmas I koha. Töö on kirjutatud 2009. aastal Tallinnas.

„bloom”. Isik, kes tegeleb blogindusega, võib eesti keeli olla blogija (ingl *blogger*). Tegusõna on blogima (EKI Keelenõuande koduleht: keelenõuvakk 24.12.2008);

- blogi – ajaveeb; blogima – avalikku veebipäevikut pidama (ÕS 2006).

Võimalust ajaveebis oma mõtteid kajastada kasutavad nii tavainimesed kui ka poliitikud ja teised avaliku elu tegelased. Poliitikute blogides kajastatakse sageli riigi hetkeseisu, samuti esitatakse vastuväiteid oponentidele ja põhjendatakse omi seisukohti. Ajaveebis saab jagada informatsiooni, väljendada emotsioone või veenda lugejaid. Lisaks annavad blogid aimu selle pidaja mõttemaailmast, veendumustest ja ka keelekasutusest.

Siinses uurimistöös on vaatluse all kolme erineva maailmavaatega poliitiku virtuaalpäevikud. Nendeks isikuteks on keskerakondlane Edgar Savisaar, reformierakondlane Jürgen Ligi ning Isamaa ja Res Publica Liidu liige Mart Laar. Uurimisobjektiks on nimetatud poliitikute blogide keelekasutus.

Uurimistöõ ülesehitus on järgmine:

1. Iga uuritava blogipidaja kohta on vaatluse alla võetud kolm sissekannet: esimene sissekanne, reageering pronksiöö sündmustele ning üks viimaseid sissekandeid (jõulud 2008). Kõik blogitekstid on esitatud muutmata kujul kaldkirjas.
2. Sissekannetele järgneb nende keeleline analüüs nii teksti kui ka tabeli kujul.
3. Iga peatüki viimane alateema on kolme autori blogide keelekasutuse võrdlus.

Poliitikute veebipäevikuid analüüsid soovib uurimistöõ autor teada saada:

- kui palju kasutatakse blogides poeetilisi kujundeid ja võõrsõnu;
- mida näitab keelekasutus autori kohta ja mis eesmäärke see teenib;
- millisele adressaadile on kirjutatu suunatud, otsustades keelekasutuse järgi.

1. ESIMENE SISSEKANNE

Üks eesmärkidest oli uurida nimetatud kolme poliitiku sissekandeid ajaliselt, mistõttu on vaatluse alla võetud esimene sissekanne. Kõik kolm poliitikut alustasid umbes ühel ajal. Esimesena alustas Edgar Savisaar (28.12.2006),

talle järgnes Jürgen Ligi (09.01.2007) ning viimasena Mart Laar (21.01.2007). Juba esimesest sissekandest võib näha, mis lugejaskonnale kirjutatakse, aimu saab ka kirjutamisstiilist ning poeetiliste väljendite kasutamisest.

1.1. EDGAR SAVISAARE SISSEKANNE 28. DETSEMBER 2006

Edgar Savisaar: Sõnavabadusest 21. sajandil

Viis ja pool sajandit on tänaseks möödas ajast, mil Gutenberg leiutas trükipressi. Ideede levimise kiirus ajas ja ruumis muutus radikaalselt. 1775. aastal konstanteeritakse Prantsuse Akadeemia ees “iga kodanik trükikunsti vahendusel võib kõnelda kogu riigiga”.

Nüüd on Internet. Ja paljude meelet on avaliku arvamuse laegas lõplikult lahti, väravad avatud. Igaihel – nii võimukal kui äbaral on võimalik “kõnelda kogu riigiga”.

Või kas on?

Juba me näeme, kuidas siingi sfääris võtavad maad omad hierarhiad, ajavad juuri uued seadused, kerkivad esile omad oraatorid. Miljoneile on ja jääb vaid teoreetiline võimalus kõneleda miljonitega.

Mulle näidati hiljuti dokumenti, mis kirjeldas N-viisi, kuidas muuta oma kodulehekülge külastatavamaks. Enamik nendest “direktiividest” olid minu silmale sama keerulised kui trükikunsti peensused sadulsepale, aga nad olid väga ilmekad!

Juba ammu ostavad rikkad ettevõtted blogipidajaid kui hingi ülesse, et need kiidaksid nende tooteid. Turundajad kiidavad avalikes foorumites ja jututubades oma tooteid.

Popstaaride ja filmikompaniide heaks töötavad terved leegionid suhtekorraldus- ja turundusspetsialiste, kes mängivad kalli tunnihinna eest teiste oma sugustega sissisõda. Kõik see pole mingi uudis.

Ma ei räägi Delfist ja teistest taolistest “katakombidest”.

Agas küsimus, paljud Eesti tänastest blogidest on loodud kuskil erakondade tagatubades ja palju neid valimiste ajal juurde luuakse?

Iga toimiv teaduslik leiutus – kui tahes üllastel ideaalidel ta on loodud – leiab rakendust temale täpselt vastupidistel kaalutlustel. Ka Internet ja “sõnavabadus kõigile” leiab ära kasutamist.

Lõpuks taandub kõik taas ja taas iga lugeja enda kriitilisele mõistusele.

Ma pole Interneti osas põrmugi nii umbusklik kui mõned on tahtnud mind kujutada. Tõsi, nagu paljudel minuealistel oli minulgi keerulisem arvuti ka-

sutamise peensusi omandada.

Ja paar korda olen ma “Selle Pagana Kasti” tahtnud aknast välja visata küll, ainult allkõndijaist on kahju hakanud ja ma üldiselt püüan olla korralik kodanik ning mitte huligaanitseda.

Ma armastan endiselt hoida käes trükipressist värskest välja lipsanud raamatut ja ei vahetaks seda tunnet kunagi sülearvuti ja online-raamatu vastu.

Mäletan Tallinna linnapeaks oleku ajast, kuidas peletasime linna asjaajamist paberkanajatelt erinevate E-lahenduste suunas ja saavutasime selles valdas teatud edu.

Pärast seda olen isegi skeptilisem selles osas kui võrd siiralt on mitmed Eesti kõrged väliskülalised kiitnud E-valitsust, kus ma isegi istun.

Kui sa oled külaline, siis sa ikka ütled hea sõna, isegi kui sulle näidatakse sülearvuteid, mida sa pead pisut iseenesestmõistetavaks, - aga tuhka sellest.

Mul oleks natuke kummaline oma külalistele Hundisilmal näidata esimeste seas oma lauaarvutit ja kiita, kuidas ma sellega kirjutasin valmis oma enam kui 1000-leheküljelise raamatu. Ma annaks neile raamatu käes hoida.

Nagu vist ka ei näitaks skulptor oma külalistele ateljees esimese asjana tööriistu, vaid ikka skulptuure. Või kujutlta maalikunstnikku oma pintsleid uhkusega eksponeerimas, moekunstniku käärivalikut demonstreerimas.

Nagu Eestis ikka, vahendid ja eesmärgid võivad segamini minna. E-valitsus on tööriist, mille soovitud tulemus pole mitte moodne või mugav valitsemine valitsejate jaoks, vaid moodne ja mugav riik kodanike jaoks.

Mänguasjadest vaimustuda on muidugi nii poisilik.

Ma usun, et mõnele siiasattunule on esimeseks küsimuseks, “kas tõesti Savisaar ise?” Ma usun, et selle küsimuse klaarib ära esimene ajakirjanik, kes minu tagasihoidliku mõtteavalduse avastab, minu abilistele või pressiesindajatele helistab ning kinnitust küsib.

Jah, see olen mina.

Kas tegemist on “valimisteelse trikiga” või mitte, seda näitab aeg – kas ma jätan peale valimisi siinsed jutud pooleli, nagu üks kunagine Tallinna linna-pea või mitte.

Järgmisel korral püüan kirjutada sellest, mida mina pean lõppeva aasta suurimateks saavutusteks ning ka sellest, mis olid silmapaistavamad ämbrid. Säästmata värve ja närve.

Seniks soovin Teile kõigile ilusat aastavahetust ning edukat 2007 aastat!

Parimate soovidega!
Edgar Savisaar

Edgar Savisaare esimene sissekanne on küllaltki pikk ja selles on silmator-kavalt palju poeetilisi kujundeid. Eriti sageli kasutab ta epiteete ja metafoore. See tekst on kirjutatud ennekõike eesmärgil selgitada lugejale oma arvamusi Interneti ja sellega seonduva kohta ning põhjendada blogipidamise alustamist. Tekst pole ainult informeeriv, vaid sisaldab ka emotsioone. Silma hakkavad muu seas mõned õigekirjavead. Kasutusel on hulk võõrsõnu, mis on üldtarvitavad ning ilmselt paljudele inimestele arusaadavad. Sellest võib järeldada, et ta pöördub oma sissekandes laia publiku, mitte üksnes teiste poliitikute või kõrgharitud lugeja poole.

Järgnevalt on tekstis esinenud poeetilised kujundid, võõrsõnad ja muud keelendid esitatud kokkuvõtva tabelina. Nii mõnigi kujund sobib näitena mitme liigituse alla. (Poeetilisi kujundeid selgitav tabel on töö lõpus lisas.)

Epiteet põhisõnaga	üllastel ideaalidel korralik kodanik hea sõna moodne või mugav valitsemine moodne ja mugav riik tagasihoidliku mõtteavalduse silmapaistvad ämbrid ilusat aastavahetust edukat 2007. aastat
Võrdlus	olid minu silmale sama keerulised kui trükikunstipeensused sadulsepale Juba ammu ostavad rikkad ettevõtted blogipidajaid kui hingi ülesse. (p.o üles) nii umbuslik kui mõned on tahtnud mind kujutada nagu paljudel minuealistel on minulgi keerulisem arvuti kasutamine jätan siinsed jutud pooleli, nagu üks kunagine Tallinna linnapea või mitte
Metafoor	avaliku arvamuse laegas lahti, väravad avatud jututubades erakondade tagatubades tööriist ämbrid säästmata värve ja närve ajavad juuri uued seadused

Isikustamine	võtavad maad omad hierarhiad trükipressist värskest välja lipsanud raamatut peletasime linna asjaajamist
Ümberütlus	kirjeldas N-viisi „Selle Pagana Kasti“ allkõndijaist online-raamat siiasattunule
Hüperbool	miljoneile on ja jääb vaid teoreetiline võimalus kõneleda miljonitega võimalik „kõneleda kogu riigiga“ töötavad terved leegionid Delfist ja teistes taolistest „katakombidest“
Iroonia	mängivad kalli tunnihinna eest teiste omasugustega sisisõda Nagu vist ka ei näitaks skulptor oma külalistele ateljees esimese asjana tööriistu, vaid ikka skulptuure. Või kujutle maalikunstnikku oma pintsleid uhkusega eksponeerimas, moekunstnikku kääriavalikut demonstreerimas. Mänguasjadest vaimustuda on muidugi nii poisilik.
Metonüümia	Juba ammu ostavad rikkad ettevõtted blogipidajaid kui hingi ülesse (p.o üles) E-valitsus, kus ma isegi istun
Sõna- ja mõttekordus	lõplikult lahti, väravad avatud võtavad maad omad hierarhiad, ajavad juuri uued seadu- sed, kerkivad esile omad oraatorid taas ja taas Nagu vist ka ei näitaks skulptor oma külalistele ateljees esimese asjana tööriistu, vaid ikka skulptuure. Või kujutle maalikunstnikku oma pintsleid uhkusega eksponeerimas, moekunstnikku kääriavalikut demonstreerimas. moodne või mugav valitsemine; moodne ja mugav riik
Retooriline lausestus	või kas on? „kas tõesti Savisaar ise?“ Jah, see olen mina.
Tsitaat	1775. aastal konstateeritakse (p.o konstateeritakse) Prantsuse Akadeemia ees „iga kodanik trükikunsti vahen- dusel võib kõnelda kogu riigiga“ „sõnavabadus kõigile“ kas tegemist on „valimisteelse trikiga“

Võõrsõna	akadeemia ateljee blogi demonstreerima direktiiv dokument eksponeerima filmikompanii foorum hierarhia huligaanitsema idee katakomb kompanii konstateerima (p.o konstateerima) kriitiline leegion oraator radikaalselt sfäär skeptiline skulptor skulptuur teoreetiline turundusspetsialist
----------	--

1.2. JÜRGEN LIGI SISSEKANNE 9. JAANUAR 2007

Jürgen Ligi: Kommenteerin tänast artiklit
kutselise kaitseväge maksumuse teemal

Tänases Postimehes refereeritud arvutused kutselise kaitseväge hinna üle on õnneks juba aastatagused. Kuid nad on siiski kurb tõend sellest, kuidas strateegilise tasandi planeerijad peastaabis on ühes tehtes suutelised tegema mitu viga ning kandma vapralt silmaklappe.

- 1. Absurdne on samastada mittepalgalist reservi (operatiivstruktuuri enamus) kulukuselt sama arvu tegevteenistuses olevate elukutselistega. Esimest korda kuulen mõttest, et meil võiks olla 16 000 meest kunagi palgal.*
- 2. Asjatundjad teavad kõik, et see 16 000 meest on meelevaldselt võetud iseiseisva kaitsevõime piiriks.*
- 3. 2004. aastal soovitud (16 000) pole loos üritatudki analüüsida kättesaadavuse ega kasutatavuse aspektist. Aga oleks aeg. On teada, et investeerin-*

- guid on planeeritud KSAPis kordades tegelikust odavamaks ning reservide organiseeritus ja väljaõppe värskus jätavad paraku soovida.*
- 4. Reserviste, kes enamuses pole kordusõpet saanud, ei saa kasutatavuselt võrrelda teenistuses elukutselistega.*
 - 5. Kaitseliidu liikmetest on ajateenistuse läbinuid umbes 1/10. Viimasel ajal liitub Kaitseliiduga peale ajateenistust veelgi väiksem protsenti poistest.*
 - 6. Eesti on NATO liige ning võib rahumeeli hakata ressursipõhiselt planeerima. Kaitseväge üksnes paberil olev suurus ei anna kaitsevõimet ega hirmuta kedagi.*
 - 7. Loodan, et autorid tutvuvad meist vaesema eelarvega Läti kogemusega, kus ajateenistust enam pole; heidavad pilgu Leetu, kes sama kaalumas (ametlikult ajateenijate arv 2008. aastal väiksem kui Eestis) ja uurivad kõigi nende NATO liikmete ja liikmekspürgijate rõhuva enamuse plaane, kes kutselise kaitseväge kasuks on otsustanud.*

Jürgen Ligi

Jürgen Ligi esimene sissekanne on üsna napolisõnaline ning kirjutatud informatsiooni edastamiseks ja veenmiseks, täpsemalt on tegemist lisaselgitustega varem Postimehes ilmunud artiklile. Sissekannet iseloomustab kuiv ja emotsioonideta keelekasutus, teksti pikkust arvesse võttes on silmatorkavalt palju võõrsõnu, mille hulgas on ka selliseid, mida kasutatakse harva. Eelneva põhjal võib öelda, et autor ei pöördu laia lugejaskonna, vaid teemaga seotud kitsama ringi või käsitletud teemast huvitatute poole. Adressaadiks sobiksid ka selle teema suhtes opositsioonis olevad poliitikud, sest tekstis põhjendatakse omi seisukohti, et veenda lugejat nende õigsuses. Poetilisi kujundeid on üsna vähe, enam kasutatud poetilised väljendid on metafoorid.

Epiteet põhisõnaga	kurv tõend rõhuv enamus vaesema eelarvega mittepalgaline reserv
Metafoor	väljaõppe värskus on ühes tehtes suutelised tegema mitu viga kandma vapralt silmaklappe kutselise kaitseväge hind
Iroonia	kandma vapralt silmaklappe

Metonüümia	vaesema eelarvega Läti kogemusega heidavad pilgu Leetu
Astendus	tutvuvad meist vaesema eelarvega Läti kogemusega; heidavad pilgu Leetu; uurivad kõigi nende NATO liikmete ja liikmekspürgijate plaane
Vöörsõna	absurdne aspekt investeering operatiivstruktuur organiseeritus peastaap planeerima protsent refereerima reserv ressursipõhiselt staap strateegiline struktuur

1.3. MART LAARI SISSEKANNE 21. JAANUAR 2007

Mart Laar: Eesti maailma kõige õnnelikumaks riigiks!

Tere!

Siin ma nüüd istun ja kirjutan. Olen ajaveebi pidamisele mõtelnud juba ammu. Kuid ikkagi oli kuidagi liiga vähe aega. Nüüd astun üle oma Rubico ning alustan nii eesti- kui ingliskeelset ajaveebi. Nii et head sõbrad kodu- ja välismaal, kes mulle laiskust ette on heitnud - teil pole (enam) õigus. Samas pole ajaveebi pidamisest suuremat tolku, kui seda kasutatakse vaid enese "hiilgavate", kuid avalikkuse meelest ebahuvitavate mõtete edasiandmiseks. Ajaveebil on mõte vaid siis, kui ta suudab panna arutama, vaidlema, kui vaja kaklema. Sest vaid nii, omi mõtteid ja unistusi kõrvutades ning kaaludes saame edasi liikuda.

Seetõttu alustamegi oma ajaveebe mitme aatekaaslase ja sõbraga samaaegselt, kutsudes Teid arutama Eesti tuleviku üle. Sest mis kasu on meil kasvavast rikkusest, kui tunneme end endiselt õnnetuna. Kas pole mitte nii, et see kujutletav rikkus - sest tegelikult oleme me Euroopa kontekstis jätkuvalt väga vaene maa - ei kasva enam edasi, kui me ei pööra mammona kogumise asemel rohkem tähelepanu õnnelikuks saamisele. Õnn eeldab teatavasti aga

nii korras lähisuhteid kui võimalust oma elust midagi teha, luua, unistusi realiseerida.

Eesti senine edu on tuginenud julgetele otsustele, innovaatilistele ja uudsetele sammudele. Viimasel ajal pole Eesti neid enam sõandanud astuda. Vahest seetõttu tundubki meile järjest rohkem, et meie eest on kuskil keegi kõik juba ära otsustanud, et meil puudub võimalus ise otsustada ning toimuvat mõjutada. Vahest seetõttu olemegi nii õnnetud. Nii pöördungi Teie poole ettepanekuga kirjutada, mis võiks Teie julgeimate unistuste ja fantaasiate kohaselt olla need uued ja maailma muutvad ettevõtmised, mis Eestit edasi viiksid.

Isa olen välja pakkunud, et Eesti e-Tiiger tuleks taas ellu äratada. See eeldaks kõiki osapooli haaravat riiklikku IKT-programmi, mille elluviimise eest vastutaks peaministrile alluv nõukogu. Uuendada tuleb nii riigivalitsemist kui haridussüsteemi, tegelikult kõiki alasid. Tõsist tähelepanu tuleb pöörata digitaalse lõhe likvideerimisele, mis ähvardab Eesti jagada uuel tasemel kirjaoskajateks ja kirjaoskamatuks. Siit ongi välja kasvanud ettepanek varustada riigi poolt iga põhikooli lõpuklassi õpilane sülearvutiga. See samm aitaks mitte muuta Eesti noori konkurentsivõimelisemaks IT-alal, vaid muudaks põhimõtteliselt neile antava hariduse sisu kaasaegsemaks ning tõhusamaks.

Tegemist on kindlalt hullu ideega, mida ükski teine riik pole maailmas suutnud teoks teha. võtta. See ei saa aga olla põhjus selle kõrvaleheitmiseks. Arutagem siis, kuidas edasi liikuda, sest vaid ühisel jõul suudame Eestile luua õnnelikuma tuleviku.

Mart Laari esimene kirjutis on põhjendus veebipäeviku pidamise alustamise kohta ning arvamus blogipidamise eesmärgi kohta. Sellele lisaks esitab Mart Laar oma nägemuse Eesti

IT-probleemidest ja e-ühiskonna suundadest. Tekstis esineb küllalt palju poeetilisi kujundeid. Enim leiavad kasutust epiteedid ja metafoorid, nagu ka eelnevate poliitikute sissekannetes. Kuna ette tulevad võõrsõnad ei ole keerulised, võib öelda, et kirjutades ta soovis, et sissekannet loeksid paljud inimesed. Sama järelduse lubab teha asjaolu, et Mart Laar kirjutab kahes keeles, suunamata blogi kindlale sihtgrupile. Sellele viitab ka *teie*-vormis pöördumine justkui iga lugeja poole isiklikult, *teie*-vormis pöördub autor muuhulgas oma sõprade poole. Lisaks kirjutab Mart Laar ka *meie*-isikus, näidates ühtekuuluvust teiste kaasmaalastega.

Keeleliste vahendite kasutamine poliitikute blogides

Epiteet põhisonaga	<p><i>hiilgavate mõtete kasvavast rikkusest kujutletav rikkus vaene maa julgetele otsustele uudsetele sammudele julgeimate unistuste hullu ideega õnnelikuma tuleviku digitaalse lõhe</i></p>
Metafoor	<p><i>omi mõtteid ja unistusi kõrvutades ning kaaludes saame edasi liikuda mammona kogumise e-Tiiger digitaalse lõhe astun üle oma Rubico (vihje ajaloole) saame edasi liikuda</i></p>
Metonüümia	<p>suudame Eestile luua õnnelikuma tuleviku</p>
Isikustamine	<p>Ajaveebil on mõte vaid siis, kui ta suudab panna arutama, vaidleja, kui vaja kaklema. Eesti e-Tiiger tuleks taas ellu äratada.</p>
Ümberütlus	<p>Aatekaaslase</p>
Hüperbool	<p>Eesti maailma kõige õnnelikumaks riigiks! mitte ükski teine riik pole maailmas suutnud</p>
Astendus	<p>arutama, vaidlema, kui vaja kaklema omi mõtteid ja unistusi kõrvutades ning kaaludes saame edasi liikuda teha, luua, unistusi realiseerida</p>
Retoorilised lausestused	<p>Tere! Nii et head sõbrad kodu- ja välismaal teil pole (enam) õigus kutsudes Teid arutama</p>
Võõrsõnad	<p>digitaalne fantaasia haridussüsteem hiilgav innovaatiline konkurentsivõimeline kontekst likvideerima mammon minister programm realiseerima süsteem</p>

1.4. VÖRDLEV ANALÜÜS

Kõik kolm poliitikut on oma esimese sissekande kirjutanud küllaltki erinevalt, mistõttu pole nende võrdlemine kerge. Tekstid erinevad juba pikkuse poolest: kõige pikem on Edgar Savisaare sissekanne, seejärel tuleb Mart Laari ja siis Jürgen Ligi oma. Tekstid on kirjutatud ka erinevatel eesmärkidel: Edgar Savisaare ja Mart Laari sissekanded sarnanevad selle poolest, et mõlemad põhjendavad blogipidamise alustamist ja on oma kirjutised suunanud laiale lugejaskonnale; Jürgen Ligi kirjutis on aga kitsal teemal ja asjatundlikule adreessaadile ning ta kasutab blogi hetkeprobleemide käsitlemiseks. Savisaar ja Laar valmistavad lugejat ette pikemaajaliseks veebipäeviku pidamiseks. Võõrsõnade kasutamine on küllaltki sage, kuid mitte ühtaoline: kohati kasutatakse küllalt lihtsaid võõrsõnu, samas on ka selliseid sõnu, mis igale lugejale ei pruugigi tuntud olla. Võttes arvesse teksti pikkust, on kõige rohkem võõrsõnu Jürgen Ligi tekstis. Tema kasutab ka kõige raskepärasemaid võõrsõnu.

Ükskõik mis teemal tekst oli ka kirjutatud, ikka leidis silmapaistvaid poeetilisi kujundeid.

	Edgar Savisaar	Jürgen Ligi	Mart Laar
Epiteet	9	4	10
Võrdlus	5	-	-
Metafoor	7	4	6
Isikustamine	3	-	1
Ümberütlus	5	-	1
Hüperbool	4	-	2
Iroonia	3	1	-
Metonüümia	2	2	1
Kordus	5	-	-
Astendus	-	1	3
Retoorilised lausestused	3	-	3

Tsitaat	3	-	-
Kujundeid kokku	49	12	27
Võõrsõnad	25	15	13

Ülal esitatud tabelis on toodud võrdlus selle kohta, kuidas kolm poliitikut poeetilisi väljendeid kasutasid. Kõige populaarsem kujund oli epiteet, mida kasutati keskmiselt 8 korda. Sellele järgnes metafoor, mida samuti kasutati üsna palju. Poeetilisi kujundeid, mida kõik kasutasid, leidsi ainult kaks: eelnevalt mainitud metafoor ja epiteet. Kõige kujundlikuma keelekasutusega oli Edgar Savisaar, vaadates arve, erines ta selle poolest ülejäänud kahest kordades. Kõige napima kujundlikkusega oli Jürgen Ligi. Erinevad võõrsõnad leidsid kasutust keskmiselt 18 korral.

2. TEINE SISSEKANNE

Järgmisteks uuritavateks sissekanneteks valisin pronksiöö paiku kirjutatud tekstid, et teada saada, kuidas mõjutab poeetiliste kujundite kasutamist kriisiolukord. Nimelt võib kriisiolukord tuua palju muutusi: tekstid võivad muutuda iroonilisemaks, hajameelsusest võib vigu juurde tulla jpm. Samuti saab jälgida võõrsõnade kasutamisel tekkivaid muutusi: kas neid kasutatakse palju või muutub nende kasutamine hoopis väga väheseks.

2.1 EDGAR SAVISAARE SISSEKANNE 28. APRILL 2007

Edgar Savisaar: Ehk aitab, Ansip?

Teist päeva kestev kriis teeb meid kõiki väga murelikuks. Nii ei saa see enam jätkuda. Kaks viimast päeva, purukspektud Tallinna kesklinn ja rahutused mujal Eestis peaksid Reformierakonda nüüd juba veenma, et nende meetodid ei tööta.

Aga vist veel ei veena...

Meil on inimesi, kelle sooviks ongi kakelda. Nii eestlaste kui ka venelaste hulgas. Osa neist armastab ja osa vihkab Reformierakonna esimeest. Aga õnneks on meil ka selliseid inimesi, kelle jaoks peamine on kodurahu ja kes ei taha kakelda vaid soovivad omavahel normaalselt läbi saada. Ka mina olen nende hulgast.

Taban end mõttelt – kellel oleks autotiteeti Reformierakonnale selgitada,

et õigus oli ikkagi neil, kes ütlesid, et Jürgen Ligi käitumine kaitseministri-na polnud kõige riigimehelikum ja vastutustundlikum. Toimuvad ju tänased sündmused tema kirjutatud stsenaariumi järgi.

Ja mõtlen, kes suudaks Ansipile selgitada, et võibolla pole peaministrist kõige targem olnud lõpuni välja ja nui neljaks "tarka Ligi" nõuandjana usaldada ja kuulata.

Ah, muidugi, Ligi on mind üles kutsunud, et tulgu ma eestlaste poole üle. Uskumatu. Mind kutsuvad üle tulema need, kelle ellu äratatud rahutused täna Tallinna laastavad! Ma olen rohkem eestlane kui Ansip või Ligi, sest meie vabariigi pealinna elanike turvalisus, tervis ja heaolu lähevad mulle palju enam korda kui vanad nõukogudeaegsed monumendid.

Kuid Ligi avalduse solvavast toonist hullem on see, mis maailmavaate ja suhtumise see paljastab. Tema meelest meil ongi kaks vastandlikku leeri- eestlased ja venelased. On pooled ja on lööming.

Reformierakonna tuumiku Eesti on Uus Iirimaa, kus naaber naabrile süütepudeli aknasse virutab?

Kuid Ligi on tuntud poliitiline vandaal. Palju kummalisem tundub mulle Igor Gräzini käitumine.

Temal kui Reformierakonna ühel parimal Venemaa ja venelaste tundjal on täna unikaalne võimalus oma erakonnakaaslasest peaministrile ja ametivendadele seletada, milles nad eksivad. Ja mängida nii edumeelset rolli Eesti ajaloos. Ja teha head, mis kõige olulisem.

Kuid Gräzini pillub selle asemel süüdistusi – kõigi, isegi minu pihta.

Kõik teised on süüdi. Nagu polekski need olnud Reformierakonna poliitilised ambitsioonid ja valimiskampaania, mille tagajärgi maksavad täna kesklinna poodnikud ja rahumeelsed elanikud, kelle autosid tagurpidi pööratakse, tervikuna kogu Eesti ühiskond.

Reformierakonnas ei paista täna olevat piisavalt riigimehelikkust ja mitte ühtegi riigimehelikku poliitikut, kes kujunenud olukorras julgeks kõval häälel tunnistada, et omaksvõetud ultranatsionalism ja konfrontatsioonipoliitika olid juhtkonna vale valik.

Pole avara pilguga meest või naist, kes ütleks - enam pole asi sõduris, mille me maa seest välja kitkusime ja mille äraviimine pidi õnne õuele tooma. Nõustuda tuleb sotsioloogidega, kes ütlevad, et tekitatud olukord on palju suurem ja ohtlikum.

Reformi jõumehed ajavad asja ainult hullemaks. Aastaid vene inimeste kohtlemist "teise sordi rahvana" manifesteerub nüüd tänavail. Ei aita, kui peaminister solvatud venelasi narkomaanideks ja pättideks tituleerib (kuigi määratsete hulgas on neidki).

Usku ei suru maha ühegi jõuga.

Ma ei tahaks kulutada aega poliitilistele süüdistusele – aga ma ei saa teisiti. Ma pean selle juurde muudkui tagasi tulema, kuni Reformierakonna sees hakkab midagi juhtuma ja Ansipi käitumine ja suhtumine muutuvad selle tulemusel.

Kusjuures hämmastav. Ma olen vist ainus Eesti poliitik, kes poliitikutel mingit süüid näeb.

Ma olen esimesena iseendalt neil päevil mitmeid kordi küsinud – mida ma võinuks teha, et seda ära hoida? Mõne minuti pärast algab nõupidamine, kus istume mitmete autoriteetsete asjatundjatega ja arutame, mida peab Keskerakond ette võtma.

Me oleme Eesti venelaste silmis olnud üks usaldusväärsemaid poliitilisi jõude. Võimalik, et ainus usaldusväärne poliitiline partei. Ma usun, me sõnal on kaalu ja ma tean, et ka paljud eestlased hindavad meid selle eest. Meil tuleb tegutsema asuda.

Kuid ühiskond peab mõistma – Keskerakonnal on keerulisem Eestit aidata, kui Ligi-sugused pistrikud ja Gräzini taolised argpüksid lasevad valitsusel kindlal käel juhtida niigi kriisis Eestit veel suurema kriisi rüppe.

Ma annan lähiajal aru, mis me välja mõtlesime.

Tallinna linnapea Edgar Savisaar kirjutas kriisist hoolimata üsna pika teksti. See sissekanne on palju iroonilisem kui esimene, olles suunatud peaministri ja viimase otsuste vastu. Tundub, et see ongi kirjutatud vastandades end valitsuse liikmetele ja pöördudes valitseva koalitsiooni poole. Vastandamisel kasutatakse *meie*-vormi. Selles küllaltki emotsionaalses tekstis leidub rohkesti poeetilisi väljendeid, eriti paistavad silma epiteedid ning ironiad. Kriisiolukord ei vähenda nende kasutamist, pigem esineb neid enam. Keelelised kujundid, sõnavara peavad edasi andma teema ja sündmuste erakordsust ning väga tugevat emotsiooni. Kasutusel on palju võõrsõnu, mis nagu ka eelmisel korral, on enamasti laialt tuntud, samas mõni on siiski ka vähem tarvitusel.

Epiteet põhisõnaga	purukspekstud Tallinna kesklinn „tarka Ligi“ solvavast toonist poliitiline vandaal unikaalne võimalus edumeelset rolli poliitilised ambitsioonid riigimehelikku poliitikut
--------------------	---

Kristiine Kukk

Võrdlus	ma olen rohkem eestlane kui Ansip või Ligi elanike turvalisus, tervis ja heaolu lähevad mulle palju enam korda kui vanad nõukogudeaegsed monumendid
Metafoor	taban end mõttelt tema kirjutatud stsenaariumi järgi Reformi jõumehed sõnal on kaalu pole avara pilguga meest või naist
Isikustamine	ellu äratatud rahutused täna Tallinna laastavad Gräzin pillub selle asemel süüdistusi maa seest välja kitkusime ja mille äraviimine pidi õnne õuele tooma paljud eestlased hindavad
Ümberütlus	Reformierakonna tuumiku Eesti on Uus Iirimaa ametivendadele
Hüperbool	kõik teised on süüdi usku ei suru maha ühegi jõuga
Iroonia	Reformierakonna tuumiku Eesti on Uus Iirimaa, kus naaber naab- rile süütepudeli aknasse virutab? sõdur, mille maa seest välja kitkusime ja mille äraviimine pidi õnne õuele tooma „teise sordi rahvana“ Ei aita, kui peaminister solvatud venelasi narkomaanideks ja pättideks tituleerib (kuigi märatsejate hulgas on neidki). Ligi-sugused pistrikud ja Gräzini taolised argpüksid lasevad valitsusel kindlal käel juhtida niigi kriisis Eestit veel suurema kriisi rütpe.
Metonüümia	tervikuna kogu Eesti ühiskond lasevad valitsusel kindlal käel juhtida niigi kriisis Eestit veel suurema kriisi rütpe
Kordus	ei paista olevat piisavalt riigimehelikkust ja mitte ühtegi riigime- helikku poliitikut Tema meelest meil ongi kaks vastandlikku leeri- eestlased ja venelased. On pooled ja on lööming
Retoorilised laused	Ehk aitab, Ansip? Aga vist veel ei veena... Reformierakonna tuumiku Eesti on Uus Iirimaa, kus naaber naab- rile süütepudeli aknasse virutab? Ma olen esimesena iseendalt neil päevil mitmeid kordi küsinud –mida me võinuks teha, et seda ära hoida?

Võõrsõnad	ambitsioon autoriteetne kampaania konfrontatsioonipoliitika manifesteeruma meetod monument narkomaan peaminister poliitiline/poliitik reformierakond sotsioloogia tituleerima ultranatsionalism unikaalne valimiskampaania vandaal
-----------	--

2.2 JÜRGEN LIGI SISSEKANNE 27. APRILL 2007

Jürgen Ligi: Edgar pole üle tulnud

Meil elab seltskond, kelle enesehinnangut hoiab üleval ainult Venemaa suurus. Neid ei tee uhkeks kohalik elu ja peale suuruse ei leia nad midagi Venest.

Keskerakond on meil ainus, kes selle kodumaast mööda vaatamise pärast ei kurvasta. Teda hoiavad nende hääled.

Tallinna määratsused on ka seda seltskonda kurvastanud. Paljud neist on näidanud välja häbi. Sest ajalugu ja sümbolid, mille eest nad seisid, muutusid nii üksmeelseks varastamiseks ja vandalismiks.

Sellestki pole kurvastust välja näidanud Savisaar. Ta pole Eesti poole tulemisele mõelnudki. Ootasin täna asjata, millal muulaste iidol ütleb omadele midagi manitsevat ja lepitavat. Ta vaid süüdistas Eesti valitsust oma vürstiriigi kaitseta jätmises. Ja Jäppinen kutsus venelasi enne ikka koolipäev ära käima.

Venemaa on toetanud meie vaenlasi, kuid ei ühinenud meie pakutud väärka ümbermatmisega (mõelnud enne siiski nädala). Ta eesmärk oli ussitada iga stenaarriumi korral. Siinsed vene lehed ussitasid kaasa, kui vaikisid maha Himki ja Stavropoli monumendihävitamised, või eitasid neid, nagu v. Delfi.

Eesti ei saanud alandusele alluda. Teist poolt alandasid kurjategijad. Koalitsioonierakonnad on näidanud välja üksmeelt. Sosistajad (EPL) IRLst, kelle arvates Aaviksoole jäi liigsuur vastutus, on ebaadekvaatsed. Ta viib vaid

ellu ühist algatust. Kaitseminister peab suutma sõidida. Tema erakond on ainus, kes hoidis Tõnismäed teravana ka neil aastatel, kui see teised ükskõikseks jättis.

Sosistajad sotsidest, kelle arvates Pihl on üksi löögi all, on samuti ebaadekvaatsed. Olgu õnnelikud tegusa ministri pärast. Mõttetud kannatajad on tõsiasi, politsei väike (tänu taevale) kogemus ka, kuid mis olnuks virisejate targem lahendus? Jätmist hindas ohtlikumaks isegi Laanet. Integreerime, teavad jälle soovitada professorid. Keda? Mille pinnalt? Saasta, kel puudub korraga nii süda kui aju, kes marodööritseb ja karjub siis võõrriigi järele, ei saa võtta omaks. Aga dialoogi saab pidada isegi klenskitega, kui nad näevad end nüüd Tallinna tänavate peeglis ja pisutki häbenevad.

Riigikogulane Jürgen Ligi kirjutas pronksiööl üsna pika teksti, millega väljendab enda maailmavaadet ja suhtumist pronksiöö eri pooltesse. Sissekannane sisaldab hulgaliselt poeetilisi kujundeid, mis on kõik seotud pronksiöoga. Nii mõnedki neist on teravad ja hukkamõistvad. Kõige rohkem leidub metafoore ja metonüümiaid, kõik veenmas lugejaid tema seisukohtades. Võrreldes eelmise sissekandega on kõnealune tekst kirjutatud veelgi taotluslikumalt laiale lugejaskonnale, kuna kasutatud võõrsõnad on küllaltki igapäevased ja teema kõiki puudutav.

Epiteet põhisonaga	väärrika ümbermatmisega tegusa ministri mõttetud kannatajad targem lahendus
Metafoor	kodumaast mööda vaatamise Teda hoiavad nende hääled. Ta pole Eesti poole tulemisele mõelnudki eesmärk oli ussitada vene lehed ussitasid kaasa sosistajad (EPL) IRLst sosistajad sotsidest Pihl on üksi löögi all
Isikustamine	Teda hoiavad nende hääled. tema erakond on ainus, kes hoidis Tõnismäed teravana
Ümberütlus	Venest muulaste iidol vürstiriigi dialoogi saab pidada isegi klenskitega

Keeleliste vahendite kasutamine poliitikute blogides

Iroonia	Sest ajalugu ja sümbolid, mille eest nad seisid, muutsid nii üksmeelseks varastamiseks ja vandalismiks. manitsevad ja lepitavad Jäppinen kutsus venelasi enne ikka koolipäeva ära käima. süüdistas Eesti valitsust oma vürstiriigi kaitseta jätmises
Metonüümia	Meil elab seltskond, kelle enesehinnangut hoiab üleval ainult Venemaa suurus ajalugu ja sümbolid, mille eest nad seisid ei leia nad midagi Venest Teda hoiavad nende hääled. Jäppinen kutsus venelasi enne ikka koolipäeva ära käima. Venemaa on toetanud meie vaenlasi Eesti ei saanud alandusele alluda. Mõttetu kannataja on tõsiasi, poliitset väike (tänu taevale) kogemus ka, kuid mis oleks virisejate targem lahendus?
Retoorilised lausestused	tänu taevale
Võõrsõnad	sümbolid iidol minister dialoog professor integreerima vandalismiks stsenariumi monumendihävitamised koalitsioonierakonnad ebaadekvaatsed

2.3. MART LAARI TEINE SISSEKANNE 30. APRILL 2007

Mart Laar: Uued Ždanovid

Eestisse "olukorraga tutvuma" saadetud Vene Riigiduumade delegatsioon ei jõudnud veel lennukissegi astuda, kui nad juba jõudsid oma lühikese, kuid selge sõnumi Eesti rahvale teada anda - Ansip ja tema valitsus peavad viivitamatult tagasi astuma. Lisaks nõudvat saatkond kohtumist "poliitvangidega" ning nende viivitamatut vabastamist. Kõik see toob järjest rohkem meelde 1940. aasta, mil Eestisse saabunud Stalini emissarid samuti alustasid nõudega valitsuse tagasi astumiseks ning "poliitvangide" vabastamiseks. Sellel taustal on avaldused, kus

vastandatakse Ansipi valitsust “oma” rahvale või “spetsialistide” arvamusalaldused selle kohta, et valitsus peab viivitamatult tagasi astuma, on hetkel vaid vesi märatsejate veskile. Kunagi hakatakse Eestis kindlasti taas tavalist poliitilist elu elama ning üksteisele sisse sõitma, praegu tuleb aga kokku hoida. Praegu otsivad uued Zdanovid Eestist demonstrante, kes 1940. aasta kombel “revolutsijat” tegema hakkaksid ja mine tea, järsku on neil ?danovi kombel juba ka uue valitsuse nimekiri taskus. Ikka tarkadest ja veel targematest eesti poliitikutest, kellel Pätsi valitsus ühel või teisel põhjusel meeie järgi polnud.

Oma tarkust võiks end targaks pidavad inimesed hoopis näidata maailma-veebis erinevates jututubades käivates vaidlustes Eesti ajaloo üle. Nõukogude imperiumile pühendatud jututoas teatakse näiteks kindlameelselt, et NSV Liit pole Eestit kunagi okupeerinud, kinnitades samas ühe hingetõmbega, et tegelikult tuleks selline fashistlik riik nagu Eesti viivitamatult okupeerida, sest kuna EU on nõrk, ei suuda ta Venemaale vastu astuda. Tänu Urmasele, kes sellisele jamale samas vastu astub. Teises analoogses jututoas astuvad vene propagandale tõhusalt vastu Kaur ja Sten. Tänu neilegi. samasugune poleemika toimub aga ka sadades teistes jututubades, Eesti positsioonid vajavad sealgi kaitsmist. Kui ajaloolist tausta vaja on, siis olen paar pikemat ülevaadet koos viidetega oma ingliskeelsele koduleheküljele üles riputanud.

Ajaloolane Mart Laar lähtub pronksiööst kirjutades just ajaloost. Tema sissekanne ei ole kuigivõrd emotsionaalne, vaid pigem informeeriv ja võrdlev. Minevikust kirjutades ei kasuta ta nii palju poeetilisi kujundeid kui oma eelnevas sissekandes. Üht ja sama fraasi võib liigitada erinevate poeetiliste väljendite alla. Populaarseim tema tekstis on metafoor. Kasutatud on võõrsõnu, mille hulgas on nii tavapäraseid kui ka harvem esinevaid. Mart Laar püüab selgitada pronksiöö ajaloolist tausta ja lisaks puudutab ta ka Interneti-jututubade samateemalisi mõttevahetusi.

Epiteet põhisõnaga	lühikese, selge sõnumi poliitiline elu fashistlik riik (p.o fa istlik)
Võrdlus	fashistlik riik nagu Eesti (p.o fašistlik)
Metafoor	vesi märatsejatele veskile üksteisele sisse sõitma nimekiri taskus jututubades/ jututoas sellisele jamale vastu astub

Hüperbool	sadades teistes jututubades
Iroonia	„poliitvangidega“ „revolutsijat“ tegema
Kordus	tarkadest ja veel targematest
Retoorilised lauses- tused	1940. aasta kombel „revolutsijat“ tegema hakkasid ja mine tea järsku neil
Tsitaat	1940. aasta kombel „revolutsijat“
Võõrsõnad	analoogne delegatsioon <i>demonstrant</i> <i>emissaar</i> <i>fashistlik riik</i> (p.o fa istlik) <i>impeerium</i> <i>maailmaveeb</i> <i>okupeerima</i> <i>poleemika</i> <i>poliitiline</i> <i>positsioon</i> <i>propaganda</i> <i>riigiduuma</i> <i>spetsialist</i>

2.4. VÖRDLEV ANALÜÜS

Pronksiöoaegsed sissekanded sisaldavad kriisist hoolimata poeetilisi väljendeid. Need on kirjutatud veenmiseks ja informatsiooni edastamiseks. Kujundites on palju emotsionaalset teravust ja tugevat kriitikat, ka irooniat. Kui kaks poliitikut pigem süüdistavad oma poliitilisi ametivendi, siis kolmas on pigem neutraalne. Sissekannete pikkused on küllaltki ühesugused. Võõrsõnade kasutamine on umbes sama sage kui esimestes kirjutistes, küll aga on pronksiöö omad lihtsakoelisemad. Poeetilisi väljendeid leidub arvu-
liselt sama palju kui esimestes sissekannetes.

	<u>Edgar Savi- saar</u>	<u>Jürgen Ligi</u>	<u>Mart Laar</u>
Epiteet	8	4	3
Vördlus	2	-	1

Metafoor	5	8	5
Isikustamine	4	2	-
Ümberütlus	2	4	-
Allegooria	-	-	-
Hüperbool	2	-	1
Iroonia	5	4	1
Metonüümia	2	8	-
Kordus	2	-	1
Retoorilised lausestused	4	1	1
Tsitaat	-	-	1
Kujundeid kokku	36	31	14
Võõrsõnad	17	11	13

Edgar Savisaar ja Mart Laar kasutasid poeetilisi kujundeid eelnevast vähem, Jürgen Ligi aga rohkem. Esimestele sissekannetele sarnaselt leidis kõige rohkem epiteete ja metafoore. Kõigi poolt kasutatud kujundeid oli siiski rohkem: esile tulid ka retoorilised lausestused, mida kõik kasutasid vähemalt korra, ja irooniaid, mida kriisiolukordadel võibki rohkem kohata. Erinevaid võõrsõnu kasutati keskmiselt 14 korral, mida on vähem kui esimestes sissekannetes.

3. VIIMANE UURITUD SISSEKANNE

Et saada aimu, mis on poliitikute kirjutamisstiilis muutunud, valiti viimase-na uuritavaks sissekandeks kirjutis, mille poliitikud tegid umbes kaks aastat pärast oma esimesi sissekandeid. Jõulud kui emotsionaalsed pühad muudavad tihti inimesi poeetilisemaks, seda erinevalt pronksiööaegsest, pigem negatiivsest emotsioonist. Samuti saab uurida, mida poliitikud oma lugejatele jõulude ajal soovivad.

3.1. EDGAR SAVISAARE SISSEKANNE 23. DETSEMBER 2008

Edgar Savisaar: Pühadeaegseid mõtteid raekojast

Jõulude eel ja ajal ning aastavahetuse paiku saan ma raekojas kokku paljude armsate ja sel aastal eriliselt silma paistnud inimestega. See on Tallinna linnapeadele ajast aega ilusaks traditsiooniks olnud. Koguneda aasta viimastel päevadel iidse linna tähtsaimasse hoonesse ja vaadata ühiselt möödumas ning heita pilk ka tulevasse aastasse. Panen siia oma blogisse üles väikese sõnavõtu, mis ma ühel sellistest vastuvõttudest pidasin:

Aastavahetus hakkab kätte jõudma. Ilus aasta oli. Vahepealne lumetorm valmistas mõningase pettumuse – nii inimestele, kui ka loomariigile, eriti oravatele. Nemad vahetavad talveks karva ja lumi on neile hea liitlane. Seekord andis lumetorm küll natuke lootust, aga valmistas siis pettumuse, sest läks mõne päevaga. Oravad on õrnakesed. Ninasarvikutel ükskõik, kas on lumetorm või hoopis maa paljas, sest neil on paks nahk ja kõvad närvid. See oli väike sõbralik nali, luban, et täna ma rohkem poliitikat ei räägi.

Mida me järgmisest aastast ootame? Rahvas tahtis katelt, saagu katel - Kultuurikatel. Linn vajab uut raekoda, saagu lähitulevikus ka raekoda. Tallinna raad hakkab mõne aasta pärast merele vaatama ja seda raadi saab olema rohkem, sest nii tahavad seaduseandjad. Aga kui raad läheb suuremaks, siis seda kindlam, et Tallinna Televisioonil on, mida istungitelt üle kanda. Kvadrofooniliselt. Kui raad enam raekotta ei mahu, siis tuleb osal meist vist Toompeale üle kolida. Kolime ümber, oleme sellega harjunud, kolime Toompea lossi, aga miks mitte ka Stenbocki majja.

Enne jõule käivad ikka päkapikud – nii ka meil. Mida siis öösel toodi ja viidi? Kõik arvavad, et midagi viidi. Aga äkki siiski toodi? Aga mitte seda mida teie arvate. Minu teada toodi hoopis ajalehte Pealinn ja poetati seda ametnike laudadele. Nõudlus ajalehe järele on ju suur ja tublid päkapikud tulid meie ametnikele appi.

Kolm aastat on Keskerakond Tallinnas võimul olnud. See kõik on alles algus ning järgmise aasta jõulupühade aegu, pärast kohalikke valimisi, pean ma teile siin jälle kõnet pidama. Aga see pole midagi. Minu üks eelkäija - Anton Uuesson oli linnapea 15 aastat järjest, kuni 1934. aastani. Pärast seda toodi linnapeaks üks kindral Toompealt, aga Uuesson oli edasi abilinnapea rollis, kuni lõpuni – 1940 aastani. De fakto valitses Uuesson linna ka Pätsi ajal. Demokraatiaga ei olnud sellel lool muidugi midagi pistmist, aga see on juba pikem lugu.

Mida teile soovida? Jõulud on lähedastega veetmise aeg. Teie hingedes pulbitsev valguseleek toob soojust ja hingerahu nii teile endile kui kõigile teid ümbritsevatele. Olgu teie jõuluõhtu rahulik, vaikne ja tähistamiseks kõige kallimatega. Ning pidage

meeles, igal kingitusel on oma väärtus, olgu ta väiksem või suurem, kuid hingest tehtud kingitus särab hoolivusest. Tallinna linn - nagu te teate - „Hoolib alati”.

Lugesin ühelt Ameerika publitsistilt, et sealmaal on inimesed praegu õnnelikud, kui nad usuvad, et nende töökoht veel kaks järgmist kuud säilib. Teie töökoht on olemas ka kahe kuu pärast. Teie olete õnnelikumad, kui ameeriklased.

Ühel või teisel viisil olete te kõik Tallinna linnale midagi head teinud. Tallinna linn tänab teid selle eest.

Nautige tänast õhtut, nautige üksteise seltsi ja tundke rõõmu muusikast, mida pakuvad meile Koit Toome ja Jorma Puusaag.

Edgar Savisaarelt valitud viimane, jõuluaegne sissekanne on küllalt pikk, sisaldades ka rohkesti kujundlikku keelt. Oma kirjutises käsitleb ta teemasid, mis kõik sedastavad autori isiklikku arvamust lõppeva aasta sündmuste kohta. Kokkuvõtte on tehtud aastast ja pikemastki perioodist kui aasta. Ta kasutab väga poeetilist keelt, tekst sisaldab emotsioone, soove lugejale. Esineb väljendeid, mida võib paigutada mitme liigituse alla. Erinevalt eelmisest sissekandest ei leia sellest metafoore ega ironiat, mis varasemas olid populaarsed. Selle asemel on sagedasem isikustamise kasutamine. Nagu ka eelnevalt, leidub palju epiteete. Esimest korda on kirjutisse lisatud ka allegooriaid. Selles kirjutises leidub võõrsõnu oluliselt vähem kui eelmistes ning need on üldtuntud. See näitab, et jõuluaegne sissekanne on mõeldud laiale publikule.

Epiteet põhisonaga	armsate inimestega ilusaks traditsiooniks tähtsaimasse hoonesse tulevasse aastasse väikese sõnavõtu ilus aasta paks nahk kõvad närvid väike sõbralik nali tublid päkapikud
Isikustamine	Aastavahetus hakkab kätte jõudma. Vahepealne lumetorm valmistas mõningase pettumuse. andis lumetorm küll natukene lootust, aga valmistis siis pettumuse linn vajab uut raekoda Tallinna raad hakkab mõne aasta pärast merele vaatama teie hingest pulbitsev valgusleek toob soojust ja hingerahu kuid hingest tehtud kingitus särab hoolivusest Tallinna linn tänab

Ümberütlus	iidse linna oravatele seadusandjad
Allegooria	Nemad vahetavad talveks karva ja lumi on neile hea liitlane. Ninasarvikutel ükskõik, kas lumetorm või hoopis maa paljas, sest neil on paks nahk ja kõvad närvid.
Kordus	Rahvas tahtis katelt, saagu katel - Kultuurikatel. kolime ümber, oleme sellega harjunud, kolime Toompea lossi Mida siis öösel toodi ja viidi? Kõik arvavad, et midagi viidi. Aga äkki siiski toodi?
Retooriline lausestus	Aga mitte seda mida teie arvate. Mida teile soovida? Tallinna linn- nagu te teate - „Hoolib alati“.
Tsitaat	Tallinna linn- nagu te teate - „Hoolib alati“.
Võõr- ja tsitaatsõna	de fakto demokraatia kvadrofooniline publitsist traditsioon

3.2. JÜRGEN LIGI SISSEKANNE 18. DETSEMBER 2008

Jürgen Ligi: Jõulurahutus

Üllatused käivad jõulude juurde. Telejaam pidas võimalikuks uurida Edgarilt korruptsiooni kohta jõulurahu väljakuulutamisüritusel. Edgari viide jõuludele oli vastuseks ainuvõimalik ja täpne.

Täpselt tagurpidi oli Vilja vastus Riigikogu jõuluvana salmiküsimisele. Kui Kesknädalast luges ta ette tapvaid hinnanguid erakondadele peale Keski enda ja Rahvaliidu. Tavaliselt lõpeb aasta sõbralike kokkulöömistega RK kohvikus, tänavu polnud alles sedagi.

J-le pani punkti Margus, muidu mõistlik mees. Sai teada, et laulutäht ei pea pidama viisi ega peasekretär tundma tooni. Võiks olla kristlik ja miks mitte ka kristlik-demokraatlik jätta peksmata maaslamaja ja mõnitamata vangisistuja, vähemasti vastu jõule, ehk enne kohutki. Aga või see IRLi puutub. Poiss saadeti laulma Jõuluvanale laulukest Savisaarest ja tassima parlamenti Parbust, saateks innustunud respublikaanlikud klaköörid.

Jürgen Ligi kirjutatud jõulueelne sissekanne on väga lühike. Taotluslikult ei ole tekst jõlumeelne, vaid selles kajastatu on väga irooniline. Tekst on kirjutatud, et veenda lugejaid oma seisukohtades ja tööekspeidamistes ning avaldada kriitikat avaliku elu tegelaste suhtes, kelle tegevus pole Jürgen Ligile meelepärane. Lühikese teksti kohta kasutab ta oma mõtete väljendamiseks palju kujundeid ja esinevad ka mõned võõrsõnad.

Epiteet põhisõnaga	tapvaid hinnanguid sõbralike kokkulöömistega mõistlik mees
Metafoor	J-le pani punkti Margus laulutäht
Ümberütlus	sõbralike kokkulöömistega
Iroonia	laulutäht ei pea pidama viisi ega peasekretär tundma tooni. Võiks olla kristlik ja miks mitte ka kristlik-demokraatlik jätta peksmata maaslamaja ja mõnitamata vangisistuja, vähemasti vastu jõule, ehk enne kohutki. Poiss saadeti laulma Jõuluvanale laulukest Savisaarest ja tassima parlamenti Parbust, saateks innustunud respublikaanlikud klaköörid.
Metonüümia	telejaam pidas võimalikuks uurida
Võõrsõna	demokraatlik klaköör korruptsioon parlament republikaanlik sekretär

3.3. MART LAARI SISSEKANNE 18. DETSEMBER 2008

Mart Laar: Vana kommunisti nutulaulu

Lugedes Jaak Alliku nutulaulu "liig-patriootliku" telesarja "Tuulepealne maa" üle, meenus tahtmatult Weizenbergi ärkamisaegne lugulaul "Vana Opmani nutulaul", kus õhatakse tagasi "vana head aega", kui kogu võim tema kätte kuulus. Üks selle variantidest käib nii:

*Minu vald oli nagu riigike
kus ma kui nigu vürstike
kus nõnda kaua elasin
ja mõnda rõõmu maitsesin*

*Refr.: Vili vomsissa, vili vomsissa
mina ohkan raskest südamest
oi-oi-oijah, oi-oi-oijah
ei lähe mul korda söök ei jook
see äraminek on kui nõök*

Jah, endiste kommunistide elu pole tõesti kerge. Kohe nagu kreissaega keerab sees - võim on läinud ja nüüd veel kiputakse televisioonis ka kommunistide kuritegusid meelde tuletama. Loomulikult pole nimetatud telesari filmikunsti tippsaavutus, kuid ega sedalaadi telesari peagi seda olema. Ajaloolasena võiksin mitmes kohas etteheiteid teha, kuid see pole sedavõrd oluline, kuna ajastu meeleolu, Eesti Vabariigi süüdi, elu ja hukku annab ta igati hästi edasi. Kui kellelegi ei meeldi, tehku ise paremini. Huvitav on üldse see, et kui kujutatakse fasistide, kapitalistide kuritegusid või Eesti elu varjukülgi, on mõne meelest alati tegemist kunstiga, kui aga näidatakse kommunistide kuritegusid, nimetatakse seda propagandaks ning kunstiliselt küündimatuks. Mida aga kogu see lugu tõestab on see, et iseseisvas Eestis on hea elada - oleks keegi omal ajal sõandanud Jaak Alliku Lenini ülistavaid vaimusünnitisi kritiseerida või näiteks mõne nõukogude telesarja tasemes kahelda, oleks ta end kiirelt trellide tagant leidnud. Vabas Eestis saab aga kommunist Allik vabalt lehe esikaanel oma arvamust avaldada. Täitsa ausalt öeldes, ongi see just selline Eesti, mida vähemalt mina tahtsin. Jaak Allikule sooviksin aga häid ja rahulikke jõule - pahandada temaga ei maksa, sest elu iseseisvas Eestis on vana kommunisti jaoks niigi paras piin.

Jõulude eel ei kirjuta Laar emotsionaalset teksti saabuvatest pühadest, vaid avaldab oma arvamust ühe telesarjaga seoses tekkinud emotsioonide kohta. Kogu see sissekanne on küllaltki poeetiline, mille eesmärgiks on sarja „Tuulepealne maa” kaitsmine kriitika eest. Ei ole kasutatud keerulisi võõrsõnu ega neid sisaldavaid väljendeid. Seega võiks lugejaks olla kes tahes, kuid avalikult on pöördutud pigem Jaak Alliku poole.

Epiteet põhisõnaga	vanad head aega vabas Eestis häid ja rahulikke jõule vana kommunisti “liig-patriootliku” telesarja paras piin ülistavaid vaimusünnitisi keerulisi võõrsõnu
Võrdlus	kohe nagu kreissaega keerab sees
Metafoor	nutulaul varjukülgi vaimusünnitisi
Isikustamine	Eesti Vabariigi sündi, elu ja hukku see lugu tõestab
Tsitaat	Weizenbergi ärkamisaegne lugulaul “Vana Opmani nutulaul”, kus õhatakse tagasi “vana head aega”, kui kogu võim tema kätte kuulus. Üks selle variantidest käib nii: Minu vald oli nagu riigike kus ma kui nigu vürstike kus nõnda kaua elasin ja mõnda rõõmu maitseisin Refr.: Vili vomsissa, vili vomsissa mina ohkan raskest südamest oi-oi-oijah, oi-oi-oijah ei lähe mul korda söök ei jook see äraminek on kui nõök “liig-patriootliku” telesarja
Võõrsõnad	fasist (p.o fa ist) filmikunst kapitalist kommunist kritisereima patriootlik propaganda

3.4. VÖRDLEV ANALÜÜS

Mitte kõik blogipidajad ei kirjutanud jõulude teemal. Enamjaolt kirjutati enne pühi lihtsalt enda jaoks tähtsatest teemadest, jagati emotsiooni, samuti veendi inimesi enda arvamustes. Kuigi jagati emotsioone, ei kasutatud

poetilisi väljendeid nii palju kui eelnevates sissekannetes. Võõrsõnu esines samuti palju vähem kui varem ja need olid üsna üldtuntud. Pikkuses oli suuri erinevusi: Jürgen Ligi tekst oli oluliselt lühem kui teistel.

	<u>Edgar Savi- saar</u>	<u>Jürgen Ligi</u>	<u>Mart Laar</u>
Epiteet	10	3	8
Võrdlus	-	-	1
Metafoor	-	1	3
Isikustamine	8	-	2
Ümberütlus	3	1	-
Allegooria	2	-	-
Hüperbool	-	-	-
Iroonia	-	2	-
Metonüümia	-	1	-
Kordus	3	-	-
Astendus	-	-	-
Retoorilised lausestused	3	-	-
Tsitaat	1	-	2
Kujundeid kokku	30	8	16
Võõrsõnad	5	6	7

Taas oli poetilisi väljendeid vähem kui enne. Kui eelmistes tekstides olid kõige populaarsemad epiteedid ja metafoorid, siis nüüd oli kõige enam kasutatud väljendiks epiteet, mis oli ka ainus, mida kõik kolm oma sissekannetes pruukisid – keskmiselt 7 korda. Allegooria, mida varem kordagi polnud esinenud, tuli nüüd kasutusele. Eelnevalt küllaltki sage väljend hüperbool ei leidnud kirjutistes aga oma kohta, samuti astendus. Võõrsõnu tarvitati keskmiselt 6 korda, mis on üle poole võrra vähem kui enne. Tekstid olid taas kirjutatud isesugustel eesmärkidel, kuigi oleks eeldanud, et jõuluaga muudab kirjutised sarnasemaks.

KOKKUVÕTE

Blogi ehk veebipäevik on üks parimaid nüüdisaegseid keskkondi oma mõtete avaldamiseks. Blogi lugedes on selle autori kohta võimalik teada saada küllalt palju. Käesoleva artikli aluseks olevas uurimistöös analüüsitud kolme poliitiku blogid lubavad arvata, et nende autorid on kõik väga erinevad inimesed, alustades maailmavaatest ja erakondlikust kuuluvusest, lõpetades kirjutamisstiiliga. Üldiselt, vaid väikeste eranditega, kirjutasiid poliitikud ikkagi laiale ringkonnale. Nende tekstide olemus muutus ajas erinevalt: Jürgen Ligi kirjutised muutusid tunduvalt, Mart Laari ja Edgar Savisaare omad jäid aga üsna samasuguseks. Ka keelevahendite kasutus muutus. Ühiseks jooneks võib pidada seda, et kujunditest esines kõigil kolmel enim epiteete ja metafoore.

Tallinna linnapea Edgar Savisaar oli kolmest poliitikust see, kes kirjutasi pikemaidsid tekste. Võib-olla just sellepärast leiduski tema kolmes sissekandes kõige rohkem poeetilisid väljendeid ja võõrsõnu. Eeldusel, et kolme kirjutise põhjal on võimalik näha mingisugust trendi, võib öelda, et Edgar Savisaare sissekannete muutus nende kahe aasta jooksul seisnes esiteks õigekirja paranemises (alguses esinenud vigu jäi hiljem vähemaks). Ta tekstid olid kõik emotsionaalsed, küll aga muutus emotsioonide edastamise viis: alguses andis ta tundeid edasi pigem metafooride, hiljem isikustamise kaudu. Epiteete oli püsivalt rohkem (epiteeti ja metafoori võis kohata ka koos, nt *silmapaistvad ämbrid*). Võõrsõnatarvitus piirdus ennekõike üldkasutatavate võõrsõnadega. Poeetiliste kujundite ja võõrsõnade arv vähenes iga uuritud sissekandega, millest lähtuvalt võib pidada tema kui blogipidaja esimesi tekste kujundlikumaks kui hilisemaid.

Reformierakondlane Jürgen Ligi oli kolmest kõige napisõnalisem. Tema tekstide eesmärk varieerus kõige rohkem: esikirjutises põhjendas ta asjatundlikule lugejale oma seisukohti, hilisemad kirjutised olid mõeldud pigem lugejate mõjutamiseks. Kolme näite pinnalt järeldades muutus Jürgen Ligi väljendusviis aja möödudes üha teravamaks ning iroonilisemaks. Ta kasutas kolmest autorist keskmiselt kõige vähem poeetilisid kujundeid (17), kuid sama palju võõrsõnu kui Mart Laar. Alguses kasutas ta kõige enam metafoore, oli ka palju metonüümiaid (nt *Meil elab seltskond, kelle enesehinnangut hoiab üleval ainult Venemaa suurus*), kuid lõpuks neid teistest märgatavalt rohkem enam ei esinenud. Alguses kasutas ta hulgaliselt võõrsõnu, mis on pigem tuntud teistele poliitikutele ja haritumale inimesele, hiljem esines võõrsõnu tunduvalt vähem ning need olid pigem igapäevased. Uuri-

tud sissekannete põhjal võib öelda, et tema näol on tegemist järjest emotsionaalsemaks muutuva blogipidajaga.

Ajaloolane Mart Laar oli kolmest uuritavast kõige neutraalsema kirjutamisstiiliga, kuna erinevalt teistest ta ei rünnanud muid inimesi. Tema tekstid olid enamjaolt pikemad. Samuti kasutas ta keskmiselt palju kujundeid (17) ning võõrsõnu leidus samavõrd kui Jürgen Ligil (11). Kõige sagedamini esinev kujund oli epiteet (nt *ülistavaid vaimusünnitisi*). Silma paistis see, et Mart Laar lisas sissekandesse pika luuletuse. Kirjutades kasutas ta vahepeal *teie*-vormi, mis näitas, et ta suhtles kõigiga, mida saab järeldada ka tavapäraste võõrsõnade kasutamisest. Mart Laari tekstid eriti ajas ei muutunud.

Üldiselt oli poeetiliste kujundite kasutamine populaarne. Keskmiselt kasutati ühes sissekandes 25 kujundit. Ka lühikesed tekstid sisaldasid ohtralt poeetilisi väljendeid. Kõige levinum oli epiteedi ja ka metafoori kasutamine. Üheks silmapaistvamaks epiteediks oli *tapvaid hinnanguid* (autoriks Jürgen Ligi sissekandes „Jõulurahutus”). Üks erilisemaid metafoore oli *avaliku arvamuse laegas lahti, väravad avatud* (autoriks Edgar Savisaar sissekandes „Sõnavabadusest 21. sajandil”).

Olenemata teksti pikkusest esines hulgaliselt ka võõrsõnu. Need erinesid üksteisest selle poolest, kas need on laialt tarvitusel (nt *idee, filmikunst*) või on tegemist paljudele võõra sõnaga (nt *klaköö; emissar*). Keskmiselt kasutasid poliitikud ühes sissekandes 13 võõrsõna. Poliitikute kohta ootuspäraselt kasutati kõige enam juba kodunenud võõrsõnu *poliitik* ja *minister* (erinevates käänetes).

Loetu põhjal võib öelda, et poliitikute blogides on kasutusel rikkalikult kujundlikkust, et veenda lugejaid oma maailmavaate õigsuses või lisada värvi.

KIRJANDUS

- Annus, Epp; Merilai, Arne, Saro, Anneli. 2003. Poetika. Tartu Ülikooli Kirjastus
- Eesti Keele Instituut. Keelenõuanne. <http://www.eki.ee/keeleabi/index.php?leht=4&act=2&vld=58> (24.12.2008)
- Erelt, Tiit, Leemet, Tiina, Maar, Sirje, Raadik, Maire 2006. Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus <http://www.eki.ee/dict/qs2006/index.cgi?Q=blogi&F=M&O=0&E=0> (24.12.2008)
- Vikipeedia Vaba entsüklopeedia: Ajaveeb. <http://et.wikipedia.org/wiki/Ajaveeb> (24.12.2008)

ALLIKAD

Edgar Savisaare blogi: <http://www.keskerakond.ee/savisaar/> (24.12.2008)

Jürgen Ligi blogi: <http://www.reform.ee/kandidaat/jyrgenligi/>

blogi&category_id=89 (24.12.2008)

Mart Laari blogi: <http://riigikogu.postimees.ee/online/riigikogu2007/blog.php?blogija=4> (24.12.2008)

LISA. POEETILISED KUJUNDID JA VÕÕRSÕNAD

Kõnekujundid	üteldu ja mõeldu lahknemine ehk ülekan- tud tähendus on kaudse ja kujundliku kõne allikas
Epiteet	kirjeldav või kaunistav lisasõna ehk poeetili- ne täiend (<i>ilus inimene</i>)
Võrdlus	kõrvutamine ühistunnuse alusel (<i>kui, nagu, otsekui</i> jms) (<i>mees lippas nagu jännes</i>)
Metafoor	ühendab erinevaid nähtusi sarnasuse alusel (<i>sinise taeva silm</i> – päike)
Isikustamine ehk personifitseerimine	millelegi mitteinimlikule isikuomaduste omistamine (<i>mõte südant sööb</i>)
Ümberütlus ehk perifaas	rõhutab nähtuse mõnd väljapaistvat, selle nimetust teisiti ümber üteldes (<i>lauluisa, kirjaneitsi</i>)
Mõistukõne ehk allegooria	tekst tervikuna vihjab millelegi, millest otse juttu ei tehta (H. Runneli luuletus „ <i>Üks veski seisab vete pääl</i> “)
Poeetiline liialdus ehk hüperbool	(<i>triljon kirge vajab tekkimiseks, vaid murdosa sekundist</i>)
Iroonia	pilkav teesklus, kus üteldakse üht, aga vihja- takse millelegi vastupidisele (<i>Hüvasti õilsad plaanid – naine, kiiktool ja hõbelusikad!</i>)
Metonüümia	tähendusliku ühisosa rakendamisel ei toimu ülekanne eri mõistete vahel, vaid ühe ja sama nähtusega seostuvas piires (ei <i>prillid</i> pane paljuks)

Keeleliste vahendite kasutamine poliitikute blogides

<u>Lausekujud ehk figuurid</u>	taotlevad kunstilist mõju eripärase lausetusega
Mõttekordus ehk parallelism	lisaõnades ja -värssides korratakse ligilähedasi mõtteid, tekitadeski parallelismi
Astendus ehk gradatsioon	täenduslik tõus või langus
Retoorilised lausestused ehk ilukõnelaused	tundeväljenduslikkust edastavad kujundid (.. <i>hellake, ka tunda said?</i>)
<u>Võõrsõnad</u>	laensõna, mis ei ole sihtkeeles täielikult kodunenud; eristub omasõnadest ja kodunenud laensõnadest võõrapärase häälikulise koosseisu või muude võõrapäraste joonte poolest

(Merilai jt 2003: 39–51)

Maiu, Maarja Küla elanik

GRETA RAIDMA
TALLINNA INGLISE KOLLEDŽ
9. KLASS

ARGUMENTATSIOON 9. KLASSI ÕPILASTE KIRJANDITES¹

JUHENDAJA: MERLE KALDJÄRV

SISSEJUHATUS

Käesolev artikkel käsitleb Tallinna Inglise Kolledži 9. klassi õpilaste kirjandite struktuuri nii lõigu kui ka hoiakute tasandil. Õpilased kirjutasid 2008/09. õppeaasta teisel veerandil kirjandite teemal „Mulle meeldib Eestis elada?“, mis on põhikooli 2008. aasta eesti keele ja kirjanduse eksami kirjanditeema. Uuringu valimisse kuulub juhuvalimist lähtuvalt 40 kirjandit kahe paralleelklassi (kogum 65) kirjandite seast. Esitatud tekstinäited võimaldavad adekvaatset üldpilti õpilaste argumenteerimisoskusest ja maailmatajust.

Põhikooli lõpueksami kirjanditeemades domineerib probleemikäsitus – õpilastelt oodatakse valdavalt lihtsat arutlusoskust. Ehkki kirjandites on võimalik rakendada ka jutustuse ja kirjelduse elemente, tuleb oma mõtteid siiski esitada argumentatsioonina. Eesti keele ja kirjanduse alases õppekirjanduses 5.–9. klassini on arutlust ja argumentatsiooni käsitletud aga mõnevõrra süsteemilt: tööjuhised ja ülesanded on suunatud vaid üksikutele

1 Artikli aluseks olev uurimistöö pälvis 24. üleriigilisel emakeeleolümpiaadil IX–X klassi vanuserühmas II koha. Töö on kirjutatud 2009. aastal Tallinnas.

argumentatsiooni osadele, kokku ei ole neid tervikuna pandud. Lisaks erinevad õpikud ka terminite esituse poolest.

Argumentatsiooni on 9.a ja 9.b klassi eesti keele ja kirjanduse õpetaja Merle Kaldjärv õpetanud kogu põhikooli perioodi jooksul lihtargumentatsioonina. Õpilaste kirjandeid lugedes ja vahel ka ise oma tekste koostades olen aga märganud, et näiteid ehk argumente on tunduvalt rohkem kui üks. Siit kasvas välja uurimistöö üks küsimusi „Kas õpilased kasutavad lihtargumentatsiooni kirjandites?“. Lisaks selgitan, missugune on õpilaste suhtumine Eestisse. Uurisin täiendavalt ka argumentatsiooniteoretikute lähtekohti ning toon juurde liit-, rinnastava ja alistava argumentatsiooni, mida õpilased oma kirjandites kasutavad.

Artikkel algab argumenteeriva kirjandi kui teksti ülesande esitamise, argumentatsiooni defineerimise ja erinevate struktuuride selgitamisega. Seejärel toon konkreetsemaid näiteid selle kohta, kuidas õpilased argumenteerivad. Järgnevalt kirjeldan õpilaste suhtumist Eestisse. Uurimistulemuste üldistus – nii argumentatsiooni kui ka hoiakute kohta – on paigutatud kokkuvõttesse.

ARGUMENTEERIVA KIRJANDI KUI TEKSTI ÜLESANNE

Tekst on keelekasutuse üksus suhtluses. Raamatus „Põhikooli vanema astme eesti keele metoodika ja õpetajaraamat“ on Martin Ehala (2005: 272) öelnud, et „9. klassis on õpilased jõudnud sellisesse arenguetappi, kus tuleks juba suuremat tähelepanu pöörata arutlemisoscuse arendamisele, sest just sellele toetub iseseisva mõtleja ja aruka õppija kujundamine“. Arvan, et sellele temaatikale tuleb rohkem tähelepanu pöörata juba varasemates klassides, sest paljud eesti keele ja kirjanduse õpikutesse paigutatud ülesanded nõuavad analüüsi. Õpilased peavad võrdlema, vastandama, väite tõestuseks põhjendeid tooma, küsimusi koostama, probleeme nägema, poolt- ja vastuargumente leidma. Tänapäeva üleilmastuv maailm nõuab, et noor inimene suudaks mõelda arukalt, põhjendatult. Selleks peab ta valdama argumenteerimist, ta peab oskama arutleda, suhelda.

Arutlev kirjand on kirjalik tekst, mis teksti liigist lähtuvalt nõuab sügavamat ja täpsemat mõtlemisvõimet ja sõnastamisoscust. Põhikooli eesti keele õpikutes on tutvustatud õpilastele jutustust, kirjeldust ja arutlust. Kui kirjeldavas kirjandis on vaatluse all staatiline objekt, mis vajab ruumilist lahendust, ning selles esitatakse üldmulje, hinnang, detailid, siis jutustavas

kirjandis on alati esiplaanil dünaamiline sündmustik, mille algus, arendus ja lõpp esinevad ajalises järjestuses. Arutlev kirjand eeldab argumentatsiooni, mõtete esitamist õiges järjekorras ja õigetes seostes. Reet Kasik toob oma teoses „Sissejuhatus tekstiõpetusse“ (2007) välja kolm tekstitüüpi: kirjeldava, jututava ja argumenteeriva. Arutluse asemel esitab R. Kasik argumenteeriva ehk põhjendava tekstitüübi. Kuna lihtsa arutluse käsitlemisel jõutakse ikka struktuuri juurde, siis on selles artiklis arvamuste väljendamise ja põhjendamise üldistava märksõnana esitatud argumentatsioon. „Argumenteeriva teksti peaülesanne on autori arvamuste ja hinnangu vahendamine ning selle põhjendamine, nähtuste põhjuse ja tagajärje seoste väljatoomine“ /---/, mille „lähtepunkt on sageli kahepoolne, dialoogiline“ (Kasik 2007: 42).

Argumenteeriv kirjand peab olema sisult ühtne, st kõik selle elemendid peavad olema allutatud teemast lähtuval eesmärgile. Põhjendavas tekstis on vaja esitada seisukohti ja neid argumentide abil tõestada. Pärja ja Toom Õunapuu toetavad oma õpikus „Keel ja kõne“ (2002: 89) sama põhimõtet. Argumentatsiooni struktuuri on kirjeldatud järgmises peatükis.

ARGUMENTATSIOONI MÕISTE

Argumenteerimine on väite tõestamine. Põhjendite esitamine, argumentide kogum on mõeldud oma väite tõestamiseks. Argumenteerimine ehk tõestamine on mõtlemise loogiline vorm, mille tulemusena ühest või mitmest meile antud otsustusest saadakse uus otsustus ehk järeldus (Aava 2003: 48). Argument on üks osa argumentatsioonist. Argumentatsioon on protsess, milles poolt- ja vastuargumentide kaudu otsitakse võimalusi oma väite tõestamiseks (Kaldjärv 2007: 31). Argumentatsioon eeldab dialoogi.

Argumenteerimine on verbaalne tegevus, mille puhul kasutatakse reeglina tavalist keelt. Kõneleja või kirjutaja kasutab argumenteerides teatud sõnu ja lauseid, et väita, vaidlustada või eitada midagi, et reageerida väidetele, küsimustele või millegi eitamisele. Keelekasutusest ei saa olla argumenteerimist. (Kienpointner 2000: 4)

Argumenteerimine on sotsiaalne tegevus, mis on oma olemuselt suunatud teistele inimestele. Selle sotsiaalsus ilmneb muidugi kõige selgemini vaidluses kahe või enama osapoole vahel. Samas ka siis, kui inimene suhtleb iseendaga, kui ta kaalub oma ideede plusse ja miinuseid, käitub ta tegelikult sotsiaalselt.

Argumenteerimine on mõttetegevus, mis näitab, et esineja on antud kü-

simuse üle järele mõelnud. Argumendi esitamise püüab argumenteerija näidata, et tema positsioon selles küsimuses on ratsionaalselt seletatav.

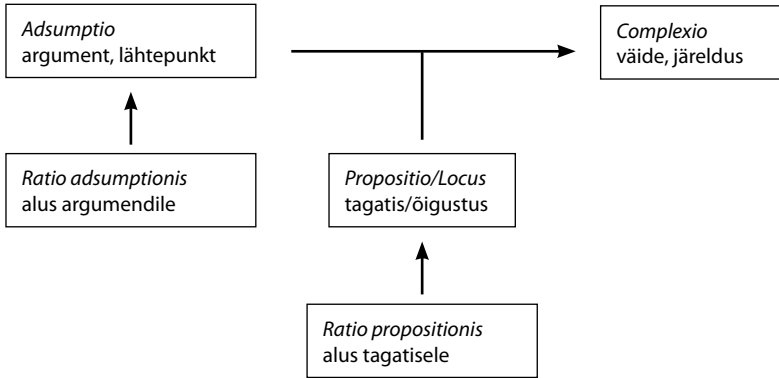
Argumenteerimise eesmärk on teha teatud vastuoluline seisukoht kuulajale või lugejale vastuvõetavamaks või vastuvõetatumaks. Argumenteerija poolt esitatavad väited peavad vastava eesmärgi saavutama kuulajate veenmise teel. (Kienpointner 2000: 5)

F. H. van Eemereni, R. Grootendorsti ja F. Snoeck Henkemansi (1996: 5) järgi defineeritakse argumentatsiooni järgmiselt: „Argumentatsioon on suuline ja sotsiaalne tegevus, mille eesmärk on suurendada kuulajatele või lugejatele vastuolulise seisukoha vastuvõetavust esitades enne ratsionaalset otsust seisukohta õigustav (või ümber lükkav) konstellatsioon.“ Esitatud selgitustest võib järeldada, et argumentatsioon nõuab pool- ja vastuargumentatsiooni rakendust ja oma seisukohtade põhjendamist võrdluses teise inimese seisukohaga.

Argumentatsiooni mõiste juurde kuulub ka struktuuri selgitus. Argument on argumentatsiooni osa, piisava alusega ja loogiliselt korrektne seisukoht (Kaldjärv 2007: 17), mis kuulub argumentatsiooni struktuuri. Õppekirjanduses rõhutatakse struktuuri kolme osa: väidet, põhjendust ja järeldust. Neid on erinevates põhikooli- ja keskkooliõpikutes erinevalt defineeritud. Väidet, mis on lõppeesmärgiks seatud tõestatav seisukoht, on nimetatud ka teesiks, ideelauseks ja tuummõtteks. Põhjusi ehk argumente, mis näitavad faktide loogilist tõesust, nimetatakse tugimõteteks, väideteks, millega esitatakse tõesusmaterjali. Järeldust on nimetatud ka kokkuvõtlikuks tuummõtteks.

Artiklis lähtutakse neljaosalisest struktuurist: väitest, selgitusest, põhjendist ehk argumendist ja järeldusest (Aava 2003; Kaldjärv 2007). Selgitus on argumentatsiooni osa, millega sõnastatakse eeldus, mis on väite tõestamise järgmine lähtepunkt. See annab laiema taustinfo argumendi kehtivuse kohta. Argumendi paikapidavus peab kehtima talle toetuvast väitest sõltumata. Ühendades loogiliselt argumendi ja väite, vajame selgitust eeldusena argumendi konteksti kohta.

Antiikretoorika argumentatsioonimudel (joonis 1) ja Stephen Toulmini argumentatsioonimudel (joonis 2) on ühiseid jooni. Neis rõhutatakse loogilisi seoseid argumentatsioonis. Vaadates konkreetset skeemi argumentatsiooni rakenduse (joonis 3) kohta selgub, et väite (*claim*) „Hannal on õigus valida kohalikku omavalitsust“ tõestuseks on vaja teada suunda, kuhu tahetakse jõuda. Põhjend (*ground*) „Hanna Smith on kohalik maksumaksja“ esitab väite tõestuseks baasi, mis on kindel ja usaldatav. Selles uuritakse alustalasid, selgitatakse konkreetset taustinformatsiooni. Tõestus/

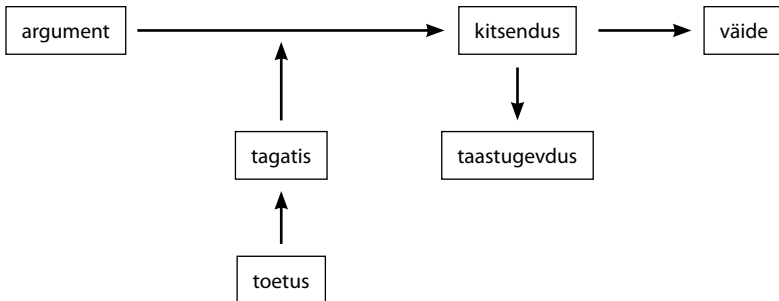

Joonis 1. Antiikretoorika argumentatsioonimudel

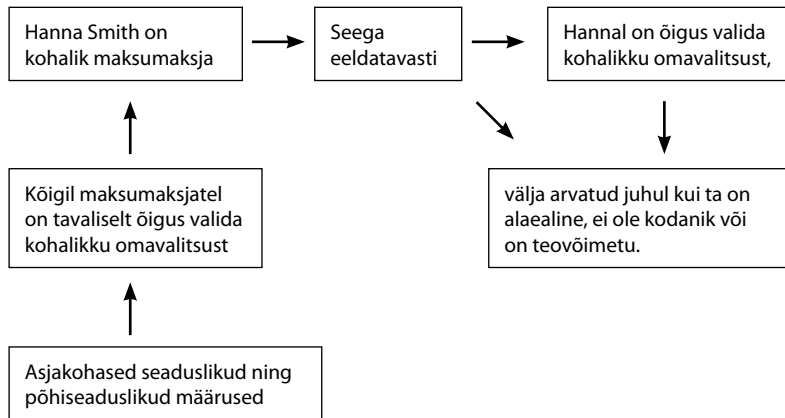
tagatis (*warrant*) „Kõigil maksumaksjatel on tavaliselt õigus valida kohaliku omavalitsust“ kontrollib, kas baas toetab täielikult väidet, kas esitatavad näited on usaldatavad. Toetus (*backing*) „Asjakohased seaduslikud ja põhiseaduslikud määrused“ lähtub konkreetsest seadusest, reeglist, eluliset näitest. Struktuuri osi loogiliselt ühendades suudetakse väidet põhjendada, jõutakse järelduseni, mis oli väitena esitatud. Struktuuris on antud vastuarargument, mis tingimustel Hanna ei saaks valida kohalikku omavalitsust.

Antiikretoorika argumentatsioonimudeliga sarnaneb S. Tolumini argumentatsioonimudel, mis näitab osade omavahelisi seoseid.

Skeemid juhivad tähelepanu sellele, et väite ja näite vahel peab olema eeldus, loogiline seos selgitusena. Selgitusest ja argumendist arendatud tõestus toetab tihedamalt argumentatsiooni struktuuri. Argumentatsioon neljaosa-

Joonis 2. S. Tolumini argumentatsioonimudel

Joonis 3. S. Toulmini argumentatsioonimudeli rakendus

lise kooslusena on täpsem. Argumentatsiooni struktuuri uurides märkasid, et õpilased ei kasuta argumentatsiooni baasstruktuuri (Eemeren 1996: 16) – lihtargumentatsiooni, vaid lisavad põhjenditena rohkem näiteid, mis annavad pigem märku teistsugusest struktuurist.

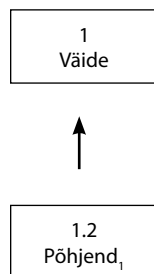
ARGUMENTATSIOONISTRUKTUURID

Lihtargumentatsioon (joonis 4) on argumentatsiooni baasstruktuur. See sisaldab üht näidet, põhjendit ehk argumenti. Lisatud tekstinäide (N) viitab väljaütlemata eeldusele.

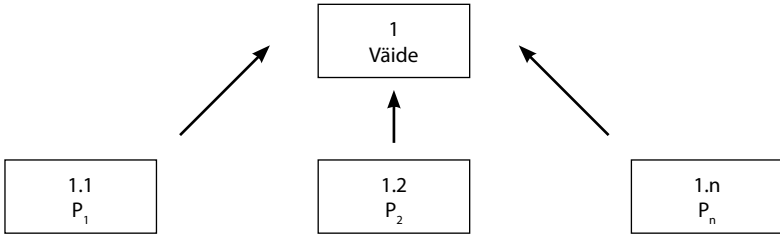
1.1' Väljaütlemata eeldus: Mehed on šovinistid.

N: Sa oled šovinist, sellepärast et sa oled mees. (Eemeren 1996: 16)

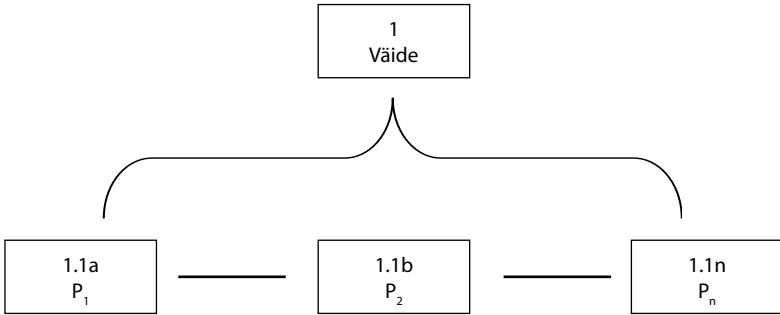
Lihtargumentatsioonis (joonis 5) toetavad argumendid sama väidet, kuid argumendid omavahel siiski seotud ei ole. Lisatud on tekstinäide erinevate postiljonide käitumise kohta.

Joonis 4. Lihtargumentatsioon

Joonis 5. Liitargumentatsioon

Joonis 6. Rinnastav argumentatsioon

N: Hollandi postiljonid ei ole täpsed. Kunagi ei saa kindel olla, et kiri võib tulla järgmisel päeval, võib sattuda valele aadressile või tuuakse varahommikul. (Eemeren 1996: 17)

Koordineerivas ehk rinnastavas argumentatsioonis (joonis 6) on argumendid omavahel seotud paralleelselt, nad on kooskõlas väitega. Lisatud tekstinäites on argumendid tihedalt seotud raamatu analüüsi erinevate võimalustega.

N: See raamat on kirjandusliku väärtusega: süžee on originaalne, loo ülesehitus on hea, dialoogid on loomulikud ja stiil on suurepärase. (Eemeren 1996: 18)

1
Väide
↑
1.1
P₁
=
VV1
↑
1.1.1
P₂
=
VV2
↑
jne

Joonis 7. Alistav argumentatsioon

Alistavas argumentatsioonis (joonis 7) saab iga näide omakorda väiteks, ta allutatakse alistumisreeglile. Lisatud tekstinäites kujuneb iga järgnev lause uueks väiteks ja nõnda allutatakse kogu mõttekäik. Järelduseni selliselt arutledes enamasti ei jõuta.

N: Ma ei pea kutsuma Carlat oma peole. Teda ei saa usaldada. Eelmisel nädalal jooksis ta mu poisiga ära. (Eemeren 1996: 19)

Argumentatsiooni kehtivuse määrab loogiline seos argumentatsioonistruktuuri osade vahel. Kirjandite uurimisel vaatlesin erinevaid struktuure ja ka seda, kas õpilane jõuab järelduseni.

ARGUMENTATSIOON ÕPILASTE KIRJANDITES

Lihtargumentatsiooni kohta esitan näite õpilase kirjandist. Väite „Ka suitsetajate arv mõjutab Eestist negatiivse arvamuse kujunemist“ järel puudub selgitus. Õpilane hakkab jutustama situatsioonist, kuid toob peagi välja põhjenduse, miks suitsetamine on halb. Põhjendina on vaid üks näide: rahvast tuleb teavitada sellest, et passiivse suitsetamise tagajärjel on oht haigestuda kopsuvähki. Õpilane järeldab, et riik peab probleemiga veel rohkem tegelema.

Ka suitsetajate arv mõjutab Eestist negatiivse arvamuse kujunemist. Tänavatel kohtan väga sageli inimesi, kel sigaret hambus, ning bussipeatused on peaaegu alati mattunud nikotiinipilve sisse. Seda on kurb näha. Teatavasti põhjustab suitsetamine kopsuvähki, millesse võib surra. Lisaks mõjub nikotiin kahjulikult ka mittesuitsetajatele, iseäranis lastele. Inimesed kas ei hooli iseenda ja kaaskondlaste tervisest või pole teadlikud passiivse suitsetamisega kaasnevatest ohtudest. Sel teemal on palju räägitud, kuid tuleb veelgi kõnelda, sest olukorra paranemist ei ole märgata. Riik pole suitsetamise vähendamiseks piisavalt teinud või on sellega hiljaks jäänud. (Piret)

Liitargumentatsiooni näites on pärast väidet „Pidevalt kuuleme raadiost ja televiisorist, kuidas inimesed välismaale emigreeruvad“ selgitus lahkumise ajendite kohta. Õpilane jätkab põhjustega, mida elus väärtustatakse (haridus, tasuv töökoht, keelteoskus). Kõik eelnevalt esitatud põhjendid on iseseisvad, kuid tõestavad samuti väidet. Lõpuks lisab õpilane üldistuse, et arenenud riikides on paremad võimalused.

Pidevalt kuuleme raadiost või televiisorist, kuidas inimesed välismaale emigreeruvad. Kui põhjusi uurima hakata, on suures osas põhjenduseks väikesed palgad ja kiire inflatsioon, samuti on välja toodud ka paremad töö- ja õppimisvõimalused välismaal ja hirm Venemaa okupatsiooni ees. Need kõik on arvestatavad põhjused, milleks kodumaalt lahkuda, sest ilma hea hariduse, tasuva töökoha ja laia keelteoskusega tänapäeval maailmas läbi ei löö. Nendeks on paraku suuremates ja enam arenenud riikides paremad võimalused kui meie väikeriigis Eestis, ükskõik kui palju me teda ka ei armastaks. (Alvi)

Rinnastavas argumentatsioonis olevas väites märgitakse, et Eestil on hea geograafiline asukoht. Selgituses rõhutatakse, et meie kliima võimaldab kogeda erinevaid aastaegu. Põhjenditena tuuakse välja eri aastaegade ilu. Argumentatsioon jääb paraku järelduseta.

Esimeseks plussiks võib tuua geograafilise asukoha. Sellest tulenevalt on siin hea kliima. Iga aastaaeg on selline, nagu see olema peaks. Suvi on parajalt soe, mitte liiga kuum nagu mõnes Lõuna-Euroopa riigis, kus temperatuur on päeval stabiilselt üle 35 kraadi. Talvel sajab maha paras kiht lund, et saaks tegeleda talispordiga. Erinevalt mõnest riigist, kus on jahe ja sopane. Viimase moodi on aga paratamatult Eestimaa kevad ja sügis. Positiivne on ka see, et siin pole maavärinaid ega suuremaid torme, nagu neid on Ameerika rannikualadel, kus lisaks sellele pole nähtud ka pikka aega lund. (Peep)

Alistav argumentatsioon sarnaneb ülesehituselt jutustusega. Järgmisest tekstinäitest selgub, et õpilane alustab näitega, mille arendab väiteks. Lausete vahel tekib nagu paarisseos, kuni jõutakse järelduseni, et Eestis meeldib, kuid kogu eluks siia ei jääda.

Samas on mul sõpru nii Venemaal, Inglismaal, veitsis kui ka Itaalias. Olen näinud elu paljudes kohtades ja sellest tulenevalt tahaksin kindlasti aastaks välismaale õppima minna (ei tea veel kuhu). Kui ma Itaalias käisin, oli seal veel kooliaeg. Õpilastesse suhtutakse hästi ja kodutöödega ei koormata üle, samas säilitatakse tase ja haridus on hea. Inimesed on väga soojad, sõbralikud ja arvestavad. Nii saab öelda Eestis mõningate inimeste kohta, aga üldiselt on sinne rahvas ikka jahe põhjamaalane. Mulle küll meeldib siin, aga ei usu, et kogu eluks Eestimaa pinnale elama jään. (Eliine)

Argumentatsiooni struktuuri analüüsida oli keeruline, kuid huvitav. Pärja ja Toom Õunapuu 9. klassi keeleõpikus (2002) teadusstiili käsitluse juures selgitatakse, et „teadusstiilis kirjutatakse teaduslikud artiklid: väidetakse midagi ja siis tõestatakse seda arvandmete või loogilise arutluse teel”. Autorid lisavad, et sama kehtib ka arutleva kirjandi kohta: „Sissejuhatus juhib aine juurde, mis lõpeb probleemi püstitamise, st küsimusega. Teema

arenduses algab iga uus lõik väitega, millele järgneb tõestus. Nii jõutakse järelduseni, mis on samaväärne väitega. Kokkuvõttes üldistatakse teema arenduses esitatud tõestuskäik” (Õunapuu, P. ja T. 2002: 89).

ÕPILASTE SUHTUMINE EESTISSE

9. klasside kirjandeid lugedes selgus, et valdav osa õpilasi soovib Eestis elada ja siin oma tulevikku rajada. Oli neid, kes arvasid, et Eesti on maailma parim paik. Oli ka neid, kelle arvates on Maarjamaal palju probleeme, kuid kes vaatamata sellele soovivad oma pere ja lähedaste pärast paikseks jääda.

Kahjuks leidis ka negatiivset hoiakut Eesti suhtes. Suurimate miinustena toodi välja madalad palgad ning nõrk haridussüsteem, mille tõttu tahaksid paljud hariduse just välismaal omandada ning võimaluse korral seal ka raha teenida. Samuti olid õpilased arvamusel, et eesti rahvas on enesekeske ja depressiivne. Seda on näha nii meie hoiakust kui ka suhtlusest.

Samas oli umbes 90% arvamusel, et Eestit ilmestavad kaunis loodus ja lummavad paigad. Siin on palju näha ja imetleda, mistõttu suviti käib ka meie väikses riigis palju turiste, loodusnautlejaid.

Lisaks loodusele on Eesti väga heas geograafilises asukohas, mille tõttu on meil neli aastaaega, mis pakuvad iga kolme kuu tagant vastavale aastaajale iseloomulikke nähtusi. Eestlaste elu on seetõttu ka rahulikum, et Maarjamaal puuduvad suuremad looduskatastroofid (nt keeristormid, maavärinad).

Noorte seas on kõige olulisemad siiski üritused. Eriti mainiti laulu- ja tantsupidu, mis on meie kultuuriloos väga tähtsal kohal. On hea teada, et õpilased hindavad lisaks materiaalsetele oludele ka vaimseid ja kultuurilisi väärtusi, patriootlikkust ning ühendatust isamaaga.

Seega võib öelda, et ennekõike domineeris õpilaste seas positiivne hoiak Eesti suhtes. Noored mõistavad, et ehkki meie riigis on palju probleeme, ei tohi oma kodumaad jätta.

KOKKUVÕTE

Artikli aluseks oleva uurimistöö tulemusena selgus, et 9. klassi õpilaste kirjandites domineerib eelkõige baasstruktuur ehk lihtargumentatsioon, millele ka aineõpetaja on kõige enam tähelepanu pööranud. Selle struktuuri

puhul oli õpilastel kõige rohkem raskusi mõtte tervikuks sidumisega: toodi küll välja argument, selgitus ja näide, kuid järeldus jäeti kirjutamata. Kui õpilane lisab rohkem näiteid, on järelduseni jõudmine veel problemaatilisem. Seega osutub üheks suuremaks raskuseks mõtte üldistamine lõigu tasandil.

Lisaks lihtargumentatsioonile kasutatakse kirjandites ka liitargumentatsiooni, st ühte lõiku paigutatakse mitu erinevat argumenti, mis kõik suudavad ka iseseisvalt väidet tõestada. Rinnastavat ja alistavat argumentatsiooni kasutati üksikutes kirjandites.

Kõige suuremaks probleemiks osutuski mõtte lõpuni arendamine. Õpilased ei pööranud tähelepanu üldistusele, vaid pigem näidetele ja selgitusele. Mõtte tervikuks sidumine puudus vahel nii liit- kui ka lihtargumentatsiooni puhul.

Probleeme tekitas ka lõikude üleminek ehk ühe mõtte sidumine teisega. Toodi välja uued argumendid mõtlemata, et uus lõik tuleb loogiliselt siduda eelmisega. Selle tõttu polnud ka kogu kirjand ühtne, sest lõigud ei haakunud omavahel ega moodustanud tervikut. Kerge polnud ka probleemi püstitamine sissejuhatuses ja kokkuvõtete tegemine ehk kirjandis öeldu üldistamine. Vahel ei sõnastanudki õpilane järeldust.

Teema, millel kirjand kirjutati, osutus väga põnevaks ning ideid andvaks. Domineeris positiivne hoiak, kuid muidugi leidis ka neid, kes sooviksid Eestist lahkuda, et välismaale minna ja seal paremat elu elada. Rohkem väärtustati loodust ja kultuuri kui kurdeti majandusliku olukorra ning muude probleemide üle. See näitab, et rasketele aegadele vaatamata on õpilased oma sünni- ja kodumaa üle uhked ega soovi siit lahkuda.

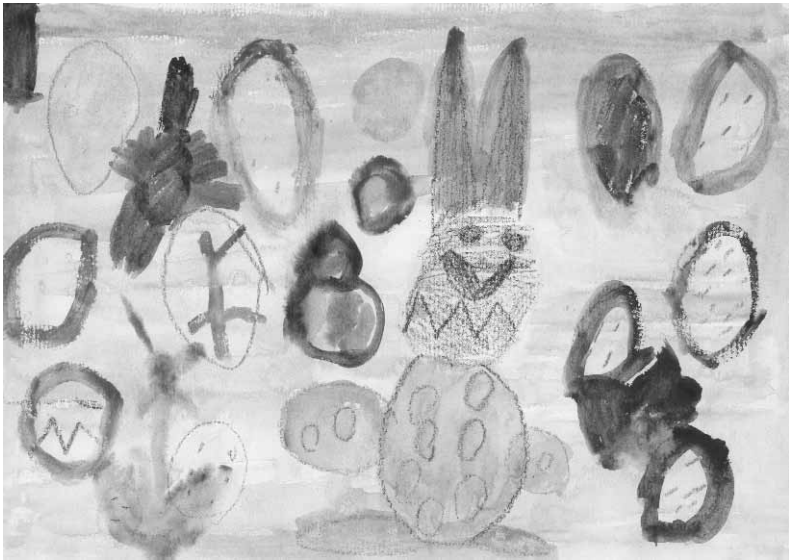
Uurimistöö argumentatsiooni kohta õpilaste kirjandites oli põnev väljakutse, mis andis uusi teadmisi.

KIRJANDUS

- A v a , K. 2003. *Veenmiskunst*. Tallinn: Avita
- E m e r e n , F. H., G r o o t e n d o r s t , R., H e n k e m a n s , F. S. 1996. *Fundamentals of Argumentation Theory. A Handbook of Historical Backgrounds and Contemporary Developments*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates
- E h a l a , M., V e i s m a n n , T., K i i n , A., A u s , A. 2005. Noor keelekasutaja. Põhikooli vanema astme eesti keele metoodika ja õpetajaraamat. Tallinn: Kännimees
- K a l d j ä r v , M. 2007. *Argumendi jõud*. Tallinn: Koolibri
- K a s i k , R. 2007. *Sissejuhatus tekstiõpetusse*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- K i e n p o i n t n e r , M. A. 2000. Coursepack for Professor M. Kienpointner`s Seminar. *Argumentation. Theory, Analysis and Practice at the Danish Graduate School of Linguistics and Communication University of Copenhagen*. 30. November -1. December 2000
- Õ u n a p u u , P. ja T. 2002. *Keel ja kõne*. 9. klassi eesti keele õpik. Tallinn: Koolibri

ALLIKAD

Tallinna Inglise Kolledži 9. klassi õpilaste kirjandidid.

Mari, Maarja Küla elanik

ANNIKA SOOM 10. KLASS
SIGNE TOOM 9. KLASS
SAAREMAA ÜHISGÜMNAASIUM

MEREKATASTROOFID

SÕRVE ÕLIREOSTUSED AASTATEL 2007–2008¹

JUHENDAJAD: INGE VAHTER JA MATI MARTINSON

SISSEJUHATUS

Veel mõni aastakümme tagasi olid tankeriõnnetused ja naftareostused harvad nähtused ning nendele ei pööratud tähelepanu. Merereostused ja nendest tulenevad probleemid on aga tänapäeval hakanud järjest enam avalikuse tähelepanu köitma. Aina sagedamini juhtub, et kuskil voolab merre naftat ja mõni tanker sõidab karile. Keskkonna kaitsmiseks kehtestatakse tankeritele karmimaid nõudeid ning võetakse kasutusele mitmeid teisi meetmeid. Paraku ei suuda aga ka need ettevaatusabinõud päästa õnnetustest, mille tagajärjed on drastilised ja mõjutavad kõiki.

Reostused võivad olla nii suured kui ka väikesed, aga mõju keskkonnale on neil siiski alati olemas. Naftasaaduste sattumine merre või teistesse vee-kohtadesse mõjutab nii rannikualasid, kalavarusid kui ka loomilinde.

Sõrve säär on Saaremaa lõunaosas asuv poolsaar, kus viimastel aastatel on esinenud mitmeid reostusi. Ka 2007. ning 2008. aasta polnud erandid:

1 Artikli aluseks olev uurimistöo pälvis GLOBE keskkonnauurimustööde konkursil 2008 10.-12. klasside arvestuses II koha. Uurimistöo on kirjutatud 2008. aastal Kuressaares.

leiti mitmeid õliseid linde, kuid mitte reostajat. Kuna reostustes said kannata paljud linnud, tekkis huvi, kas ja kuidas suudavad nad taastuda. Sellest tuli ka idee teha käesolev uurimistöo.

Siinse töö praktiline osa keskendub reostuse mõju uurimisele lindudel. Töö praktiline osa tehti Sõrve poolsaarel Sõrve linnujaamas, kus 2008. aasta alguses turgutati juba päästetud linde, aga lahati ka hukkunuid.

Eesmärkideks seati

- 1) anda teoreetiline ülevaade merereostuse olemusest ning selle levikust nii Läänemeres kui ka Euroopa rannikumeredes;
- 2) esitada ülevaade Sõrve reostustest aastatel 2007–2008;
- 3) uurida Sõrve reostustes kahjustada saanud lindude seedeelundeid ning määrata nende reostuse aste.

Töö hüpoteesiks seati, et isegi linnud, kes on reostusega minimaalselt kokku puutunud, ei ole enam kuigi eluvõimelised.

Töö autorid avaldavad tänu oma juhendajatele Mati Martinsonile ning õpetaja Inge Vahterile.

1. VIIMASE 10 AASTA SUURIMAD KESKKONNAKATASTROOFID MEREDEL JA NENDE MÕJUST KESKKONNALE

1.1. KESKKONNAKATASTROOFID MEREL

Meri on läbi aegade olnud üks odavamaid transpordivõimalusi eri mandrite ja riikide vahel. Tänu naftasaaduste kallinemisele on laevaliiklus muutunud nii ookeanidel kui ka sisemeredel järjest tihedamaks. Erinevatele allikatele tuginedes võib väita, et tänapäeval kulgeb umbes 80% rahvusvahelisest kaubandusest meritsi (Soomere 2006). Sellest tulenevalt juhtub seal aga järjest sagedamini ka õnnetusi. Kõige sagedasemad on õnnetused tankeritega (foto 1), aga ka tavaliste tarbekaupa vedavate alustega. Tagajärjeks võivad olla väikesed lekked, aga ka suuremad naftareostused, mis jõuavad kohati lausa rannikule. Seeläbi saavad kahjustada nii mereloomad kui ka -taimed. Arvatakse, et Läänemeres sõidab igal hetkel umbes 2000 laeva ja see arv suureneb iga aastaga (Tuisk 2008a).

Veel eelmisel sajandil olid tankeriõnnetused harv nähtus, eriti Eesti vetes, nüüdseks aga võime üha sagedamini lugeda õnnetustest erinevates piirkon-

Foto 1. Kõige sagedasemad on õnnetused tankeritega (Foto: boatingsf.com)

dades. Näiteks märtsis 2002 Hispaania rannikul uppunud tankerist Prestige voolas merre umbes 40 000 t naftat. Selle tagajärjel reostus sadu kilomeetrid Hispaania ja Prantsusmaa rannikualasid. Prestige'i õnnetus pole olnud muidugi ainus, näiteks aastal 1999 hukkunud naftatanker Erika põhjustas samalaadse hävingu Bretagne'i rannikul, 1996. aastal uppus Walesi vetes naftatanker Sea Empress (Kaldma 2007). Alles hiljuti raputas kogu Euroopat uudis Vene naftatankeri pooleks murdumisest Kert i väinas. Teadlaste arvates võib mõju ulatuda kuni kümne aastani. Tihti peale väiksemat sorti reostusi meedias laialdaselt ei kajastatagi, kuid kui reostuste käigus välja voolanud nafta kokku arutada, saame drastilisi arve. Nii sattus 1990. aastal tankeriõnnetuste tõttu merekeskkonda 121 000 tonni naftasaadusi, samas moodustas see vaid 28% merre voolanud naftasaadusest (Harlow, Morgan 2003). Sellest võib järeldada, et ka inimese enda lohakuks toob kohutavaid tagajärgi.

1. 2. KESKKONNAKATASTROOFIDE VÕIMALIKKUS MAAILMAS JA LÄÄNEMEREL

Õnnetusi võib juhtuda kõigiga kõikjal, nii ka merel. Maailmas juhtub üsna tihti õnnetusi, mille tagajärjeks on keskkonnakatastroof. Keegi pole kaitstud tormide ja ootamatute takistuste eest, mis mereteel ilmnedavad võivad. Seega

võib öelda, et kõige reaalsemalt tuleb keskkonnakatastroofe ette just merel, sealhulgas ka Läänemerel, mis on Atlandi ookeani sisemeri ning kus veevahetus toimub väga aeglaselt. Läänemerd ümbritseb 9 riiki: Eesti, Läti, Leedu, Poola, Saksamaa, Taani, Rootsi, Soome ning Venemaa. Riikide rohkuse tõttu on ka suur reostuste oht, samuti tuleb arvestada veel Läänemerel sõitvaid laevu. Läänemere sisemerelisele asendi tõttu ei ole siin võimalik väga suurte tankerite liiklemine, see aga omakorda muudab väiksemate aluste liikluse tihedamaks. Kõik need tegurid suurendavad niigi reostunud Läänemeres keskkonnakatastroofide ohtu. Teades, et Läänemeres toimub veevahetus umbes 25 aastat, on väiksema katastroof hiiglaslike mõõtmete ja tagajärgedega (Keskkonnaministeeriumi koduleht. Läänemere kaitse 23.02.2008).

Piirivalve registreeris 2007. aastal Eesti vetes 99 merereostuse juhtumit. Neist paarkümmend tuvastati kolm korda nädalas toimuvate vaatluslendude käigus ning viiskümmend avastati satelliitpiltide abil. Kõigi reostusjuhtumite puhul oli tegemist pilsiveega. Kuigi piirivalve avastab pidevalt õlilaike, pole keskkonnainspeksioonil õnnestunud tabada ega karistada ühtegi süüdlast. Süüdlasi on inspeksioonil keeruline välja selgitada seetõttu, et tavaliselt hajuvad veepinnal õhukese kilena laotuvad pilsiveelaigud tuulte ja lainetusega enne, kui neist jõutakse uurimiseks proovid võtta. Samuti muudab reostuse tekitamises kahtlustatava leidmise keeruliseks asjaolu, et avastamise hetkeks on laigust möödunud juba palju laevu. (Reostusi palju, süüdlasi pole leitud, 2008)

1. 3. EESTI VIIMASTE AASTATE SUURIMAD KESKKONNAREOSTUSED

Eesti majandusvööndis toimub pidev laevaliiklus ning selle tagajärjeks on järjest rohkem õnnetusi (foto 2). Kõige enam on meie vetes reostuslaike olnud Loode-Eesti saarte tagusel merealal, mida läbib kõige tihedama laevaliiklusega mereteede. Enamik õnnetusi loetakse inimlikeks eksimusteks, kuid esineb neidki, mille puhul ei suudeta reostajat tabada.

Kõige värskemalt on inimestel kindlasti mees 2006. aasta jaanuari nartareostus Soome lahel, mil õnnetuse tagajärjel hukkus 20 000–30 000 lindu. Samas maailma mastaabis ei olnud tegu suurõnnetusega ning isegi Eesti ajaloost on teada suuremaid naftakoguseid, mis piirkonda reostanud. Vaatamata sellele, et meedias kajastatakse vaid suuremaid reostusi, avastatakse väiksemaid päev-päevalt aina rohkem.

(Eestimaa Looduse Fond. Puhtama mere eest! 10.02.2008)

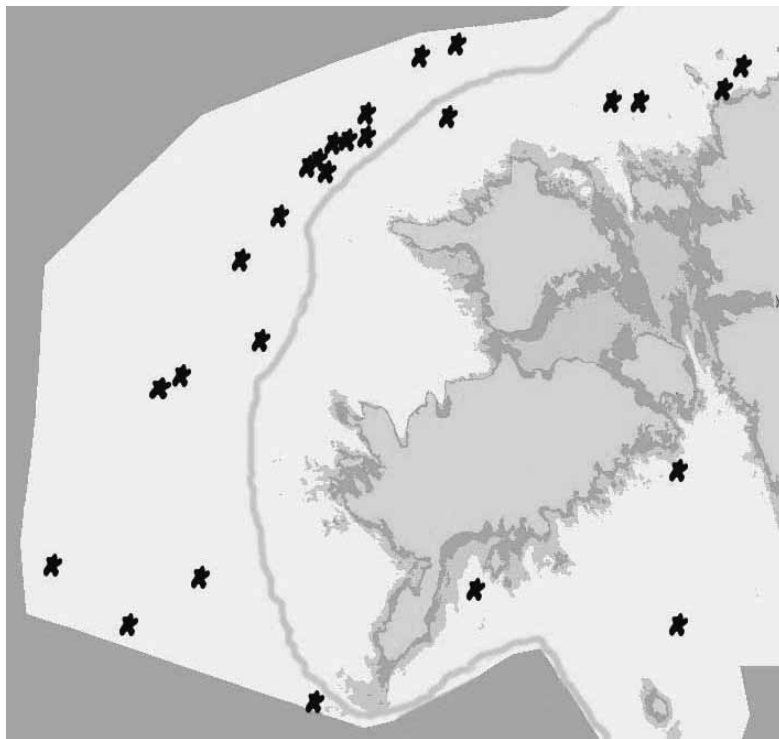

Foto 2. 2007. aasta reostusjuhtumid Eesti majandusvööndis (Foto: Meie Maa)

Kuigi viimane suur õlireostus Eestis oli aastal 2006, on neid juhtunud ka varasematel aegadel. Järgnevalt on esitatud ülevaade suurematest õlireostustest Eesti vetes aastatel 1996–2005.

- 1996. aasta oktoobris avastati Tallinna lähel Naissaare lõunatipu lähedalt ligi poole miili pikkune ja paarisaja meetri laiune reostatud ala. Laevade pilsivesi hajus hiljem tormiga.
- Mais 1998 avastati Kõpu poolsaarest 20 miili läänes paarikümne kilomeetri pikkune ja paarisaja meetri laiune õlilaik, mis võis pärit olla küttust überpumpavalt Vene tankerilt.
- Septembris 2000 voolas Muuga sadamas Kreeka tankerilt Alambra merre 300 tonni masuuti. Tegemist oli Eesti suurima õlireostusega, kus päästjatel tuli puudus töövahenditest.

- 2002. aasta juulis sulgesid tervisekaitsjad ujujatele Tallinna Stroomi ranna, kuna merelt jõudis rannikule tundmatu reostus, mis rikkus ranna-joont umbes 600 meetri ulatuses.
- Detsembris 2004 hukkus Läänemaa rannikul paarikümnekilomeetrisel lõigul Dirhamist Nõvani umbes 300 lindu, kes olid sattunud õlisesse vette. Reostajat selgitada ei suudetud.
- Juulis 2005 reostas õli Pirital mereranna 300 meetri ulatuses. Päästjate hinnangul võis õli voolata merre vihmaveekollektorist. Rannast korjati 66 tonni reostatud segu. (Käärt 2006)

1. 4. KESKKONNAKATASTROOFIDE MÕJU KESKKONNALE

Iga õnnetus mõjutab keskkonda erinevalt. Ei ole võimalik võrrelda tsunami tõttu tekkinud kahjustusi ning naftareostust. Kahjustada saavad nii erinevad keskkonnad kui ka erinevad organismid. Kuid siiski võib tõmmata paralleeli: mõlemal juhul on tegu sündmusega, mille tagajärjed on kohutavad.

Kõige sagedamini saavad keskkonnakatastroofides kannatada loomad-linnud. Kaladele saavad saatuslikuks vees lahustunud kergemad fraktsioonid ja aromaatsed ühendid. Eriti ohtlikud on rasvlahustuvad ühendid, mis pääsevad läbi rakumembraanide. Lisaks otsesele suremusele võib osa ühendeid põhjustada ka vääringuid luustikus ja loodete hukkumist. (Kollom 2003)

Kalade ja teiste mereloomade kahjustused ei ilmne alati kohe. Neisse ladestuvad küll mürgid, kuid väliselt ei pruugi erinevust märgatagi. Alles aastate pärast, kui ülejäänud loodus on õnnetusest toibunud, tulevad esile suured muutused näiteks kalade populatsioonis ja hüljeste arvukuses.

Lindudele osutub hukatuslikuks naftasaaduste lipofiilne iseloom, mis kaotab lindude sulestikult kaitsva rasvakihi ja muudab selle vett läbilaskvaks. Sellele järgneb märgumine, lindude ujuvuse ja lennuvõime vähenemine või isegi kadumine, kehatemperatuuri alanemine ja viimaks ka surm külmumise või nälja tagajärjel. Peale selle on lind muutunud nii kurnatuks, et vaenlase rünnakul on tema kaitse- ja põgenemisvõime peaaegu et olematu. (Kollom 2003)

Reostus määrab linnud väliselt (foto 3) ning sellega tundub asi piirduvat, halvemal juhul söövad linnud ka seda endale sisse, kuid siiski paistab neil olevat lootust normaalset elu jätkata. Paraku aga mõjub puhastamine neile tugeva vaimse hoobina. Sellest väljatulemine on tõsine katsumus, ning välimuse poolest täiesti korras olev lind võib psühholoogiliselt olla nii murtud, et ei suuda taastada oma söömisharjumusi ning hakkub.

Foto 3. Óliga määrdunud aul (M. Martinsoni foto)

Peale elusorganismide saab ulatusliku keskkonnakatastroofi tagajärjel kahjustada ka rannik ning sealsed elupaigad. See kõik jätab keskkonda märgi, mida inimesel pole võimalik kustutada. Loodus peab sellega ise hakkama saama ning saabki, lihtsalt sellele kulub aastaid, enne kui kõik on nii, nagu enne katastroofi. Muutub kindlasti palju, kuid üldjoontes on need muutused lihtsalt võimalus edasi minna.

2. MEREREOSTUSE AVASTAMINE JA TÕRJE

2. 1. KESKKONNAREOSTUSTE AVASTAMINE JA SELLE VÕIMALIKKUS

On loomulik, et kõiki reostusi ei avastata kohe ning nii mõnigi neist jääb vaid kapteni enda teada. Sagedamini on selline varjamine võimalik ookeanidel, sisemeredel on see õnneks peaaegu võimatu.

Eetiliselt korrektne on, kui laevakapten teavitab pärast õnnetusjuhtumit vastava riigi piirivalvet. Seejärel saadetakse välja kopterid, et uurida reos-

Foto 4. Ranniku lähedusse kogunenud paksu õlikihi süsimust pind
(Foto: Postimees *Online*)

tuse ulatust ning võimalikku levimiskiirust. Pärast kiiret vaatlust järgneb koostöö erinevate ministereeriumite ja teiste ametkondade vahel eesmärgiga taastada võimalikult kiirelt ja valutult looduse loomulik olek. Oleks ideaalne, kui tegija vastutab ka tagajärgede eest. Paraku leidub järjest tihemini juhtumeid, kus reostajat ei ole võimalik tuvastada. Reostust märgatakse heal juhul kopterite vaatluslendudel või teiste laevade poolt, halvema stsenaariumi korral tuvastatakse reostus selle rannikule jõudmisel. Siis on aga ilmselgelt liiga hilja kedagi karistada, sest tuleb kiiremas korras hakata päästma hoopis kannatada saanud organisme.

2. 1. 1. Õlireostuse tuvastamine

Õli tunneb ära vee pinnale moodustunud kihi järgi. Õline kiht on ümbritseva merega võrreldes teistsugust värvi. Paks õlikiht on tumedam, peaaegu must. Tuule ja lainete mõjul võib õli koguneda ranniku lähedusse või lahesoppidesse isegi mitmesentimeetrise kihina. Nii paksu õlikihi pind on süsimust (foto 4).

Lisaks värvile saab õlilaiku kindlaks teha ka selle järgi, et õline koht meres on tunduvalt vaikum ja tasavam kui teda ümbritsev puhas meri, kuna mere

Täiesti naftaga kaetud	(91–100%)	
Suures osas naftaga kaetud	(51–90%)	
Selgelt naftaga kaetud	(11–50%)	
Vähesel määral naftaga kaetud	(1–10%)	

Foto 5. Näiteid õlilaigu katmisvõimest (Kaldma 2007)

pinnale sattunud õlikiht vähendab lainete tekkimist ja summutab nende liikumist. Vee pinnal kandub õli edasi parvena. Massiivne õliparv võib tunduda tervikuna, kuid päris nii see siiski ei ole. Tuul, voolused ja ka rannareljeef lõhuvad parve kuju ning õli kandub edasi pikkade ja kitsaste viirgudena. Selgete viirgudena liikutav õli võib näha eriti tugeva tuule korral. Kui naftat on ohtralt või kui on tegu värske lekkega, võib tunda ka lõhna. (Kaldma 2007)

Merereostuse avastamisega ja selle tõrjega merel tegeleb Eestis piirivalve, kellele see on üheks ülesandeks piiride kaitse ja merepääste kõrval (Tuisk 2008a).

2. 1. 2. Õlireostusest teatamine ametkondadele

Naftareostuse likvideerimine on võimalik vaid erinevate organisatsioonide ja päästetöodes osalevate inimeste väga hea koostöö puhul. Samas saab igaüks meist aidata kaasa reostuste avastamisele, mis võimaldab professionaalidel kiiremini reageerida alustamaks reostustõrjetööd.

Märgates meres õli või rannas õliga määrdunud linde, tuleb sellest teatada Päästeameti Häirekeskusele või Keskkonnainspeksiooni. Iga tähelepanek võib aidata ja kuulub registreerimisele. Õlivaatlused aitavad ametivõimudel lokaliseerida keskkonnasaaste allika ja tõhustada tõrjetegevust. Teatades õlireostusest, peab registreerima oma kontaktandmed ning andma võimalikult palju informatsiooni reostuse kohta, nagu õli katmisvõime (foto 5), vaatluspaik, reostuse vorm, õli värvus jne. (Kaldma 2007)

Foto 6. Reservpäästerühma liikmed likvideerimas reostust Pirita tee ääres (Foto: Postimees Online)

2. 2. MEREREOSTUSTÕRJE

Naftakatastroofi jälgede likvideerimine randadelt ei ole kerge ülesanne. See on vaearikas ja aeganõudev töö, mida peab tegema äärmiselt hoolikalt, järjekindlalt ja ettevaatlikult.

Reostunud piirkonnad puhastatakse järgemööda vastavalt ametkondade ettekirjutustele. Neil on parimad teadmised ja naftatõrjetööde kogemus, seepärast tuleb nende juhiseid ja korraldusi tingimusteta täita. Oluline on, et töö sujuks süstemaatilisel. Puhastatavatel aladel liigutakse ühtse rivina puhtalt alalt reostunud alale, vältimaks puhaste piirkondade reostumist. Puhastamise järel märgistatakse alad selgelt, et juba puhtaid alasid ei käidaks korduvalt läbi. Randade puhastamisel tuleb järgida ettevaatusabinõusid, et puhastamisest oleks kasu, mitte kahju. Samuti tasuks vältida olukorda, kus minnakse ranna puhastamisega liiale: pinnase ja taimede eemaldamine ning alustaimestiku mahatallamine põhjustab erosiooni ehk pinnase murenemist ja liikide eluvõime nõrgenemist. (foto 6) (Kaldma 2007)

Tavaliselt kogutakse nafta suurtesse kilekottidesse, mis transporditakse vastavates anumates vahelattu. Reostusainetega määrduvad vahendeid, adrut, kõrkjaid ja hukkunud linde ning loomi on lubatud keskkonnateenistuse

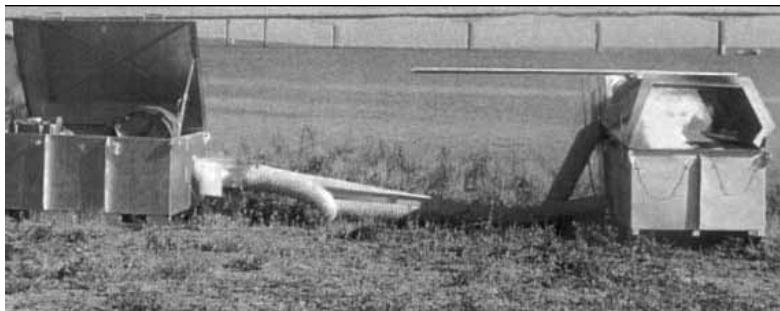

Foto 7. **Õliste jäätmete põletusahi** (Kaldma 2007)

loal ja keskkonnainspektsiooni juuresolekul põletada spetsiaalses põletusahjus (foto 7). Vees hõljuva ja rannale kandunud nafta põletamine on aga keelatud. (Kaldma 2007)

Veebruari viimastel päevadel teatati ajakirjanduses, et Eesti Keskkonnuuringute Keskus sai merereostuse tuvastamist kiirendava andmebaasi, mis sisaldab enam kui 300 erineva kütuse näidist. See on tarkvara COS (*Computerised Oil Spill Identification*), mille abil saab luua kütuste biomarkerite andmebaasi. (Eesti sai vahendi merereostuse tuvastamiseks, 2008)

3. ÜLEVAADE SÕRVE REOSTUSTEST AASTATEL 2007–2008

Sõrve poolsaar ulatub Saaremaast edelasse ning selle pikkus on 32 km ja suurim laius 10 km. Poolsaare lõunatipus on Sõrve sääär ja selle jätkuna Irbeni väinas on rida laide. (Saaremaa koduleht. Sõrve poolsaar 23.02.2008)

2007. aastal leidis Sõrve ranniku lähistel aset kolm õnnetust, mille tagajärjed jõudsid ka rannikule. Esimene reostus toimus 2007. aasta jaanuaris. Kokku määrduis 5 auli ja üks kalakajakas, kõik määrduisid linnud hukkusid. Teine reostus leidis aset 2007. aasta kevadel (foto 8), mil aja-

Foto 8. **2007. aasta kevadises reostuses hukkunud aul** (M. Martinsoni foto)

vahemikus 15.03.2007–07.05.2007 sai surma 10 lindu: 6 auli, üks mustvaeras, kaks kühmnokk-luik ja üks hõbekajakas.

Järgnevalt antakse ülevaade kahest viimasest Sõrve poolsaare reostusest.

Hilissügis 2007. Alates 6. novembrist leiti Sõrve poolsaare rannikul õlireostuse tõttu surnud linde. Novembri keskpaigaks oli hukkunud lindude arv tõusnud 27ni. Lisaks märkasid linnuvaatlejad sadakonda määrdunud lindu. Reostuskollet ei leitud, kuigi piirivalve lennukid võimalikku õlireostust otsisid. Arvati, et õlireostus pärines laevadelt. (Sõrvest leiti hukkunud linde, 2007) Kolmanda reostuse lõpptulemusena hukkus 32 lindu: 18 auli, 13 mustvaerast ning üks punakurk-kaur (Martinson, 2007, suul.).

Jaanuar 2008. Jaanuari viimastel päevadel avastati järjekordne õlireostus Mõntu sadama ja Sõrve sääre tipu vahelisel alal. Selle tagajärjed olid märksa ulatuslikumad kui 2007. aasta omad kokku. Juba esimesel päeval leiti nimetatud alal üle saja õliga määrdunud auli ning paarkümmend muud õlist merelindu. Keskkonnainspektsiooni andmetel ranniku- ega merereostusest teateid ei olnud, sest viimati oli piirivalve lennusk seirelende teinud päev tagasi ja selle käigus reostust ei tuvastatud. Kuna aulid ja muud partlased tavaliselt ühe päeva jooksul asukohta eriti ei vaheta, siis arvatavasti määrdusid linnud õliga mitte kaugemal kui paarikümne kilomeetri kaugusel rannast. (Sõrvest leiti õliseid linde, 2008) Sõrve linnujaama linnuvaatleja Mati Martinsoni sõnul oli see reostus viimase kahe aasta jooksul siinkandis juba neljas. (Käärt 2008)

Edasise rannikuseire käigus reostust ei avastatud: suure tõenäosusega oli oletatav reostus meres juba hajunud. Linnuvaatlejad märkasid mere kohal lendamas umbes 150 määrdunud lindu, surnud linde veel ei leitud. Kuna linnud ei olnud väga määrdunud, siis ei hakatud neid püüdma ja sellega seoses lisastressi tekitama. (Rannikul ei ole reostust seni leitud, 2008) Sõrve rannikut kontrolliti mõlemalt küljelt: ühelt poolt Sõrve sääre tipust kuni Mõntu sadamani ja teiselt poolt kuni Türju majakani. Kontrolliti ka Vilsandi Rahvusparki piirkonda, kuid seal reostust ei täheldatud. (Sõrve poolsaare rannikult ei leitud reostust, 2008)

Kui esimesed leitud linnud olid veel lennuvõimelised, siis juba nädala lõpu poole leitud linnud olid nii halvas seisus, et nad tuli toitmiseks ja puhastamiseks viia linnujaama. Osa määrdunud lindudest oli muutunud nii nõrgaks, et nad langesid rebastele saagiks. Looduskaitsekeskuse (LKK) Saare regiooni direktori Tõnu Talvi eestvedamisel hakati Sõrve piirivalvekoridonisse looma rehabilitatsioonikeskust. (Sõrves leiti taas määrdunud linde, 2008) Linde hakati püüdma pimedas, sest päevavalguses nad end inimestele

Foto 9. Püütud lindudele ehitatud spetsiaalsed puidust kastid (S. Toomi foto)

kätte ei anna. Pimeduse saabudes olid määratud aulid sunnitud kaldale tukkuma tulema ning seetõttu käisid päästjad neid öö jooksul mitu korda suurte kahvadega püüdmas. Mati Martinsoni sõnul oli märgata erinevaid linnuliike, kes kõik olid õliga määratud: aulid, kaurid, kajakad, kosklad, võõramaa saadikutena oli nähtud ka krüüsleid. Juhtunust tundsid ainukesena rõõmu ümbruskonna sissepiiranud merikotkad ja rebased, sest rannal kükivad hädised linnud on hõlbus saak. (Käärt 2008)

Saaremaa lähedal paiknevat võimalikku merereostust uuriti mitme nädala jooksul, seda nii piirivalve seirelennukite kui ka piirivalvelaeva Maru abil, kuid merereostusele viitavaid jälgi ei avastatud. Reostuskoldeid ei registreerinud ka satelliitvaatlussüsteem EMSA. Õliga määratud linnud viidi turgutamisele linnuabikeskusesse, mis loodi 3. veebruaril endise Sääre piirivalvekordoni hoonesse. (Tundmatu päritolu õlireostus on juba tapnud kümneid linde, 2008) Neile ehitati spetsiaalsed puidust kastid, mille põhjaks oli ajalehtedega kaetud võrk ning mida pealt kattis lina (foto 9).

Õliga määrdunud linde mandrile ei viidud, sest see oleks niigi stressis linde liialt kurnanud (Tundmatu päritolu õlireostus on juba tapnud kümneid linde, 2008).

LKK Saare regiooni direktori Tõnu Talvi sõnul on Sõrve poolsaare tipp üldse üks kõige potentsiaalsemaid merereostuse kohti. Selle tõttu on mõttekas sinna luua vastav keskus järgnevate merereostuste puhuks. (Tundmatu päritolu õlireostus on juba tapnud kümneid linde, 2008)

Reostusaine kindlakstegemiseks saadeti laborisse proovid, sealhulgas surnud õline lind ja rannalt leitud õlitükk. Veebruari alguses hakkas olukord Sõrves juba tasapisi rahunema, sest kriitiline aeg lindude määrdumisest oli juba möödas, samuti oli loodus oma valiku teinud. (Tundmatu päritolu õlireostus on juba tapnud kümneid linde, 2008)

Umbes 10 päeva pärast õlireostuse avastamist oli õlireostus tapnud juba 57 lindu, Sääre piirivalvekordonis paiknevas linnuabikeskuses oli 31 lindu, kõik aulid. Sõrve linnujaama päevaraamatu andmetel oli merel veel ligi 200 õlist lindu. 5. veebruaril alustati linnuabikeskuses esimeste lindude pesemist. Lisaks LKK Saare regiooni töötajatele, LKK Pärnu-Viljandi regiooni töötajatele, Sõrve linnujaama töötajatele ja Eesti Looduse Fondi töötajatele olid abiks ka Saaremaa Ühisgümnaasiumi õpilased (abilisteks olid käesoleva töö autorid). (Õlireostus on tapnud 57 lindu, 2008)

Piirivalvekordoni õue oli püstitatud köetav telk basseiniga, kus puhastatud linnud, kelle sulgedelt oli koos õliga maha pestud ka loomulik kaitsekiht, taastuda saaksid (foto 10). (Sõrve linnud määris vana õlireostus, 2008)

Iga kolme tunni tagant anti valgete linadega kaetud kastides olevatele lindudele juua ja kuus korda päevas kostitati neid veel vedela pudruga. Selleks suruti suure süstla otsas olev pehme voolik lindudele söögitorru ja sealt libises manustatu edasi pugusse. Iga päev linde ka kaaluti, kraaditi ja uuriti nende vereproove. Alles siis, kui aulide kehakaal ja teised tervisenäitajad olid piisavalt taastunud, pesti nad puhtaks. Enne olid nad olnud stressitekitava puhastusprotseduuri jaoks liiga kurnatud, et seda üle elada. Lindude suled pesti, loputati hoolega, seejärel paigutati puhastatud linnud sooja ruumi puhuri lähedusse, kus nad kuivasid. Pärast pesu said aulid veel paar päeva end spetsiaalses basseinis turgutada, et mürgumise eest kaitsev rasukiht, mis oli koos saastaga sulgedelt maha pestud, saaks enne lindude vabadusse laskmist taastuda. (Käärt 2008)

Edaspidi suurenes surnud lindude arv, jätkus ka määrdunud lindude pesu. (Sõrve säärel alustati õliste lindude pesu, 2008)

Tõnu Talvi sõnul käsitleb looduskaitsekeskus seda lindude päästeope-

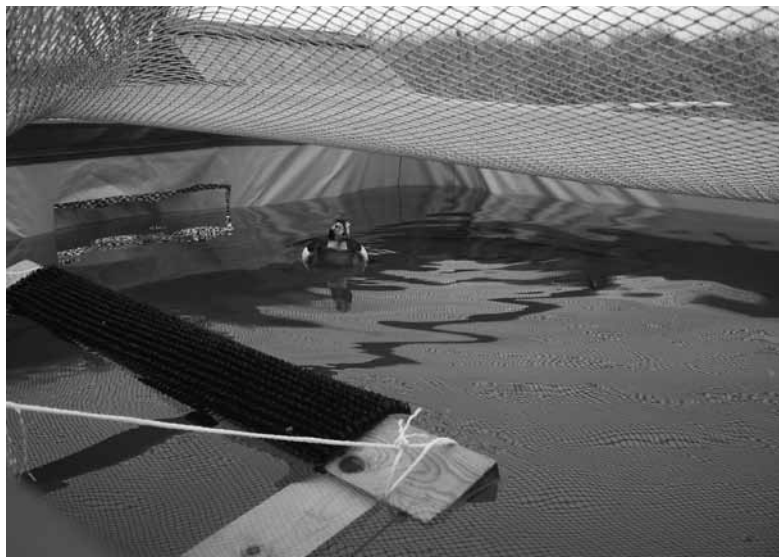

Foto 10. Piirivalvekordoni õue püstitatud köetav telk basseiniga (S. Toomi foto)

ratsiooni ka kui õppust edaspidistes sarnastes olukordades toimetulekuks. Tekkinud kogemusi, tehnilist varustust ja logistilist skeemi on võimalik kasutusele võtta ka edaspidisel vajadusel. (Sõrve linnud määris vana õlireostus, 2008) Kahjuks oligi seda kogemust vaja üsna pea uuesti kasutada, sest leiti esimene õliga määrdunud lind Hiiumaa lähistelt.

Analüüsitulemustest selgus, et Sõrve poolsaare rannikult leitud õlised linnud olid määrdunud vana reostuse läbi. Tegemist oli kaua seisnud raske kütteõliga, mis viitab millalgi varem merre sattunud reostusele. Võetud reostusproove võrreldi ka varasema aasta novembris Sõrves õlistelt lindudelt võetud proovidega. Analüüsid näitasid sarnasust, kuid enam ei olnud võimalik kindlaks teha, kas tegemist oli sama ainega. Raske kütteõli reostust on talvistes tingimustes keeruline avastada, sest see kaob pinnalt kiiresti. TTÜ Meresüsteemide Instituudi vanemteaduri Urmas Raudsepa selgituse kohaselt külmema veetemperatuuri juures raske naftaprodukt „upub”, vajudes veepinna alla ning muutudes seetõttu nähtamatuks. Mida vanem on reostus, seda raskem see on. 9. veebruariks oli reostuse tõttu hukkunud juba 85 lindu. Linnuvaatleja Mati Martinson tundis heameelt selle üle, et puhtaks oli saadud pesta juba mitmeid linde (hooldamisel oli sel ajal 37 lin-

du), kuid nagu ta M. Martinson Sõrve linnujaama veebipäevikus kirjutas, oli palju suurem hulk õliseid linde veel meres. (Sõrve linnud määris vana õlireostus, 2008)

Umbes kahe nädalaga tuvastati üle 300 määrdunud linnu, kellest 112 leiti hukkununa või kes surid päästetööde ajal. Enamik reostuse tõttu kannatada saanud linde olid aulid. (Looduskaitstjad on lahti lasknud kuus õlist puhastatud lindu, 2008)

Merereostuse kiiremaks avastamiseks saab Eesti riik Euroopa mereohutusalatelt aastast 120 satelliitpilti, s.o ühe pildi praktiliselt iga kolme päeva kohta. Võimalik oleks saada üks pilt iga päeva kohta, aga see läheks liiga kalliks. Samuti on võimalik saata lennuk iga päev rannikuäärsete alade kohale kontroll-lende tegema, sellise igapäevase üldise jälgimise peale kuluks ligi 500–600 miljonit krooni aastas. (Kalamees 2008)

Viimase merereostuse süüdlast ei ole leitud. Keskkonnaminister Jaanus Tamkivi sõnul on süüdlase väljaselgitamine keeruline, kuna tegu on ilmselt juba merepõhja vajunud reostusega: „Kahetsusväärne on, et hoolimata tehnilistest uuendustest ja täiendustest ei ole ikkagi seda merereostuse asukohata täpselt õnnestunud kindlaks teha” (Kalamees 2008). Päästjad arvavad, et tõenäoliselt lasi saasta salamahti merre mõni Riia poole teel olnud laev. Tuulte ja lainetusega kiiresti hajunud õlilaik triivis avamerel talvituvatest auliparvedest läbi ja võõpas ka need nn tapva ollusega. (Käärt 2008)

20. veebruaril kirjutati kohalikus ajalehes, et Sõrve linnuabikeskus loodetakse sulgeda nädala lõpuks (Tuisk 2008b).

Linnuabikeskuses on lindude elu vaatamata heale hoolitsusele siiski stressirohke ja neid ei ole seal hea kaua hoida. LKK keskuse direktor Tõnu Talvi oli rahul, sest linnuabikeskuses paranenud lindude ellujäämisprotsent on olnud kõrge. Selles mõttes on suur erinevus kahe aasta tagusest Nõva katastroofist, kuid siis oli ka palju raskem reostus. Elusana linnuabikeskusesse toodud lindudest on 85% ellu jäänud. Selleks ajaks oli 13 merelindu vabadesse lastud. (Tuisk 2008a)

Lindude eest hoolitseti Sõrves hästi. Ajakirjanik U. Käärt (2008) küsis oma artiklis, kas õliste lindudega on üldse mõtet jännata, kui vaatamata turgutamisele võivad lõpuks pääseda vaid üksikud aulid. Kogenud linnuvaatleja Mati Martinson vastas sellele järgmiselt: „Inimene on ju reostuses süüdi ning inimese kohus on ka linde aidata”.

Viimased töötajad lahkusid Sõrve linnuabikeskusest veebruari viimastel päevadel. Loodusesse pääsemist jäid ootama viimased kuus auli. T. Talvi sõnul jääb suur osa vajaminevast varustusest Sõrve, et edaspidisel vajadusel

olla kasutusvalmis. Sarnased linnuabi eelpostid kavatsetakse luua ka Hiiu-, Lääne- ning Virumaale. Nüüd on Saaremaal olemas mitmed vastava väljaõppe saanud spetsialistid, kes on võimelised teistelegi abi andma. T. Talvi arvates selgines vajadus kõrgel tasemel spetsialistide olemasolu järele kõigjal Eestis. (Tuisk 2008c)

Kokku raviti linnuabikeskuses terveks 34 auli, hukkunud ja reostuse all kannatanud lindude arv oli kordades suurem. Iga vabadusse lastud linnu kohta kulutati umbes 2000 krooni. (Tuisk 2008a)

Reostuses hukkus kokku 149 lindu, neist 140 auli, 1 kühnokk-luik, 1 mustvaeras, 1 tõmmuvaeras, 1 järvekaur, 1 hõbekajakas ning 3 krüselit (Martinson 2008, suul.).

Kogemuse ja valmiduse olemasolu Sõrve säärel, võimaliku õlireostuse kõrge ohu piirkonnas, on möödapääsmatu (Õlireostus on tapnud 57 lindu, 2008).

4. MATERJAL JA METOODIKA

Töö praktilise osaga alustati 2007. aasta 23. detsembril ning lõpetati 20. veebruaril 2008. Selle ajavahemiku jooksul külastati Sõrve linnujaama neljal korral ning viidi läbi töö praktiline osa. Lisaks eesmärgile uurida reostuse ulatust lindude seedetraktis, abistati ka ELF-i töötajaid linnuhaigla töös.

Foto 11. Töö autorid lindu lahkamas (M. Martinsoni foto)

Foto 12. Teisel külastusel toimus lahkamine rannas (E. Kontkari foto)

Esimesel külastusel Sõrve linnujaama (23. detsembril) lahati reostuses hukkunud linnud: 13 auli, 9 mustvaerast ning 1 punakurk-kaur. Lahkamist juhendas Sõrve linnujaama harrastusornitoloog Mati Martinsoni ning selle käigus määrati nii lindude sisemine kui ka välimine reostus. Reostuse astme määramisel kasutati vastavaid jooniseid (lisa 3). Välimine reostus määrati õli-laigu suuruse alusel, samas vaadati ka seda, kas õli oli tunginud nahani või mitte. Sisemise reostuse määramiseks lahati kõik linnud. Seejärel uuriti täpselt magu ning soolestikku, kuid vaadati ka linnu üldist olukorda (foto 11). Lahkamine toimus skalpelliga ning kääridega, kasutati kummikindaid ning respiraatoreid, tiiva pikkuse mõõtmiseks joonlauda. Pärast lahkamist linnud enamasti hävitati vastavate lubade alusel, kuid mõnest valmistati ka topis ja sulekaardid. Peale töö autorite viisid lahkamist läbi veel Martin Silts, Tauno Tähe, Liina Remm, Madis Leivits ja Mati Martinson.

Teine külastus Sõrve linnujaama toimus 31. jaanuar 2008. Siis lahati 7 auli ning 1 tõmmuvaeras. Lahkamine toimus rannas (foto 12) ning lahkamist abistas Tartu Ülikooli üliõpilane Elen Kontkar. Selleks ajaks olid linnujaama jõudnud ka ELF-i vabatahtlikud, kes alustasid määrdunud lindude öist püüki.

Kolmas külastus linnujaama tehti 4. veebruar 2008. Siis osalesid ka töö autorid ise linnuhaigla töös (foto 13).

Peale abistamist lahati uusi hukkunuid koos veterinaar Tauno Tähega ning täideti spetsiaalsed lahkamisprotokollid (lisa 1). Seekord uuriti ka õli

Foto 13. Kolmandal külastusel osalesid ka töö autorid linnuhaigla töös (S. Toomi foto)

Foto 14. Lahkamine toimus spetsiaalsetes riietes ning veterinaari juhendamisel (M. Martinsoni foto)

mõju südamele, kopsudele ning neerudele. Samas jälgiti parasiitide olemasolu soolestikus. Lahkamisel kanti vastavat kaitseriietust (foto 14).

Viimane külastus Sõrve toimus 20. veebruaril 2008. aastal, mil lahati viimane linnuhaiglas surnud aul. Kasutati taaskord kaitseriietust ning täideti lahkamiprotokollid.

Saadud andmete analüüsimisel konsulteeriti veterinaar Tauno Tähega.

Kõik andmed kanti vastavasse tabelisse (lisa 2), andmetöötamiseks kasutati *MS Excelit*.

5. TULEMUSED JA ARUTELU

5. 1. VAATLUSTABELI ANALÜÜS

5. 1. 1. Lindude liigiline ja sooline koosseis

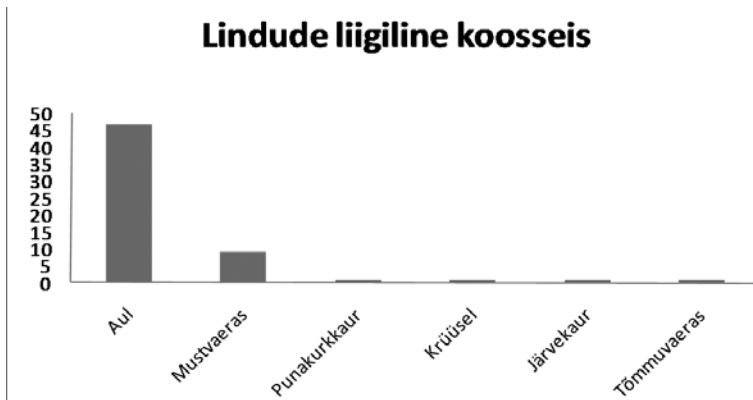
Sõrve linnujaamas lahati kokku 61 lindu (joonis 1), neist 2 kevadisest, 21 sügisest ja 38 talvisest reostusest. Kevadise reostuse tõttu surnud lindudest lahati kõigest kaks auli, üks emane ja üks isane. Sügisese õlireostuses

hukkunud aulidest lahati 11, kellest 5 olid isased ja 6 emased. Veel lahati 6 emast ja 3 isast mustvaerast ning üks isane punakurk-kaur. 140st talvise õlireostuse tagajärjel hukkunud aulist lahati 34, nendest 23 isast ja 11 emast. Lisaks neile lahati üks isane tõmmuvaeras, üks isane krüüsel, üks emane mustvaeras ning üks emane järvekaur.

Lahatud lindudest olid enamus aulid. Nende seas oli ka mustvaeraid, punakurk-kaur, krüüsel, järvekaur ja tõmmuvaeras.

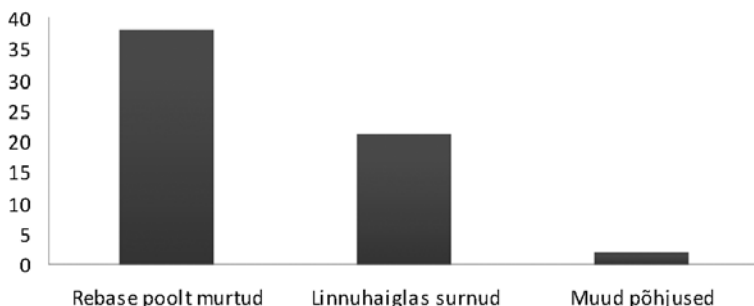
5.1.2. Lindude õliga määrdumise aeg

Käesolevas töös lahatud linnud on pärit kolmest reostusest: 2007. aasta kevadisest, 2007. aasta sügisest ning 2008. aasta talvisest reostusest. Arvatavasti määrdusid sügisese reostuse linnud 5. november 2007 ning talvise reostuse linnud 26. jaanuar 2008, kevadisest reostusest määrdunud lindude kohta täpsed andmed puuduvad. (Martinson, 2008, suul.) Keskmiselt olid linnud määrdunud 4 päeva enne hukkamist. Linnud leiti valdavalt Sõrvest – 43, aga ka Mõntu sadamast (4) ja Vahaselt (1). (Martinson, 2008, suul.)

Joonis 1. Lahatud lindude liigiline koosseis

Lahatud lindude surmapõhjused

Joonis 2. Lahatud lindude surma põhjused

5. 1. 3. Hukkunud lindude surma põhjused

Kokku analüüsiti 61 linnu surmapõhjuseid (joonis 2). Neist 38 juhul oli tegemist rebase poolt murtud linnuga. Sõrve linnuhaiglast oli pärit 21 hukkunud lindu, neist 2 suri basseinis ning 5 peale pesemist puhuri all, ühe auli puhul rakendati eutanaasiat tema murdunud jalaluu tõttu. Lisaks uppus üks aul õisel püügil ning üks Vahaselt tuues.

Seega ükski õlireostuses kannatanud lind ei hukkunud otseselt õliga määrdumise tõttu, vaid kas linnuhaiglas tekkinud stressi või rebase rünnaku tõttu. Samas ka need surmapõhjused olid tingitud õlireostusest, vähendades linnu kaitsevõimet. Lahkamise käigus leiti peale reostusnähtude ka mõningaid väärarenguid. Esimesel lahkamisel õnnestus näha lindu, kellel esines kasvaja, ning teisel lindu, kellel oli kõhus ülisuur veekott. Linnud olid välimusest täiesti puhtad ning surma põhjuseks võibki lugeda kasvajat.

5.1.4. Lindude õlisus

Kõigil uuritud lindudel määrati lahkamise käigus ka väline õliga määrdumise protsent. Selleks kasutati spetsiaalseid õlisuse määramiseks kasutatavaid jooniseid (lisa 3). Nende jooniste alusel oli lindude keskmine õlisus 11% , kõige rohkem määrdunud lind oli kaetud lausa 60%-lt. Esines ka linde, kelle õlisuse protsent oli 0.

Foto 15. Laienenud südamelihlas (A) ja normaalne auli süda (B)
(M. Martinsoni foto)

Lisaks välisele määrdumisele uuriti ka õli olemasolu lindude seedetraktis, eriti sooltes ning maos. Kevadises ja sügisises reostuses olnud lindudel oli võimalik täheldada suhteliselt puhast näärme- ja lihasmagu, esines ka jahvakive. Samuti sooltes oli õli esinemine haruldane. Seevastu talvistel lindudel oli sageli märgata näärmemao põletikku ning lihasmago tumenemist. Sooltes õli ei esinenud, kuna linnud olid toidetud kala ning füsioloogilise lahusega.

5.1.5. Arvatavad reostusest tingitud kõrvalnähud

Lisaks seedetraktile vaadeldi ka lindude muid organeid. Tähelepanu pöörati eriti südamele ning talviste lindude puhul määrati täpsemalt ka teiste siseorganite seisukord.

Lahatud lindudel esines palju südame laienemist ning südamelihaste düstroofiat (foto 15). Tihti oli laienenud südame üks koda, kuid esines ka kahe koja laienemist. See oli põhjustatud pikaajalisest ülekoormusest, mille tingis suur energiakadu alajahtumise tõttu ning võimetus toitu omastada. Linnud tarvitasid esmalt ära nahaaluse ja sooltevahelise rasvavaru. Energiapuudusel tekkiski lihaste düstroofia ja südamekahjustus. (Tähe, 2008, suul.)

Mõne talvise linnu puhul täheldati parasiitide olemasolu. Tavaliselt olid need väikesed, kuid esines ka üpris suuri sooleparasiite (foto 16).

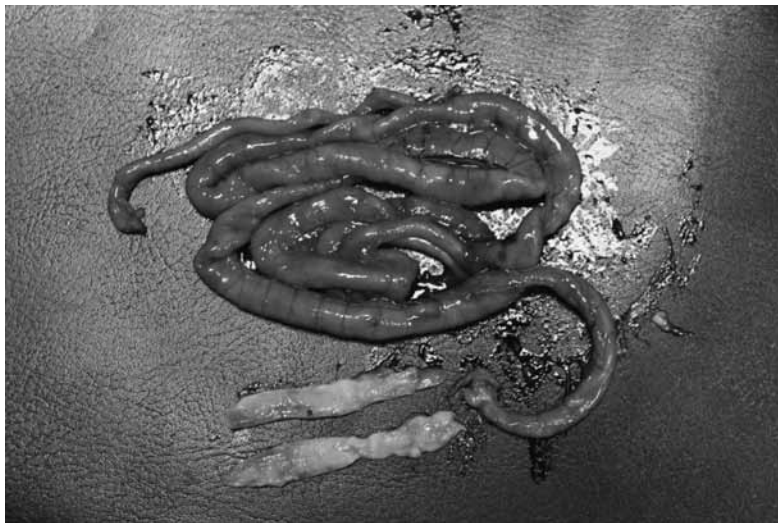

Foto 16. Auli soolestikus esinenud parasiidid (M. Martinsoni foto)

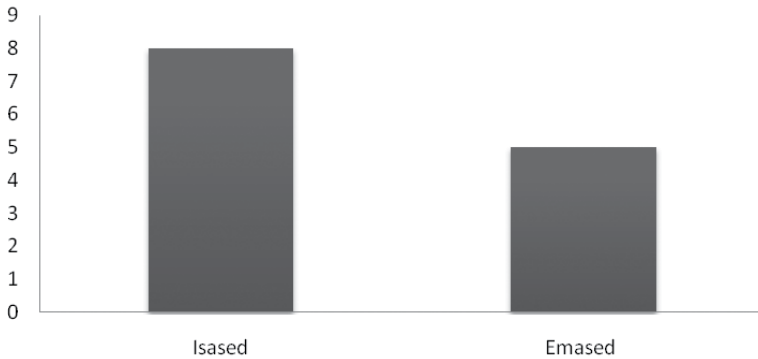
Lisaks südamele uuriti ka lindude ujulesti. Nii mõnelgi juhul oli ujulesta tekkinud või tekkimas auk. Augu tekkimise põhjuseid võib olla mitmeid, kuid välistada ei saa ka reostuse söövitavat toimet.

5. 2. VABASTATUD LINNUD

Sörve linnuhaiglast vabastatud lindudest uuriti 13 esimese linnu ankeeti. Kõik uuritud linnud olid aulid (joonis 3), 8 isast, kellest üks põgenes enneaegselt, ning 5 emast.

Esimesed viis lindu vabastati Sörve linnuhaiglast 9. veebruaril 2008. Peale 13 uuritud auli, vabastati veel 17 lindu, nende seas oli ka üks mustvaeras. Kokku vabastati 30 lindu. 3 linnuhaiglas viibinud auli viidi Nigula Metsloomade Taastuskeskusesse. Nigulasse viidi ka üks linnuhaiglasse toodud määrdundud aul Hiiumaalt. Püütud lindudest suudeti päästa koos Nigulasse viidutega 59%. Heaks tulemuseks loetakse 50% (Martinson, 2008, suul.).

Vabastatud aulid

Joonis 3. 13 esimese vabastatud auli sooline osakaal

6. JÄRELDUSED

- 2008. aasta talvises reostuses hukkus kokku 149 lindu, neist 140 auli, 1 kümnokk-luik, 1 mustvaeras, 1 tõmmuvaeras, 1 järvekaur, 1 hõbekajakas ning 3 krüüselit.
- Alates 1. veebruarist toodi haiglasse 56 auli ja 1 tõmmuvaeras ning neist vabastati 30.
- Linnuhaiglas suri 23 lindu, kõik aulid.
- 4 linnuhaiglas viibinud auli viidi Nigula Metsloomade Taastuskeskusesse. Nende seas oli ka üks Hiiumaalt linnuhaiglasse toodud aul.
- Püütud lindudest suudeti päästa koos Nigulasse viidutega 59% (heaks tulemuseks loetakse 50%).
- Otseselt õliga määrdumise tõttu ei hukkunud ükski lind, see vaid nõrgendas nende kaitsevõimet rebaste ja külma eest.
- Pesemine tekitab lindudes stressi, mille tulemusena võib neil tekkida südamelihaste laienemine ning muid tervisehädasid.
- Kõigil lahatud aulidel oli arenenud tugev südame laienemine.
- Linnud tarvitasid esmalt ära nahaaluse ja sooltevahelise rasvavaru, energiapuudusel tekkis lihaste düstroofia ja südamekahjustus.
- Tulemustest selgus, mida kauem on lind end õlist puhastanud, seda raskemad on tema sisemised kahjustused.

KOKKUVÕTE

Tänu naftasaaduste kallinemisele on laevaliiklus muutunud nii ookeanidel kui ka sisemeredel järjest tihedamaks, millest tulenevalt juhtub seal ka järjest sagedamini õnnetusi. Merereostustest on saanud ülemaailmne probleem, mille tagajärjed on muutunud aina ulatuslikumaks. Kõige rohkem mõjutab merre sattunud nafta sealset loomastikku. Kaladele saavad saatuslikuks neisse ladestunud mürgid, ning õliga määratud linnud võivad kaotada oma lennu- ja ujumisvõime. Peale elusorganismide saab ulatusliku keskkonnakatastroofi tagajärjel kahjustada ka rannik ning sealsed elupaigad.

2007. aastal leidis Sõrve ranniku lähistel aset kolm õnnetust, mille tagajärjed jõudsid ka rannikule. Esimene reostus toimus 2007. aasta jaanuaris, teine sama aasta kevadel ning kolmas 2007. aasta hilissügisel. Neile lisandus ka 2008. aasta jaanuari reostus, mille tagajärjed olid suuremad kui varasemate omad kokku.

Lindude lahkamine ning nende õlisuse määramine leidis aset 2007. aasta detsembrist 2008. aasta veebruarini. Neljal külastuskorral Sõrve linnujaama lahati kokku 61 lindu, neist 2 kevadisest (2007), 21 sügisest (2007) ja 38 talvisest (2008) reostusest. Lisaks lahkamisele osaleti ka Sõrves avatud linnuhaigla töös.

Õliga määrdumise tõttu ei hukkunud otseselt ükski lind, see vaid nõrgendas nende kaitsevõimet rebaste ja külma eest. Samuti hukkusid linnuhaiglasse toodud linnud saadud stressi tõttu, mille tulemusena võis neil tekkida südamelihaste laienemine ning muid tervisehädasid. Tulemustest selgus, mida kauem on lind end õlist puhastanud, seda raskemad on tema sisemised kahjustused.

Töö eesmärgid said täidetud ning töö hüpotees, et isegi linnud, kes on reostusega minimaalselt kokku puutunud, ei ole enam kuigi eluvõimelised, leidis kinnitust. Linnule võib enda puhastamine mõjuda tugeva vaimse hoobina, millest väljatulemine on tõsine katsumus. Kõige sagedamini võib reostusest kurnatud lind langeda rebase rünnaku ohvriks. Isegi kui inimene püüab lindu päästa, pestes ja toites teda, võib ka see tekitada temas stressi, mille tagajärjel tekkinud tervisehädad võivad osutada niivõrd tõsisteks, et lind hukkub.

KIRJANDUS

- E e s t i m a a L o o d u s e F o n d 2009. Puhtama mere eest. <http://www.elfond.ee/teemad/meri/cat-461> (10.02.2008)
- K a l a m e e s, Kai 2008. Reostusohht sunnib satelliitpilte ostma. – *Postimees*, 18.02
- K o l l o m, Kuldar 2003. Õlireostus surmab taimestiku ja loomad. – *Äripäeva lisa: Keskkond*, 12.02
- K ä ä r t, Ulvar 2006. Nõva ranna õlises vees hukkusid sajad oma elu eest võidelnud linnud. – *Eesti Päevaleht*, 30.01
- K ä ä r t, Ulvar 2008. Esimesed päästetud Sõrve aulid kosuvad eluohtlikust õlikatkust. – *Eesti Päevaleht*, 8.02
- L a n g o v i t s, Peeter 2005. Reservpäästerühma liikmed likvideerivad Pirta tee ääres reostust. http://www.postimees.ee/250705/esileht/siseuudised/tallinn/172311_foto.php#33 (10.02.2008)
- L a n g o v i t s, Peeter 2006. Piritall Top Spa hotelli vastas merel on paarisa- ja meetri kaugusel kaldast märgatav õlireostus. http://www.postimees.ee/260306/vabal_ajal/fotoreportaazid/196098_foto1.php (09.02.2008)
- Looduskaitsejad on lahti lasknud kuus õlist puhastatud lindu. 2008 – *Meie Maa*, 13.02
- M e r e r e o s t u s t ö r j e k ä s i r a a m a t. 2007. Koost. A. Kaldma. Tartu: SA Eestimaa Looduse Fond
- R u d i, Hanneli 2008. Eesti sai merereostuse avastamist hõlbustava andmebaasi. – *Postimees*, 27.02
- Rannikul ei ole reostust seni leitud. 2008 – *Meie Maa*, 30.01
- Reostusi palju, süüdlasi pole leitud. 2008 – *Postimees*, 8.02
- S a a r e m a a. Sõrve poolsaar. <http://www.saaremaa.ee/est/tourism/default.htm> (23.02.2008)
- S l a t e r, Michael 2005. Tanker Sporades and Barge Pebble Beach. <http://www.boatingsf.com/photopage.php?photo=1272&jajainfocategory=ships> (25.02.2008)
- S o o m e r e, Tarmo 2006. Laevad meie merel: õnnistus või õnnetus. – *Eesti Loodus nr 6*, lk 6-11
- Sõrve linnud määrts vanas õlireostus. 2008 – *Meie Maa*, 9.02
- Sõrve poolsaare rannikult ei leitud reostust. 2008 – *Postimees*, 30.01
- Sõrve säärel alustati õliste lindude pesu. 2008 – *Meie Maa*, 7.02
- Sõrvest leiti hukkunud linde. 2007 – *Meie Maa*, 15.11
- Sõrvest leiti taas märdunud linde. 2008 – *Meie Maa*, 2.02

Sõrvest leiti õliseid linde. 2008 – *Meie Maa*, 29.01

T u i s k, Taavi 2008b. Sõrve linnuabikeskus loodetakse sulgeda nädala lõpuks. – *Meie Maa*, 20.02

T u i s k, Taavi 2008a. Õlilaik sõuab Eesti randa. – *Meie Maa*, 4.12

T u i s k, Taavi 2008c. Määratud lindude abistamiseks vajalik varustus jääb Sõrve ootele. – *Meie Maa*, 29.02

Tundmatu päritolu õlireostus on juba tapnud kümneid linde. 2008 – *Meie Maa*, 5.02

Õlireostus on tapnud 57 lindu. 2008 – *Meie Maa*, 6.02

FOTOD

H i i u L e h t *Meie Maa* 2007, nr 2. 4.12. http://www.meiema.ee/UserFiles/File/EkstraSonumid/teisipaev_teine.pdf (23.02.2008)

K e s k k o n n a m i n i s t e e r i u m. Läänemere kaitse. <http://www.envir.ee/1115> (23.02.2008)

K o n t k a r , E. erakogu

M a r t i n s o n , M. erakogu

P o s t i m e e s *Online* 2005. Õlireostus Pirital on likvideeritud. 25.07 http://www.postimees.ee/250705/esileht/siseuudised/tallinn/172311_foto.php#33 (09.02.2008)

P o s t i m e e s *Online* 2006. Fotod: reostus Tallinna lahes 26.03. http://www.postimees.ee/260306/vabal_ajal/fotoreportaazid/196098_foto1.php (09.02.2008)

T o o m , S. Erakogu

LISA 1

Liik	Sugu	Tiiva pik- kus (mm)	Oletatav õliga määratumise kuupaev	Leiu kuupaev ja koit	Surma põhjus	Õlisus	Lihasmagu	Soolestik	Märkused
1. Aul	N	238		13.04.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	10%	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	siskond sõõnud
2. Aul	M	230		13.04.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	10%	värvus normaalne, kvirtükid	sooltes seeditud toit	ühes lestas väike söövitusauk
3. Aul	M	244	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	10%	karbitükid (balti lamekarp), 3 suurt ja 8 väikest kivi	kivi- ja karbitükid, õli pole värskest tootunud ei ole, toit seeditud	pea ära sõõnud, õli nahani välja, tiivad puhtad, lestad terved
4. Aul	N	210	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	10%	12 väikest kivi, väikesed karbitükid (südakarp)	värskest toitu ei ole, õli pole	pea ära sõõnud, õli nahani välja, tiivad puhtad, lestad terved
5. Must-vaeras	N	222	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	10%	1 karbitükk (liiva-uurikarp)	ainult kollane vedelik, viimasel ajal tootunud ei olnud	pea ära sõõnud, ühel ujulestal kukses seesmine verejooks, kopsades haavandid
6. Must-vaeras	N	235	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	15%	palju karbitükke (tumedad ja helelad), 1 suur ja 2 väikest kivi	rohkest tootunud, seeditud toitu palju	pea ära sõõnud, ühel ujulestal väike (tekiv) vigastus, tugev seesmine verejooks, kopsad ribadeks, õli nahani välja
7. Must-vaeras	M	249	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	tiivad puhtad, õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	koht ja siskond sõõnud
8. Must-vaeras	N	230	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	järei ainult üks tiib
9. Must-vaeras	N	215	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	järei ainult üks tiiba ja väheke luid
10. Must-vaeras	N	220	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	järei ainult üks tiiba ja väheke luid
11. Aul	M	195	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	järei ainult üks tiiba
12. Aul	N	195	11/5/2007	7.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	25%	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	siskond sõõnud, õli nahani välja, üks jalalest rebenenud, teisele lestale mustad täpid
13. Aul	N	237	11/5/2007	8.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	30%	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	suur osa ära sõõnud, õli nahani välja
14. Aul	M	219	11/5/2007	8.11.2007 Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskond ei ole säilinud	järei ainult üks tiib ja väheke luid, suled on maas, ainult nahk on säilinud

Annika Soom, Signe Toom

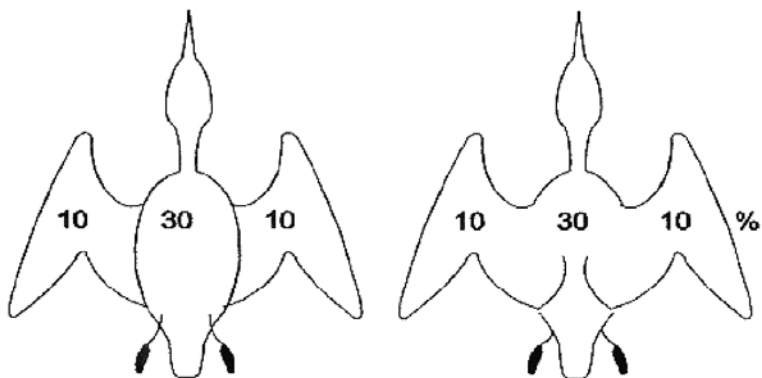
15. Must-vaeras	M	229	11/5/2007	9.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	15%	ei ole võimalik määrata, lihsmagu ei ole säilinud	seeditud toitu palju, karbitükid	oas siskionda ära söödud, õli nahani välja, lestad terved
16. Must-vaeras	M	235	11/5/2007	9.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	10%	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	siskiond söödud, ühel lestal söövõtjaljed, teine lest terve
17. Aul	N	205	11/5/2007	9.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	järeil ainult üks tiib
18. Aul	N	207	11/5/2007	9.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	siskiond söödud, ühel lestal söövõtjaljed
19. Must-vaeras	N	230	11/5/2007	10.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	0%	lihsmagu seest must, 1 suur kivi	soolestik tühi	mõlemal lestal augud sees, pea söödud, rebane sai kätte vigaste lestadete tõttu (lind tuli kaldale), kõhus soolestiku kõrval suur kasvaja, vereklombid kasvaja sees
20. Aul	N	210	11/5/2007	10.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	järeil ainult üks tiib
21. Aul	M	229	11/5/2007	11.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	10%	14 suurt ja palju väikseid kive	sooltes pruunikas seeditud mass, kuid mitte palju	pea ära söödud, õli nahani välja
22. Aul	M	201	11/5/2007	15.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	15%	20 keskmist kivi	sooltes pruunikas seeditud mass	pea ära söödud, lestad terved
23. Punakurk-kaur	M	222	11/5/2007	16.11.2007	Sõrve	rebase poolt murtud	15%	1 keskmise kivi, lihsmagu tume, seest tallesti must	sooltes tume, must, õliga segunenud mass, toidujäätmelid ei ole	12.11.2007 oli veel elus (puhastas kaldal sulgi), sooled väljas, õli nahani välja
24. Aul	N	206	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	haavand peas, külmutud	5%	6 suurt ja 6 väikest kivi, karbitükid	sooltes seeditud toit	õli nahani välja, peas verine haav, lestad terved
25. Aul	M	231	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	haavand peas, külmutud	15%	3 suurt ja 4 väikest kivi, karbitükid	sooltes seeditud toit	õli nahani välja, ühel lestal söövõtjaljed, pea räsitud
26. Tõmmu vaeras	M	227	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	hulgus	0%	palju väikseid kive	sooltes seeditud toit	kõhus ulisuur veekott
27. Aul	N	210	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	palju väikseid kive	sooltes seeditud toit	pea ära söödud, lestad terved, kõht räsitud
28. Aul	N	204	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata	4 väikest kivi, karbitükid	sooltes seeditud toit	pea ära söödud, lestad terved, kõht räsitud, pool siskionmast söödud, õli nahani välja
29. Aul	M	226	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	rebase poolt murtud	30%	karbitükid	sooltes seeditud toit	pea ära söödud, lestad terved
30. Aul	N	231	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	rebase poolt murtud	15%	1 suur ja 2 väikest kivi	sooltes seeditud toit	lestad terved, õli nahani välja
31. Aul	M	228	1/26/2008	31.01.2008	Sõrve	rebase poolt murtud	õlisust raske määrata järeil üks õline tiib	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	ei ole võimalik määrata, siskiond ei ole säilinud	järeil ainult üks õline tiib

LISA 2

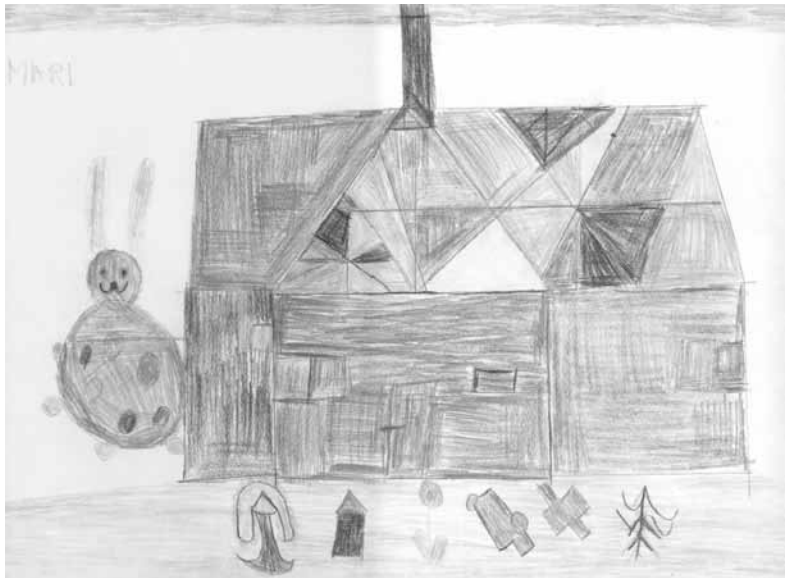
Seabird Dissections

Species:	Coll number:	Collected parts:	Collection:
Date:		Where found:	
Sex: ♂ / ♀ / ?	Plumage:		
Condition corpse:	VF - F - RF - RO - O - VO //		
Oiled:	% covered		
Remarks:			
biometrics		accuracy	
Bill length:	tip-feathers	tip-nostril	0.1mm
Bill height:	base	gonys	0.1mm
Bill height:	minimum		0.1mm (e.g. <i>Phalacrocorax</i> spp.)
head length:			mm
tarsus length:	L	R	0.5mm
wing length:	L	R	mm
tail length:			mm
clean mass:			g
sternum:			mm
		measured by:	
moult score			
primaries L:	10	9	8 7 6 5 4 3 2 1
primaries R:	10	9	8 7 6 5 4 3 2 1
secondaries:	10		
tail:	8	7	6 5 4 3 2 1 1 2 3 4 5 6 7 8
contour feathers:			
breeding patch:			
remarks:			
internal study			
subcutaneous fat:	0 1 2 3	remarks:	
deposited fat:	0 1 2 3	remarks:	
breas muscle:	0 1 2 3	remarks:	
guts:	0 1 2 3	colour:	remarks:
kidneys:	0 1 2 3	colour:	remarks:
liver:	0 1 2 3	colour:	remarks:
lungs:	0 1 2 3	colour:	remarks:
sex and age:	♂ testis: x mm	descript: long thin / long thick / short round //	
	♀ oviduct: 1 2 3 4	fol. max: mm ♂ / not structured	
bursa Fabricii:	+ - ?	size: x mm	descr: large / mod. / small
stomach	colour gizzard:	worms: yes / no	
	colour proventr:	remarks:	
stomach contents:			
		bl: yes / no	
remarks:			

LISA 3

Õlisuse määramiseks kasutatavad joonised.

Mari, Maarja Küla elanik

GERDA NELIS
SAAREMAA ÜHISGÜMNAASIUM
6. KLASS

RÄNDKARBI (*DREISSENA POLYMORPHA*) BIOLOOGIAST JA UURINGUTEST SAAREMAAL NING LÄÄNE-EESTI MANDRIOSAS 2007. AASTAL¹

JUHENDAJA: INGE VAHTER

SISSEJUHATUS

Teave Eesti võõrliikide kohta on ebahütlane. Kui rohkem on teada füto- ja zooplanktoni, zoobentose ning kalade kohta, siis väikesemõõtmelistest võõrorganismidest/võõrliikidest on teavet tunduvalt vähem. Võrreldes mageveekogudega on mere kohta siiski andmeid tunduvalt rohkem. Praeguseks on Läänemeres registreeritud umbes sada inimese tahtlikul või juhuslikul kaasabil sisse toodud liiki. (Kukk 2005)

Rändkarp on üks neist invasiivsetest võõrliikidest, keda on Eesti mandriosas mitmetest paikadest juba massiliselt leida, kuid keda Saaremaal ei

1 Artikli aluseks olev uurimistöo pälvis GLOBE keskkonnauurimustööde konkursil 2008 5.-7. klasside arvestuses I koha. Uurimistöo on kirjutatud 2008. aastal Kuussaares.

olnud veel keegi kuni 2007. aastani registreerinud. Pärast esimese rändkarbi leidmist oli otstarbekas see daatum üles märkida, et aastate pärast oleks võimalik määratleda selle liigi sissetungi kiirust ja arvukust. Sellest mõttest lähtuvalt kujuneski järgnev uurimistöö.

Uurimistöö eesmärkideks sai

- 1) anda kirjanduse põhjal ülevaade rändkarbi bioloogiast, levikust, invasiionist ja rollist looduses;
- 2) anda ülevaade invasiivsetest veeloomadest;
- 3) viia läbi ruuduanalüüsid nii Saaremaa kui ka Lääne-Eesti mitmetes randades ja uurida neis merekarpide liigilist koosseisu.

Töoga püütakse vastata küsimusele, kas rändkarp on jõudnud Saaremaa randadesse.

Töö autor avaldab tänu Sørve linnujaama linnuvaatlejale Mati Martinsonile, kellelt pärineb uurimistöö tegemise mõte ja kes siinkirjutajat Saaremaa erinevates paikades ning ka Lääne-Eesti mandriosas mõnes paigas rändkarbi uuringutel juhendas. Aitäh ka ema Marje Nelisele, kes aitas teha välitöid Saaremaa randades, ja Saaremaa Ühisgümnaasiumi 9.b klassi õpilasele Signe Toomile, kes oli abiks karpide uurimisel Lääne-Eesti randades ja kes aitas hiljem karpe koolis uurida. Aitäh juhendajale Inge Vahterile, kes õpetas, kuidas uurimistööd koostada ja vormistada, ning arvutiõpetajale Kunnar Singile, kes aitas arvutialaste probleemide lahendamisel.

1. RÄNDKARBI (*DREISSENA POLYMORPHA*) BIOLOOGIAST, LEVIKUST JA ROLLIST LOODUSES

1.1. VÄLISEHITUS, SUURUS

Tavaline ehk muutlik rändkarp on 3–5 cm pikkune rohekaskollase värvusega. Tal on väga muutliku kujuga koda. Koja pinnal on sageli ristipidi paiknevaid või siksakilisi pruune ribasid. Ta moodustab hulgaliselt alamliike. (Järvekülg 1982) (joonis 1)

1.2. SIGIMINE JA ELUKS VAJALIKUD TINGIMUSED

Rändkarp elab seitsme kuni kaheksa aasta vanuseks. Muna- ja seemnerakud valmivad aprillis. Pärast seda algab portsjoniline kudumine, mis kestab

Joonis 1. Tavaline ehk muutlik rändkarp (*Dreissena polymorpha*) (Foto: 100thmeridian.org)

kogu suve. Seetõttu leidub veehoidlate planktonis rändkarbi purjukvastseid (omavad ujumisvõimet) alates mai lõpust, kui temperatuur on tõusnud 15–20 kraadini, kuni hilissügiseni. (Järvekül 1982)

Intensiivse sigimise perioodil võib rändkarbi vastsete arv ulatuda igas kuupsentimeetris vees kuni viiekümne tuhande isendini. Suvel veekogu põhjale laskunud rändkarbi noored isendid kasvavad kiiremini ning saavad suuremaks, kui sügisel põhjale laskunud noored isendid. Noorte rändkarpide juurdekasv esimese eluaasta jooksul võib olla kuni 15 mm. Rändkarp kasvab kõige paremini veekogu lõunapoolsemates piirkondades, eriti aga veekogu varjatud osades. Sobivaim sügavus talle on 1,5–2 m. (Järvekül 1982)

Tavaline rändkarp elab alates veepiirist kuni ligikaudu kümne meetri sügavuseni. Kohati leidub seda liiki koos tohutul hulgal, kusjuures ta moodustab kobaraid, puntraid ja harju. Kõige sagedamini moodustab ta pealiskasvu kividel, vees olevatel vaiadel, ka mitmesugustel veetaimedel. (Järvekül 1982) (joonis 2)

Rändkarp asustab peamiselt kõvu põhju, kuid võib elada ka pehmetel setetel. Kobardumine on liigile vajalik seetõttu, et nii tekib uutele ränd-

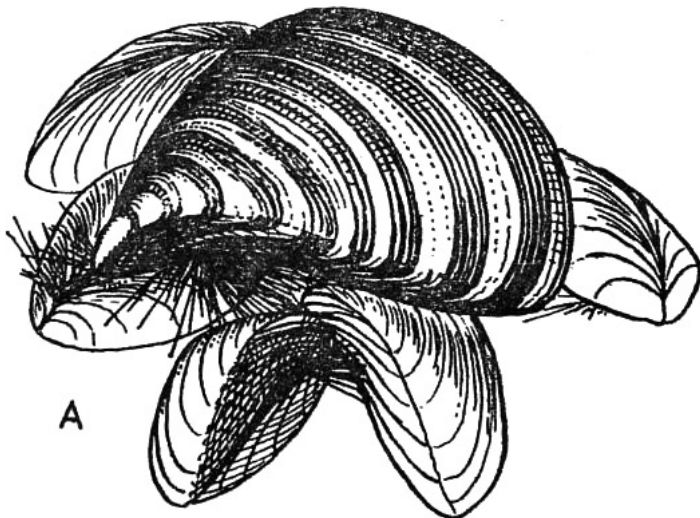
karpidele soodus kõva pinnas. Rändkarbi koloonia võib paiguti küündida kümnete tuhandete isenditeni ruutmeetril ning koloonia kogukaal võib olla mitu kilogrammi. (Kukk 2005)

Rändkarp säilitab oma normaalse elutegevuse soolsuse tõusmisel kuni 2 promillini. Tavalise rändkarbi Põhja-Kaspia populatsioonid võivad aga elada veelgi soolasemas vees. Katsetingimustel hakkasid Volga jõest toodud tavalise rändkarbi isendid hukkuma alles vee soolsuse tõusmisel 6–7 promillini. (Järvekül 1982)

Õnneks ei tunne rändkarp end Läänemeres eriti hästi, sest vee soolsus on talle liiga suur ning talved külmad. Vaatamata sellele on viimasel kümnendil ikkagi märgata tema levila plahvatuslikku laienemist, mida seostatakse ka kliima globaalse soojenemisega. (Kukk 2005)

1.3. LEVIK MAAILMAS

Tavaline rändkarp on väga laialt levinud. Ta esineb Euroopa paljudes jõgedes ja järvedes. (Järvekül 1982)

Joonis 2. Rändkarpide kiuste ehk büssusniitide abil kokkukasvanud isendite kogumik (Järvekül 1982)

1.4. INVASIOON EESTISSE 19. SAJANDI KESKPAIGAS

Rändkarp pärineb Ponto-Kaspia basseinist. Jõestikke ühendavate kanalite ehitamise tõttu hoogustus jõetransport. Rändkarbid, kes kinnituvad sageli jõelaevadele, sattusid seetõttu ühest jõgikonnast teise. Esimene rändkarbi invasioon Eestisse leidis aset 19. sajandi keskpaigas. Eesti vetesse on ta arvatavasti levinud laevadele või paatidele kinnitunult Dnepri, Wisla ja Neemeni jõge ühendava kanalisüsteemi kaudu, mis rajati 18. sajandi viimasel veerandil. (Kukk 2005)

Eestis on teda esimest korda leitud Põlula ojast Soome lahe ääres ning Pärnu lahest. Edasise invasiooni käigus rändas ta Pärnu, Sauga, Audru ja Reiu jõkke ning laiendas oma levikut üle kogu Liivi lahe. Teine rändkarbi invasioon toimus Peipsi-Pihkva järve 1930. aastatel. Tol ajal asustas rändkarp Peipsi, Keeri järve, Võrtsjärve, Suure Emajõe, Narva, Pedja, Omedu ja Ohne jõe, Rõngu oja ning Soome lahe idaosa. (Kotta 1999; Timm 1960)

Kui täiskasvanud karbid levivad peamiselt laevade ja paatide külge kinnitunult, siis pelaagilisele vastsestaadiumile² on olulisim invasiooniviis laevade ballastvesi (Kukk 2005).

Rändkarbi levikut aitab piirata ballastvee käitlemine ning veetranspordivahendite korrapärane puhastamine. Kuna aga rändkarp peab hästi vastu ebasoodsatele elutingimustele ja ta on suure viljakusega, siis seetõttu on raskendatud neist moodustunud pealiskasvu tõrje. (Kukk 2005)

1.5. LEVIK EESTI MANDRIOSA RANNIKUVETES

Arvukamad rändkarbi populatsioonid paiknevad soojemas ja toitelisemas Liivi lahes. Soome lahes elab ta võrdlemisi hajusalt ja vähearvukalt. Mageveekogudest on rändkarbi populatsioon suurim Peipsi järves. (Kukk 2005)

1.6. ROLL LOODUSES

Kuna rändkarpidel on hea vee filtreerimisvõime ja nad elavad hulgi, on nende roll looduses mitmesugune: nad tõrjuvad välja sarnase toitumistüübiga kohalikke liike, pidurdavad eutrofeerumist, kaudselt soodustavad sinivetikate vohamist, parandavad vee läbipaistvust ning põhjataimestiku elutingimusi, suurendavad setetes elavate selgrootute organismide (detrii-

2 Pelaagiline vastsestaadium on aeg, mil vastne elab avameres.

disööjad) arvukust. Rändkarbid tarbivad tohutul hulgal taimset hõljumit, seetõttu kahaneb märkimisväärselt loomse hõljumi ja sellest toituvate kalade arvukus. (Kukk 2005)

Rändkarbid võivad ummistada veekogudega ühenduses olevaid veetorusid ja reste, pealiskasvuna võivad nad vähendada laevade voolujoonelisust. Randade koristuskulud võivad tunduvalt suureneda kui teravaid karbipoolmeid uhtub kaldale väga suurtes hulkades. Rändkarpidega kaetud rannas on ohtlik ilma jalatsiteta suplema minna. (Kukk 2005)

Ligi 20 aastat tagasi leiti rändkarpi esimest korda Ameerika Ühendriikides St. Clairi järvest. Viie aastaga levis liik üle kaheksateistkümnelt osariigi ning põhjustas Suure Järvistu piirkonnas suuri majandus- ja keskkonnaprobleeme. Rändkarp ummistas veetorusid, kattis laevakeresid ning elektrijaamade jahutussüsteeme. Karbid tarbisid veekeskonnast ära tohutul hulgal taimset hõljumit, mille tõttu kahanes loomse hõljumi ja sellest toituvate kalade arvukus, vette kuhjunud toiteelemendid soodustasid omakorda sinivetikate vohamist. (Kotta 1999)

Samas on rändkarp kasulik toidukomponent nii põhjaeluviisilistele kaladele kui ka jõevähkidele ja lindudele. Rändkarbi karbipoolmeid saab kasutada väetisena ja loomasöödana. (Kukk 2005)

Selleks et rändkarpi tõrjuda, tuleb vajadusel rakendada mitmeid erisuguseid tõrjevõtteid: mehhaanilist ja keemilist tõrjet, mitmeid elektrilisi ning bioloogilisi tõrjevõtteid (Järvekül 1982).

2. INVASIIVSED VEELOOMAD

Invasiivsed ehk sissetungivad liigid on sellised võõrliigid, kes inimese tahtlikul või tahtmatul kaasabil kinnistuvad uue levikuala looduslikes ja poollooduslikes elupaikades. Uutes piirkondades püsivad ja levivad nad edasi ning võivad oma olemasoluga ohustada looduslike liikide areaali ja arvukust, senist koosluste struktuuri ja tasakaalu ning aine- ja energiaringete teid toiduahelas. Võõrliigid võivad muuta ka eluta keskkonna omadusi ning kiirendada toksiliste ainete ringet toiduahelas. (Kull 2001)

Potentsiaalselt võib iga vees olev organism olla võõrliik. Iga võõrliigi puhul on tema ellujäämise ja paljunemise edukus uues piirkonnas seda suurem, mida sarnasemad on vee- ja kliimaolud liigi looduslikus levilas ja uues piirkonnas. Veekeskonnas on võõrliike hakatud nimetama ka bioloogiliseks reostuseks, sest tänapäeval on see üks suuremaid ohte veeökosüs-

teemidele. Põhjusi on peamiselt kaks: esiteks, nagu eelnevalt märgitud, kui juba sissetoodud liiki ei ole võimalik veest tõrjuda, siis põhjustab see pöördumatu muutuse veekogus; teiseks, bioinvasioonid võivad kujutada otsest ohtu inimesele endale, sest laeva ballastveest on leitud inimesele ohtlikke patogeene, näiteks koolerat põhjustavaid baktereid. (Kukk 2005)

Juhuslik invasioon toimub veekeskkonnas peamiselt laevade abil, enamasti ballastvee mahutite ning laevakere kaudu, kuid ka inimeste rajatud kanalite kaudu. Võõrliike võib sattuda loodusesse ka eksperimentide käigus ning näiteks koduakvaariume looduslikesse veekogudesse tühjendades. Osa võõrliike on põgenenud kalakasvandustest. (Kukk 2005)

Et vähendada riski, peaks kinni pidama järgmistest nõuannetest: ballastvesi tuleks vahetada avamerel ja seda ei tohiks pumbata piirkondadest, kus vesi öitseb või on hägune; setted, mis on kogunenud mahutite põhja, peab viima selleks ette nähtud hoidlasse (Kotta 1999).

Viimastel aastakümnetel on laevandus kiiresti arenenud ja seega suureneb pidevalt oht, et järjest uued liigid satuvad oma päritolumaast kaugemale, piirkondadesse, mida nad pole seni asustanud. Veetranspordiga kaasnev võõrliikide sissetoomine uutesse piirkondadesse on toimunud sajandeid ning toimub praegugi, kuid seda saab vähendada, võttes kasutusele vajalikud abinõud. (Kukk 2005)

Läänemeres elavad võõrliigid on siia sattunud üle kogu maakera. Meil väga levinud liiva-uurikkarp on tõenäoliselt tulnud viikingite kaasabil Ameerikast, rändtigu pärineb Uus-Meremaalt, hüdraloom *Cordylophora* Kaspia merest, hiina villkäppkrabi Hiinast või Koreast, hulkharjasuss *Marenzelleria viridis* Põhja-Ameerikast jne. (Kotta 1999)

Ajakirjandusest võib üsna sageli lugeda artikleid Läänemere uute liikide kohta. Eriti palju on teavet kalade kohta. Äsja aga avastati Botnia ja Soome lahest niidirullisuurune võõrliik *Mnemiopsis leidyi*, kes võib soodsate asjaolude kokkulangemisel Läänemere kalade toidulaua mõne aastaga tühjaks süüa. See loom kuulub kammloomade hõimkonda ja on pärit Ameerika vetest. Läänemerele on ta sattunud ilmselt laeva ballastveega. Sellele liigile sobivad meie mere temperatuur ja soolsus, samuti pole tal siin arvukalt looduslikke vaenlasi. Järelikult võib ta siin suhteliselt segamatult paljuneda ja kuna tema toit on sama, mis väikestel kaladel ja kalavastsetel, võib ta tõsiselt ohustada eelkõige Läänemere pelaagilisi kalu: räime ja kilu. (Õepa 2007)

Kui palju uusi liike võib püsima jääda, seda ei teata. Läänemeri on suhtelisest noor meri, ta võib vastu võtta loendamatu arvu tulnukaid. Tulevik sõltub paljugi juhistest, suuresti aga inimestest ja nende teadlikkusest.

(Kotta 1999) Paljud tulnukliigid on meil elanud sajandeid, kuid kuna nn kaasaegsed loodusvaatlused ulatuvad vaid paari sajandi taha, siis peame neid enamasti kohalikeks liikideks (Kotta 2001).

Võõrliike on käsitletud uudse ohuallikana nii bioloogilisele mitmekeisusele kui ka majandusele. Majanduslikku kahju, mida võõrliigid tekitavad, võivad kannatada kõik veega seotud tegevusalad. Näiteks Ameerika Ühendriigid kaotavad aastas tahtmatult sissetoodud veeorganismide tõttu väga suuri summasid. (Kukk 2005)

Tulnukorganismid on võrdlemisi elujõulised: sattudes sobilikku keskkonda, suudab 10% sissetoodud liikidest püsima jääda ning kümnendik neist võivad omakorda muutuda massliikideks. Tulnukliikide mõju võib olla väga ulatuslik ja ettearvamatu. On märgata, et edukad tulnukliigid taluvad ulatuslikke soolsuse ja temperatuuri muutusi ning paljunevad kiiresti. Nad eelistavad alasid, kus kiskjate osakaal on kooslustes väike. (Kotta 1999)

Tulnukliikide sissetungi peab suutma vähendada, sest keskkonna taluvis bioloogilisele reostusele ei ole lõputu (Kotta 2001). Rändkarp on üks tulnukliikidest.

3. MATERJAL JA METOODIKA

3.1. UURIMISALA

Uurimisalaks valiti mõned paigad Saaremaa lõunarannikul ja rändkarpidega põhjalikumaks tutvumiseks ka mõned paigad Lääne-Eesti mandriosas Pärnu lahe ümbruses, kus asuvad suured rändkarpide leiukohad. (joonis 3)

Saaremaa lõunarannik võeti vaatluse alla seetõttu, et oletatavasti võib rändkarpi neist paigust rohkem leida kui Põhja-Saaremaa rannikult. See on võimalik, kuna lainetuse korral võib neid Pärnu lahest Liivi lahe kaudu sinna kanduda.

Kindlasti oleks pidanud uuritavaid alasid rohkem valima, kuid seekord ei olnud võimalik. Kübassaare piirkond Saaremaa lõunarannikul jäi uurimisest välja seetõttu, et Saaremaa Ühiskümnaasiumi õpilased on nimetatud alal eelnevalt mitmeid rannauuringuid teinud (seda ka 2007. aasta kevadel). Seni ei ole sellelt alalt rändkarpe leitud. 2006. aasta sügisel Muhu lõunarannikul tehtud rannikuvaatlustel ei leitud samuti rändkarpi. Juhendaja I.

Vahteri andmetel (2007, suul.) Saaremaa lõunaosa rannikul (Kuressaarest kuni Kübassaareni), kus tema ise on rannikut vaadeldud või andmeid kogunud, ei ole vähemalt 2007. aasta suvel veel rändkarpi kohatud. Sörve sääre piirkonnas ei ole Sörve linnuhuvilise Mati Martinsoni andmetel (2007, suul.) 2007. aasta hilissügisel rändkarpi leitud.

Sörve säärel tehti siiski uurinuid ka põhjarannikul, sest veevool võib karpe kergesti tuua ka ümber Sörve sääre tipu.

Saaremaal ruuduanalüüse tehes vaadeldi üsna põhjalikult kogu läbikäidavat ala, et avastada võimalikke rändkarpe.

Joonis 3. Rannakarvide uurimispaigad Pärnu lahe ümbruses, Virtsus ja Saaremaa lõunarannikul ning Sörve säärel (tähistatud ruutudega) (Foto: Kohvik Vöhma kodulehelt)

3.2. METOODIKA

Esimeseks uurimispaigaks, kus rändkarbiga põhjalikumalt tuttavaks saadi, oli Kabli ja Pärnu rand. Seda seetõttu, et Mati Martinson organiseeris Saaremaa linnuhuvilistele õpilastele õppereisi Kabli linnujaama. Ühtlasi vaadeldi mere ääres mitmesuguseid karpe ja tehti esimesed ruuduanalüüsid.

Karpide uurimiseks kasutati järgmist meetodikat: ruudu mahamärkija oli seljaga tulevase ruudu suunas ja viskas üle öla kivikesse. Abilised leidsid vastava kivi üles ja selle ümber kujundati ruut suurusega üks ruutmeeter. Ruudu tähistamiseks kasutati värvilist paela ja ruudu nurkadesse pandi väikesed puukepikesed. Vastavat meetodikat on välja pakkunud tigudeuurija Tiina Talvi, kes on Saaremaa Ühisgümnaasiumi õpilastega maismaatiguid uurinud. Tiina Talvi vastavat meetodikat selgitas juhendaja Inge Vahter (Vahter, 2007, suul.).

Kuna mitmesuguseid rannakarpe oli neis randades üsna palju, siis koguti kilekotikestesse kõik karbid, mis olid liival, ja ka need, mis paistsid otsapidi liivast välja. Nimetatud kotikesed varustati vastava lipikuga, kuhu oli märgitud kuupäev, koht ja ruuduanalüüsi teostajad. Pärnu ja Kabli rannas

Joonis 4. Söödavad rannakarbid (paremal) ning balti lamekarbid (vasakul) (I. Vahteri foto)

oli abiliseks ka Saaremaa Ühisgümnaasiumi 9.b klassi õpilane Signe Toom. Kotikestes olevate karpide määramine ja liikide arvu leidmine toimus sügisesel koolivaheajal koolimajas, kus abiliseks oli jällegi Signe Toom.

Pärast karpide sorteerimist oli neid lihtne liikide kaupa kokku lugema hakata (joonis 4). Kõik liigid ja nende arv vastavas ruudus kanti tabelisse (vt lisa). Kõik terved karbid jäeti kooli kogusse. Katkistest karpidest võeti arvesse vaid need, mille algsest suuruselt paistis tunduvalt üle poole alles olevat.

Teine uurimisala oli Saaremaal Nasval (joonis 5). Nimetatud ala võeti vaatluse alla seetõttu, et sügisesel vaheajal toimus selles piirkonnas Saaremaa loodushuviliste õpilaste sügislaager, mille korraldas koolituskeskuse Osilia juhataja Maie Meius. Siingi koguti osa karpe kilekotikestesse ja analüüs tehti koolis ja osaliselt ka töö autori kodus.

Kolmas ja neljas piirkond, kus püüti põhjalikumalt karpe uurida, oli Mändjala rand ja Sõrve rand. Kõik karbid analüüsiti hiljem kodus. Kõikide liikidega oldi varem tuttavad ning liikide määramine toimus karpe vaadeldes.

Välitööd viidi läbi ajavahemikus 6. oktoober kuni 26. november 2007.

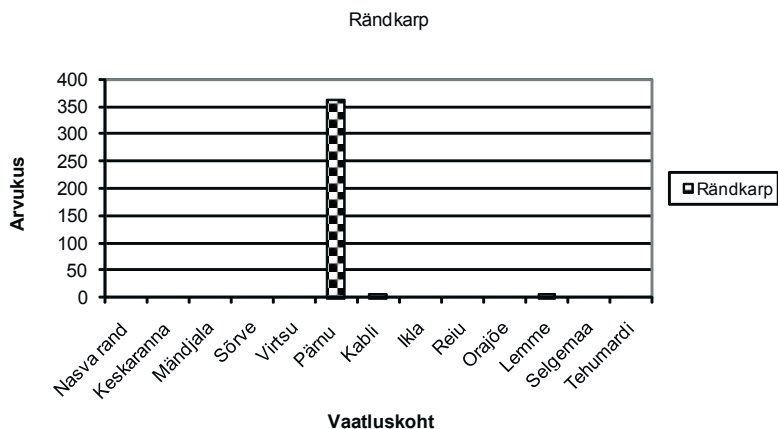
Joonis 5. Rannakarpide uurimine Nasva rannas (I. Vahteri foto)

4. TULEMUSED JA ARUTELU

4.1. TULEMUSED JA ARUTELU

Kokku uuriti ruuduanalüüsi abil 13 piirkonda: Mandri-Eestis Pärnu rannas kahte ruutu ja ühte ruutu Virtsus, Iklas, Reius, Orajõel, Lemmel, Selgemaal, Kabli rannas; Saaremaal Nasva rannas Keskrannal, Mändjalas ühte ruutu ning Sõrve säärel kolme ruutu. Kokku uuriti 16 ruutu. Nasva rannas oli uurimisala tegelikult suur, kuid kolmes piirkonnas, kus taheti samuti ruute maha märkida, jäi see ära, kuna neil aladel olid vaid katkised karbid.

Tulemused. Rändkarpe leidis vaid Mandri-Eesti randades. Kõige rohkem esines rändkarpe Pärnu rannas: esimeses ruudus 226 isendit ja teises ruudus 136 isendit. Vaid üks rändkarp leiti nii Lemme piirkonnast kui ka Kabli linnujaama uuritud ruudust. Kablis leiti väljastpoolt ruutu veel neli rändkarpi, nende pikkust ei mõõdetud. Ülejäänud piirkondades üheski ruudus rändkarpe ei esinenud. Ühtki rändkarpi ei leitud ka Saaremaal uuritud paikades, vaatamata sellele, et ka ruutude lähiümbruses püüti karpe otsida. Sõrves viidi vaatlusi täpsemalt läbi, sest arvati, et kui juba üks rändkarp on leitud, võiks neid seal veelgi leiduda. Uuritud aladel rändkarpe ei leitud. Kokku leiti rändkarpe seega viies uuritud ruudus.

Mandri-Eestis uuriti ka rändkarbi pikkust. Selleks võeti uuritud ruudust juhuslikud 10 rändkarpi ja arutati kohapeal nende keskmised pikkused. Pikimad rändkarbid olid Pärnu ranna teises ruudus – 1,7 cm, esimeses ruudus oli rändkarpide pikkus mõnevõrra väiksem – 1,5 cm. Lemme piirkonnas oli vaid üks rändkarp pikkusega 1,2 cm, samuti Kabli linnujaamas üks karp pikkusega 1,1 cm. Reiu piirkonnas mõõdeti veel kaks leitud rändkarpi, pikkusteks vastavalt 1,7 ja 1,6 cm. Rändkarbi pikkuste mõõtmine ei olnud seekord eraldi eesmärgiks, mistõttu ei ole otstarbekas uuritud karpide pikkuste võrdlemine kirjanduses antutega.

Teistest Läänemere karpidest esines uuritud ruutudes kõiki karpe: söödavat rannakarpi kuues vaatusruudus, liiva-uurikarpi 13 ruudus, söödavat südakarpi 15 ruudus ja balti lamekarpi 16 ruudus. Viimast kahte karbi liiki esineski kõige rohkem: balti lamekarpi esines kõigis ruutudes, söödavat südakarpi ei esinenud vaid ühes ruudus (Lemme piirkonnas).

Söödavat rannakarpi esines kõige rohkem Virtsus – 134 isendit ruudus, sellele järgnes Tehumardi 52 isendiga ja Mändjala 40 isendiga. Ülejäänud ruutudes oli söödavat rannakarpi vähe, vaid alla 10 isendi.

Liiva-uurikkarpe esines küll tunduvalt sagedamini, kuid ühes ruudus ei olnud kusagil nii palju isendeid kui söödava rannakarbi puhul. Liiva-uurikkarpe oli kõige rohkem Tehumardil – 32 isendit, sellele järgnes Sørve säär (teine ruut) 30 isendiga, Pärnu ranna üks analüüsiruut 15 isendiga, teine Pärnu ranna ruut 12 isendiga. 12 isendit oli ka Saaremaal Keskrannal. Ülejäänud paikades oli liiva-uurikkarpe alla 10.

Söödavat südakarpi esines kõige rohkem Pärnu ranna esimeses vaat-

lusruudus – 118 isendit, sellele järgnes Keskranna 100 isendiga. Teistes uurimispaikades jäi nende karpide arv alla saja: Pärnu ranna teises vaatlusruudus 85 isendit, Tehumardil 36 isendit, Sõrve sääre teises vaatlusruudus 18 isendit. Ülejäänud paikades oli ruudus alla 10 isendi. Lemme ruudus ei leitud ühtegi söödavat südakarpi.

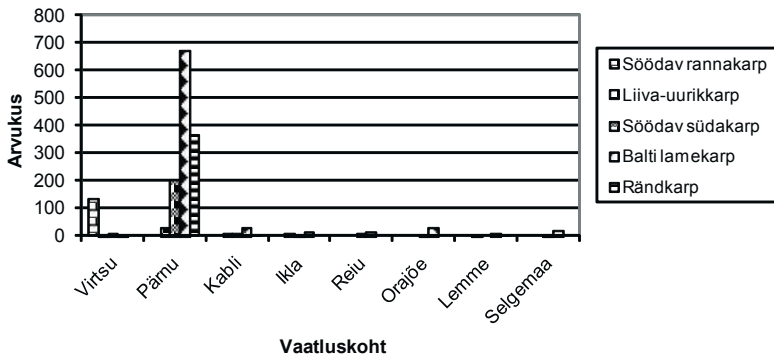
Balti lamekarpi leidus kõigis ruutudes. Kõige rohkem oli neid Pärnu ranna esimeses vaatlusruudus – 557 isendit, sellele järgnes Pärnu ranna teine vaatlusruut 112 isendiga. Ülejäänud vaatlusruutudes oli seda karbiliiki alla saja isendi ruudu kohta. Üsna palju oli balti lamekarpi Sõrve sääre kolmandas ruudus – 34 isendit, Kabli linnujaamas 25 isendit, Orajõel 24 isendit, Tehumardil 21 isendit. Teiste paikades oli isendeid vähem, kõige vähem oli balti lamekarpi Mändjalas ja Virtsus – mõlemas 2 isendit ruudus

Järgnevalt on esitatud ülevaade sellest, millistes uurimispaikades oli kõige rohkem karbiliike ja millistes oli kõige rohkem erinevaid isendeid kokku.

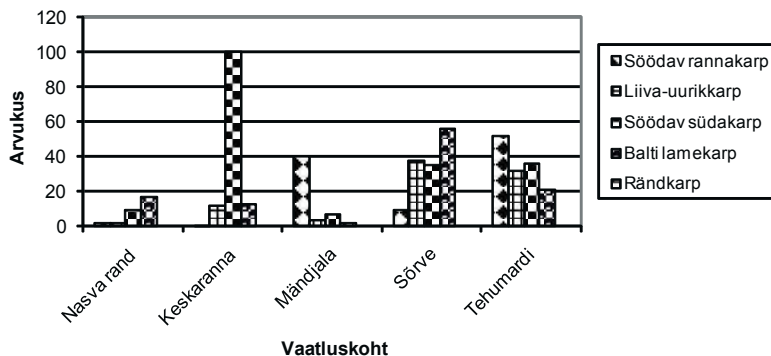
Mitte üheski paigas ei leitud kõiki viit karbiliiki. Kõige rohkem erinevaid liike, st nelja liiki karpe esines kokku üheksas ruudus (rohkem kui pooltes uuritud ruutudes), kolm erinevat liiki leidus neljas ja vaid kaks erinevat liiki kolmes ruudus. Kõige liikidevaesemad ruudud olid Reius ja Orajõel.

Kõige rohkem leidus isendeid Pärnu ranna esimeses vaatlusruudus – 913 isendit, järgnes Pärnu ranna teine ruut 348 isendiga, üle saja isendi oli veel Virtsus (145 isendit), Tehumardil (141), Keskrannal (126). Teiste piirkondade ruutudes oli isendeid juba alla saja. Kõige vähem oli isendeid Lemmel ja Reius.

Karpide arvukus Lääne-Eestis

Karpide arvukus Saaremaal

Kõige rohkem leiti kõigist ruutudest balti lamekarpi (870 isendit), umbes kaks korda vähem esines söödavat südakarpi (413 isendit), sellele järgnes rändkarp (364 isendit), veelgi vähem oli söödavat rannakarpi (238 isendit) ja liiva-uurikkarpi (125 isendit).

4.2. JÄRELDUSED

Võib teha järgmised järeldused:

- rändkarpe leidis vaid Mandri-Eesti rannades;
- kõige rohkem esines rändkarpe Pärnu rannas;
- kõigi mõõdetud rändkarpide keskmine pikkus oli 1,5 cm;
- kõige rohkem erinevaid karpide isendeid esines Pärnu rannas;
- kõige rohkem esines ruutudes balti lamekarpi;
- kõige vähem esines uuritud ruutudes liiva-uurikkarpi;
- kõige karbivaesemad piirkonnad olid Lemme ja Reiu;
- mitte üheski paigas ei leitud kõiki viit karbiliiki;
- kõige rohkem erinevaid liike, st nelja liiki karpe esines üheksas uuritud ruudus.

KOKKUVÕTE

Meile esmapilgul ühetaolise ja püsivana näiv Läänemeri on tegelikult pidevas muutumises. Mida kiiremini ja ulatuslikumalt need muutused toimuvad, seda ohtlikumad on need mereelustikule.

Möödunud sajandil toimus plahvatuslik meretranspordivõrgustiku väl-jaarendamine. Sellega seoses on kiiresti suurenenud tulnukorganismide arv. Kuigi võiks arvata, et uute liikide saabumisel koosluse mitmekesisus suureneb, on märgata, et tulnukliigi elutegevuse tagajärjel võivad käivituda mitmesugused inimeste jaoks ebameeldivad protsessid. Ka Läänemeres võib leida tulnukaid, kuid me ei nimeta neid alati sissetungijateks, sest paljud neist on siin elanud juba kaua.

Üks tulnukatest on rändkarp. Tal ei tohiks Läänemeres olla mugav, kuid ometigi on tema levila pidevalt suurenenud. Kuigi ta ise on väike, võib ta põhjustada suuri majandus- ja keskkonnaprobleeme. Esimene rändkarp leiti Saaremaal Sõrve säärelt 2007. aasta kevadel. See oli esimene märk sellest, et liik on jõudnud ka sellesse piirkonda. Leiust tulenevalt tekkis mõte uurida, kas see liik on jõudnud teistesegi Saaremaa randadesse. Selleks uuriti Saaremaa lõunarannikul mitut piirkonda. Lõunarannikut seetõttu, kuna rändkarp on juba ulatuslikult levinud Pärnu lahe ümbruses ja võib arvata, et Liivi lahe kaudu on tema jõudmine Saaremaa randadesse suhteliselt lihtne.

Uuringute tulemusena selgus, et rändkarpe neis Saaremaa piirkondades, kus vaatlusi tehti, arvatavasti veel ei ole. Väga palju esines rändkarpe mandri lääneosas, kus samuti üksikuid vaatlusi läbi viidi. Kõige rohkem oli rändkarpe Pärnu rannas. Selles piirkonnas oli ka kõige rohkem erinevaid karpe. Enim esines uuritud ruutudes balti lamekarpi ja kõige vähem liiva-uurikkarpi. Selgitati välja ka kõige karbivaesemad piirkonnad, milleks olid mandri lääneosas Lemme ja Reiu piirkond. Kuigi kõigis paigus mingisuguseid karbiliike leiti, ei olnud ühtegi uurimisruutu, kus oleks leitud kõiki uuritud viit karbiliiki. Kõige rohkem oli ühes ruudus nelja erinevat liiki karpe, selline koosseis oli üheksas ruudus.

Töö eesmärgid täideti, kuid hüpotees ei leidnud kinnitust. See aga veel ei kinnita, et rändkarp Saaremaal praegu veel puudub. Uurida on veel palju teisi piirkondi.

KIRJANDUS

- Järvekül, A. (toim.) 1982. Loomade elu. 2. köide. Selgrootud II. Tallinn: Valgus
- Kukk, T.(toim.) 2005. Invasiivsed võõrliigid Eestis. Keskkonnaministeeriumi väljaanne. Tallinn
- Kull, T. 2001. Invasiivsed liigid. Tulevad ja laiutavad. Eek-Piirsoo, L. (toim.). *Võõrliigid Eestis. Kes on tulnuktaimed ja -loomad ning mida nendega peale hakata*. Keskkonnaministeerium: Tallinn
- Kotta, J. 1999. Ökoloogiline rulett merevees. - *Eesti Loodus* nr 8, lk 343-344
- Kotta, J. 2001. Tulnukliigid Läänemeres. - *Loodus* nr 1, lk 14-15
- Timm, T. 1960. Rändkarp. - *Eesti Loodus* nr 11, lk 211-215
- Õepa, A. 2007. Ameerika kammloom ohustab Läänemerd. - *Postimees* 1.09

FOTOD

- 100th Meridian. <http://www.100thmeridian.org/Images/zebramussel3.jpg> (12.02.2008)
- Kohvik Vohma. www.kohvikvohma.com/kohvik/index.php?id=23 (22.02.2008)
- Vahter, I. erakogu

SUULISED ALLIKAD

- Martinson, Mati 2007. Suuliselt autorile (24.11)
- Vahter, Inge 2007. Suuliselt autorile (16.11)

LISA. VAATLUSTABEL

Vaatluskoht	Kuupäev	Söödav rannakarp	Liivaurik-karp	Söödav südakarp	Balti lamekarp	Rändkarp	Rändkarbi keskmised pikkused	Märkused	Kokku
Nasva rand	26.10.2007	2	2	9	17	0	-	-	30
Keskaranna	4.11.2007	1	12	100	13	0	-	-	126
Mändjala	4.11.2007	40	3	7	2	0	-	hästi palju vetikaid, südakarbid väga väikesed	52
Sörve säär 1	25.11.2007	0	3	8	7	0	-	üldse väga vähe karpe	18
Sörve säär 2	25.11.2007	9	30	9	12	0	-	ruut on võetud Pärnu poolt	60
Sörve säär 3	25.11.2007	0	5	18	34	0	-	ruut on võetud Pärnu poolt	57
Virtsu	6.10.2007	134	1	8	2	0	-	-	145
Pärnu rand 1	7.10.2007	0	12	118	557	226	võtsime suvalised 10 rändkarpi,	-	913
							keskmise pikkus oli 1,5 cm		
Pärnu rand 2	7.10.2007	0	15	85	112	136	võtsime suvalised 10 rändkarpi,	-	348
							keskmise pikkus oli 1,7 cm		
Kabli linnujaam	7.10.2007	0	4	6	25	1	pikkus 1,1 cm	leidsime veel neli rändkarpi, aga mitte ruudust	36
Ikla	7.10.2007	0	5	2	11	0	-	raske ligipääs rannale	18
Reiu	7.10.2007	0	0	4	12	Ruudus 0	-	20. meetril leidsime kaks rändkarpi	16
								pikkused 1,7 cm ja 1,6 cm	
Orajõe	7.10.2007	0	0	1	24	0	-	kohanimi bussipeatuse järgi	25
Lemme	7.10.2007	0	1	0	5	1	pikkus 1,2 cm	kohanimi bussipeatuse järgi	7
Selgemaal	7.10.2007	0	0	2	16	0	-	raske ligipääs rannale	18
Tehumardi	25.11.2007	52	32	36	21	0	-	hästi palju vetikaid, südakarbid väga väikesed	141
	Kokku	238	125	413	870	364	1,4 cm	-	2010

Meelis, Maarja Küla elanik

KATRE TAMM
TAMSALU GÜMNAASIUM
11. KLASS

TOITLUSTUSASUTUSTE NIMED LÄÄNE-VIRUMAAL¹

JUHENDAJAD: AIME TOPS JA MARE VIKS

SISSEJUHATUS

Artikkel käsitleb toitlustusasutuste nimesid Lääne-Virumaal. Töö eesmärk on anda ülevaade Lääne-Virumaa toitlustusasutuste nimede valikust, struktuurist, õigekeelsusest ning nende seotusest asukohaga.

Loetelusse (lisa 1) on kantud 120 Lääne-Viru maakonnas registreeritud toitlustusasutust. Loetelu pärineb Lääne-Viru maakonna aastaraamatust (2007), Lääne-Virumaa infoportaalist (www.virumaa.info) ning ajalehest Virumaa Teataja. Mõned nimed on lisandunud MSN-i küsitluse teel. Infot nimede valiku põhjuste kohta on saadud kohaomanikelt telefoni teel ja nendega silmast silma vesteldes. Nimekirjas on nii majutusasutustes kui ka eraldi tegutsevad söögikohad. Kõik kogutud nimed ei ole kasutusel söögi-kohtade siltidel, küll aga Lääne-Virumaa toitlustusasutuste registris. Sageli paiknevad toitlustusasutused suurema asutuse sees ja sildile on kirjutatud ainult liigisõna (kohvik, baar, restoran).

¹ Artikli aluseks olev uurimistöö pälvis 24. üleriigilisel emakeeleolümpiaadil XI–XII klassi vanuserühmas III koha. Töö on kirjutatud 2009. aastal Tamsalus.

Töös on otsitud nimepanekule põhjendust ning nimesid on liigitatud omakeelseteks ja võõrapärasteks. Jälgitud on nimede ortograafiat ja morfoloogiat, kõla- ja kõnekujundeid. Välja on toodud koha- või isikunimega seotud toitlustusasutuste nimed. Töös on vaadatud ka seda, kui pikad on Lääne-Virumaa toitlustusasutuste nimed.

Töö koosneb viiest peatükist. Lisas on toodud Lääne-Virumaa toitlustusasutuste täielik nimekiri.

Liigitamisel ja analüüsimisel on kasutatud M. Erelti, T. Erelti ja K. Rossi „Eesti keele käsiraamatut“ (1997) ja Interneti-lehekülge *www.eki.ee*.

1. ÜLEVAATLIKULT NIMEKOGUMIST

Lääne-Virumaa pindala on 3626,6 km², siin elab 67 423 inimest, valdu on 15 ja linnu neli. Kogu maakonnast on registrisse kantud 120 toitlustusasutust.

Kõige enam kogunes asukoha või asutusega seotud nimesid (52). Veidi vähem on väljamõeldud nimesid, millel ei ole asukoha ega omanikuga mingit seost. On üksikuid läbiva suurtähega ja võõrkeelseid osi sisaldavaid nimesid.

Eestile omaselt on kasutusel palju võõrapäraseid nimesid. Võib-olla loodetakse pealinna läheduse tõttu meilgi sellega suuremat turistide hulka kohale meelitada. Keeleinspektsiooni peadirektor Ilmar Tomusk on öelnud, et paljud firmad kasutavad võõrkeelseid nimesid, kuna arvatakse et eesti-keelne nimi „ei müü“ ja võrkeelsed nimed tõmbavad enam välisturiste ligi (Lopp 2008. 22.01.2009).

Leidub isikunimesid sisaldavaid toitlustusasutuste nimesid, kusjuures mõne puhul on isik tuvastatav, mõne puhul on lihtsalt pandud ilus ja kõlav nimi.

Tüübinimetuse järgi saab Lääne-Virumaa toitlustusasutused liigitada järgmiselt: publi (12), kohvik (40), baar (17), kõrts (8), söökla (4), söögituba (6), trahter (3), restoran (7), külalistemaja (1), toidubaar (1), puhvet (1) ja puhkekeskus (1), grillbaar (1), kiirtoitlustuskoht (2). Mõnikord ei ole omanikud toitlustusasutuse liiki päris täpselt määratlenud. Erinevates allikates paiknevad need eri liigituse all.

Üksikutel juhtudel on toitlustusasutuse nimes ja tüübinimetuses vastuolu: baar Jaama Trahter, publi La Bar, baar-pubi Tõlla Trahter, baar Pariisi külakõrts, restoran Altja kõrts, restoran Viitna kõrts, baar Habeme kõrts,

baar Pinnu Kõrts, restoran Nurga Söögituba, kohvik Kati Söögituba, baar Georgi Söögituba. Kolmest söögitoast on üks restoran, teine baar ja kolmas kohvik.

Paljude söögikohtade nimes sisaldub ka vihje menüüle: Haljala kala-püük, Imastu kalakasvatus, Kurepesa Forell, Rakvere Kebab, Kiosk Snack-Burger, Pizzeria Vesuvio, Hagari pitsakohvik, Hagari pitsa, Pappa Pizza, Slaavi köök „12 kuud”, Kaukaasia baar.

Eripärasemad valikud nimede seas on Habeme kõrts, Pizzeria Vesuvio, Bamboo Garden, Krahvi Sahver Pub, Lahemaa Kohvikann, Kulles, Nippon Cafe.

2. MIKS SELLINE NIMI?

2.1. ASUKOHAGA SEOTUD NIMED

Asukohaga seotud toitlustusasutuste nimesid kogunes 52 (vt tabel 1). Nendest linna või asulaga on seotud 35. Erinevaid asulaid oli 28. Ühe väikese söögikoha nimes sisaldub koguni kaks kohanime (Kaarma ja Ebavere).

Asukoha tänavaga on seotud ainult kolm toitlustusasutust: Parkali Kauplus-Kohvik, Laada Bistroom Rakveres ning Aia kohvik Vösul. Asukohale viitavad ka mereäärses Vergi külas asuv Sadama Kõrts, Kirde Kaitseringkonnas Tapal asuv Sõduri Kohvik ja Tehase Kohvik Kunda Tsemenditehase juures.

Mitme söögikoha nimed sisaldavad selle asutuse nime, mille ruumides nad paiknevad. Neid on kokku 19. Näiteks Mõedaku Spordihoone kohvik, Rakvere Metsamajandi söökla.

Endist kohanime sisaldab üks koht – restoran Wesenbergh, mis kannab 750 aasta tagust Rakvere linnuse nime. Kohanimedest seostub varasema turuplatsi asukohaga praegusel Rakvere keskväljakul asuv baar Turuplatz.

Asutusena ei ole KEK-i (Kolhoosidevaheline Ehituskontor) ammu olemas, aga KEK Toidubaar eksisteerib. Tudus pole ligi 40 aastat raudtee ega raudteejaama (Sonda-Mustvee raudtee eksisteeris aastatel 1926–1971) (Sonda valla koduleht. Üldinfo: ajalugu. 20.01.2009), aga selle endistes valdustes paiknev söögikoht kannab nime Jaama Trahter.

Aaspere pubi	Mõedaku Spordihoone kohvik
Aia kohvik	Nurga Söögituba
Altja kõrts	Pajusti Baar
Aqva veekeskuse baar	Pariisi külakõrts
AS Kaarma KT Ebavere tankla	Parkali Kauplus-Kohvik
Baar Viitna külas	Peotare Vinni vallas
Bussijaama Baar	Rakvere Bowling
Essu Mõisa Kohvik-Baar	Rakvere Kebab
Haljala kalapüük	Rakvere Metsamajandi söökla
Imastu kalakasvatus	Rakvere Teatri kohvik
In Galerii kohvik	Restoran RMK Sagadi
Jaama Trahter	Restoran Võsu
Jäneda Külalistemaja Kohvik	Roela Rahvamaja Baar
Jäneda Suurvanker	Sadama Kõrts
Kadila söögituba	Sõduri Kohvik
Kadrina söökla	Tamsalu Söökla
KEK Toidubaar	Tapa Bistroom
Kohala Mõis	Tehase Kohvik
Kohvik Tapa linnas	Tobia küla söökla
Krooni kohvik	Turu Kaubamaja kohvik
Kunda Kaubanduskeskuse kohvik	Turuplatz
Laada Bistroom	Tõrremäe tankla
Lahemaa Kohvikann	Wesenberg
Lammasmäe	Vihula Mõisa Jääkelder
Laululava kohvik	Viitna kõrts
Lokaal Rakvere	Vinni baar

Tabel 1. **Asukohaga seotud nimed**

2.2. ISIKUTEGA SEOTUD NIMED

Isikunimesid on söögikohtadele nime andmisel kasutatud 17 korda (vt tabel 2). Kahel korral on tegemist ajaloost tuntud isikuga: Rakvere linnuses asuv Schenkenbergi Kõrts on nime saanud Tallinna käsitöölise poja Ivo Sc-

henkenbergi järgi, kes Vene-Liivi sõjas juhtis Vene vägede vastu sõdinud eestlaste väesalka (Vikipeedia: Schenkenberg. 27.01.2009); Georgi Söögituba Väike-Maarjas on nime saanud samas sündinud jõumehe Georg Lurichi järgi.

Järgmise rühma moodustavad omaniku või asutuse töötaja nime kandvad toitlustusasutused: Krista Kohvik, Vatsu juures (lühend nimest Vatslovas), Anne juures, Martini Kiirtoit, Aartika Puhkekeskus (tuletis perekonnanimest Aart).

Veekeskuse kohvikule on antud raamatukangelase nimi ARABELLA. Ülejäänud isikunimede valik on nimepanijate maitse- ja fantaasiavili, näiteks Isabella, Katariina Kelder, Carola, Carla pubi, Villa Theresa, Bistroot-Kiirtoitlustus Jossu.

Aartika Puhkekeskus	Kati Söögituba
Anne juures	Krista Kohvik
ARABELLA	Martini kiirtoit
Bistroot-Kiirtoitlustus Jossu	Old Victoria
Carla pubi	Schenkenbergi kõrts
Carola	Sirena pubi
Georgi Söögituba	Vatsu juures
Isabella	Villa Theresa
Katariina Kelder	

Tabel 2. Isikunimi nimes

2.3. LOODUSEGA SEOTUD NIMED

Loodusega seotud nime kannab 14 söögikohta (vt tabel 3). Neljal korral on nimes märgitud lindu, ühel neist esineb lind koos kalaga: Kajakas, Peoleo baar, Kurepesa Forell, Laululinnu külalistemaja; kahel korral looma: Musta Täku Tall ja Põdra Pubi; ühel korral lille ja puud: Piibeht ja Pihlaka; ning ühel korral on järve ääres asuva söögikohakese nimi Kulles. Loodusega seostuvad ka omakeelsed Vainu Tare ning võõrsõnaline Oaasi baar ja tõlkimata jäetud Bamboo Garden. Ühes nimes on kasutatud aastaaja nime: Talvekohvik.

Bamboo Garden	Oaas
Kajakas	Peoleo baar
Kulles	Pihlaka kohvik
Kurepesa Forell	Piibelegt
Lamba-Ada	Põdra Pubi
Laululinnu Külalistemaja	Talvekohvik
Musta Täku Tall	Vainu tare

Tabel 3. Loodusega seotud nimed

2.4. KÕLAVAD NIMED

Nimede valikul on mõnikord lähtunud ka nende kõlast. Nimedest võib leida algriimi näiteid: **Kurva kodu**, **Põdra Pubi**, **Kära kants**, **Tõlla Trahter**, **Krooni kohvik**, **Krista Kohvik**, **Katariina Kelder**, **Musta Täku Tall**, **Pappa Pizza**, **Lahemaa Kohvikann**, **West-Wind Baar**. Põhiliselt on tegemist alliteratsiooniga, aga leidub ka üks assonantsi näide: **Lamba-Ada**.

Paaril korral on nime täiendatud huvitava epiteediga: **Kurva Kodu** ja **Musta Täku Tall**.

3. NIMEDE STRUKTUURIST

3.1. LÜHIKESED JA PIKAD NIMED

Toitlustusasutuste nimed Lääne-Virumaal on erineva pikkusega. Kõige lühem nimi koosneb neljast suurtähest (SAKO) ja kõige pikem kahekümne seitsmest tähest (Kunda Kaubanduskeskuse kohvik). Pikemad nimed sisaldavad tavaliselt ka tüübinimetust. Suurima hulga moodustavad kahesõnalised söögikoha nimed, mida on kokku 71. Ühesõnalisi on 22, millest kuus on liitsõnad. Nimesid, mis on pikemad kui kaks sõna, on 27. (vt tabel 4)

Tavatult pikaks venitatud nimi on AS Kaarma KT Ebavere tankla. Mõned nimed on pikenenud omakeelse ja võõrapärase kõrvuti kasutamisega (Bistroo-Kiirtoitlustus Jossu, Bistroo Kiirtoitlustus). Omapärastena paistavad silma mitmesõnalised nimed (SÄRTSU BAAR-SAUN, Essu Mõisa Kohvik-Baar, Kiosk Snack-burger, Krahvi Sahver Pub). Viimases nimes on raske leida sõnadevahelist seost.

Tabel 4. Nimede pikkus

Ühesõnalised nimed	Kahesõnalised nimed	Pikemad kui kahesõnalised nimed
ARABELLA	Aartika Puhkekeskus	Aqva veekeskuse baar
Carola	Aaspere pubi	AS Helter-R
Grillbaar	Aia kohvik	AS Kaarma KT Ebavere tankla
Hesburger	Altja kõrts	Baar Viitna külas
Isabella	Anne juures	Bistroot-Kiirtoitlustus Jossu
Kajakas	Art Cafe	Essu Mõisa Kohvik-Baar
Kaminasaal	Baar Nord	In Galerii kohvik
Kulles	Bamboo Garden	Jäneda Külalistemaja Kohvik
La Bar	Bistroot Kiirtoitlustus	Kiosk Snack-burger
Lammasmäe	Bussijaama Baar	Kohvik Tapa linnas
Mezzo	Carla pubi	Krahvi Sahver Pub
O MACK	Georgi Söögituba	Kunda Kaubandus-keskuse kohvik
Oaas	Habeme kõrts	Musta Täku Tall
Piibeleht	Hagari pitsa	Mõedaku Spordihoone kohvik
Puhvet	Hagari pitsakohvik	Parkali Kauplus-Kohvik
Rattad	HAGARI ÄRI	Peotare Vinni vallas
Remix	Haljala kalapüük	Rakvere Metsamajandi söökla
SAKO	Imastu kalakasvatus	Rakvere Teatri kohvik
Söökla	Jaama Trahter	Restoran RMK Sagadi
Talvekohvik	Jäneda Suurvanker	Roela Rahvamaja Baar
Turuplatz	Kadila söögituba	Slaavi köök "12 kuud"
Wesenbergh	Kadrina söökla	SÄRTSU BAAR-SAUN
	Katariina Kelder	Zik-Zak ööklubi
	Kati Söögituba	Tobia küla söökla
	Kaukaasia baar	Turu Kaubamaja kohvik
	KEK Toidubaar	West-Wind Baar

Katre Tamm

	Kohala Mõis	Vihula Mõisa Jääkelder
	Krista Kohvik	
	Krooni kohvik	
	Kurepesa Forell	
	Kurva kodu	
	Kuur-saal	
	Kära kants	
	Laada Bistroom	
	Lahemaa Kohvikann	
	Lamba-Ada	
	Laululava kohvik	
	Laululinna Külalistemaja	
	Lokaal Rakvere	
	Martini kiirtoit	
	Nippon Cafe	
	Nurga Söögituba	
	O MACK	
	Old Victoria	
	Pagari kohvik	
	Pajusti Baar	
	Pappa Pizza	
	Pariisi külakõrts	
	Peoleo baar	
	Pihlaka kohvik	
	Pinnu kõrts	
	Pizzeria Vesuvio	
	Põdra Pubi	
	Rakvere Bowling	
	Rakvere Kebab	
	Restoran Võsu	
	Sadama Kõrts	
	Schenkenbergi kõrts	

	Sirena pubi	
	Stea Baar	
	Sõduri Kohvik	
	Tamsalu Söökla	
	Tapa Bistroom	
	Tehase Kohvik	
	Tõlla trahter	
	Tõrremäe tankla	
	Vainu tare	
	Vatsu juures	
	Viitna kõrts	
	Villa Theresa	
	Vinni baar	

3.2. VORMIKASUTUSEST NIMEDES

Nimi on eeslisandina harilikult omastavas käändes (Erelt jt 1997: sy109. 29.01.2009).

Peamiselt on nime eeslisandit kasutatud reeglipäraselt omastavas käändes (Aia kohvik, Georgi Söögituba, Krooni kohvik, Sadama Kõrts, Pariisi külakõrts).

Mõnel juhul kasutatakse omastava asemel nimetavat, põhiliselt võõrapäraste nimede korral (Zik-Zak ööklubi, Nippon Cafe, KEK Toidubaar, West-Wind Baar).

Nimetaolist elementi *O* on kasutatud liigisõna kohvik ees ja reeglipärase sidekriipsu nimes puudub (*O* kohvik).

Viie nime puhul on kasutatud seesütlevat käänet (Anne juures, Vatsu juures, Baar Viitna külas, Kohvik Tapa linnas, Peotare Vinni vallas).

4. OMA JA VÕÕRAS

Lääne-Virumaa toitlustusasutuste nimedes on kõrvuti omakeelne ja võõrapärane. Mitmete eestipäraste nimede puhul on kasutatud arhailist sõnavalikut, näiteks Vainu tare, Kadila söögituba, peotare Vinni vallas, Jaama Trahter, Tõlla Trahter, Pariisi külakõrts. Viimase nime puhul on tegemist

omalaadse sõnamänguga, sest suurlinna nime (sama nime kannab väike küla Kadrina vallas) on täiendatud tüübinimetusega külakõrts. Tüübinimetus kõrts esineb kokku üldse kuues nimes.

Vähestes nimedes sisaldub nõukogude ajal väga sagedane nimetus söökla: Kadrina Söökla, Tamsalu Söökla, Rakvere Metsamajandi söökla, Tobia küla söökla ja Söökla.

Võõrad keeled ja oma keel segunevad nimedes Krahvi Sahver Pub, Aqva veekeskuse baar, Bistroo Kiirtoitlustus, In Galerii kohvik. Võõrtähe lisamisega on võõrapäraseks saanud kohviku nimi Turuplatz.

Nimistus on erinevaid võõrapäraseid söögikohanimesid. Mõni neist sisaldab võõrapärasest nime (Carla pubi, Carola, Isabella, Old Victoria), mõni tõlkimata jäetud tüübinimetust (Pizzeria Vesuvio, Rakvere Bowling, La Bar), sõna või väljendit (Bamboo Garden, Art Cafe, West-Wind Baar, Remix, Nippon Cafe). Old Victoria nimevalik on igati põhjendatud, kuna tegemist on Inglise pubiga. Vinni Spordikompleksis asuv kohvik Nippon Cafe on saanud oma nime omaniku tahtest seostada spordikompleksi erinevaid osi (k.a kohvikut) jaapani ja Barutoga. (Ehrlich 2008. 19.01.2009). Art Cafe on teatud ka kunstinäituste paigana.

Päris selget joont oma ja võõra vahele tõmmata on raske, sest mõnes nimes on oma ja võõras segunenud, näiteks Krahvi Sahver Pub, SÄRTSU BAAR-SAUN.

Omakeelsete sõnade hulka on arvatud ka niisugused mугanenud laensõnad nagu restoran, kohvik, trahter, pitsa.

Tabel 5. Omakeelsed ja võõrapärased nimed

Omakeelsed nimed	Võõrapärased nimed
Aartika Puhkekeskus	Aaspere pubi
Aia kohvik	Aqva veekeskuse baar
Altja kõrts	Art Cafe
Anne juures	AS Helter-R
ARABELLA	AS Kaarma KT Ebavere tankla
Georgi Söögituba	Baar Nord
Habeme kõrts	Baar Viitna külas
Hagari pitsa	Bamboo Garden
Hagari pitsakohvik	Bistroo Kiirtoitlustus

Toitlustusasutuste nimed lääne-virumaal

HAGARI ÄRI	Bistroot-Kiirtoitlustus Jossu
Haljala kalapüük	Bussijaama Baar
Imastu kalakasvatus	Carla pubi
Jaama Trahter	Carola
Jäneda Külalistemaja Kohvik	Essu Mõisa Kohvik-Baar
Jäneda Suurvanker	Grillbaar
Kadila söögituba	Hesburger
Kadrina söökla	In Galerii kohvik
Kajakas	Isabella
Kaminasaal	Kaukaasia baar
Katariina Kelder	KEK Toidubaar
Kati Söögituba	Kiosk Snack-burger
Kohala Mõis	Krahvi Sahver Pub
Kohvik Tapa linnas	Kurepesa Forell
Krista Kohvik	La Bar
Krooni kohvik	Laada Bistroot
Kulles	Lokaal Rakvere
Kunda Kaubanduskeskuse kohvik	Mezzo
Kurva kodu	Nippon Cafe
Kuur-saal	O MACK
Kära kants	Oaas
Lahemaa Kohvikann	Old Victoria
Lamba-Ada	Pajusti Baar
Lammasmäe	Pappa Pizza
Laululava kohvik	Peoleo baar
Laululinna Külalistemaja	Pizzeria Vesuvio
Martini kiirtoit	Põdra Pubi
Musta Täku Tall	Rakvere Bowling
Mõedaku Spordihoone kohvik	Rakvere Kebab
Nurga Söögituba	Remix
O kohvik	Roela Rahvamaja Baar
Pagari kohvik	Schenkenbergi kõrts

Katre Tamm

Pariisi külakõrts	Sirena pubi
Parkali Kauplus-Kohvik	Stea Baar
Peotare Vinni vallas	SÄRTSU BAAR-SAUN
Pihlaka kohvik	Zik-Zak ööklubi
Piibeleht	Tapa Bistroom
Pinnu kõrts	Turuplatz
Puhvet	Wesenbergh
Rakvere Metsamajandi söökla	West-Wind Baar
Rakvere Teatri kohvik	Villa Theresa
Rattad	Vinni baar
Restoran RMK Sagadi	
Restoran Võsu	
Sadama Kõrts	
SAKO	
Slaavi köök "12 kuud"	
Sõduri Kohvik	
Söökla	
Talvekohvik	
Tamsalu Söökla	
Tehase Kohvik	
Tobia küla söökla	
Turu Kaubamaja kohvik	
Tõlla trahter	
Tõremäe tankla	
Vainu tare	
Vatsu juures	
Vihula Mõisa Jääkelder	
Viitna kõrts	

5. ÕIGEKEELSUSEST NIMEDES

Algustähest lähtuvalt võib eristada esisuurtähega nimed, läbiva suurtähega nimed, suurtähtnimed.

Algustähe kasutamisel ei ole nimedes ühist lähenemist. Sageli on ka tüübinimetus kirjutatud suure algustähega (Essu Mõisa Kohvik-Baar, Georgi Söögituba, Laululinnu Külalistemaja, West-Wind Baar). Ilmselt on lähtunud järgmisest reeglist: „ametlikkuse näitamiseks kasutada läbivat suurtähte” (Erelt jt 1997: 66).

Väike valik on suurtähtnimesid (SAKO, O MACK, ARABELLA, SÄRTSU BAAR-SAUN).

Jutumärke on kasutatud kogu nimede valikus ainult ühel juhul (Slaavi köök „12 kuud”).

Tabel 6. Nimede algustäht

Esisuurtähega nimed	Läbiva suurtähega nimed	Suurtähtnimesid
Aaspere pubi	Aartika Puhkekeskus	ARABELLA
Aia kohvik	Art Cafe	HAGARI ÄRI
Altja kõrts	AS Helter-R	O MACK
Anne juures	Baar Nord	SAKO
Aqva veekeskuse baar	Bamboo Garden	SÄRTSU BAAR-SAUN
AS Kaarma KT Ebavere tankla	Bistroo Kiirtoitlustus	
Baar Viitna külas	Bistroo-Kiirtoitlustus Jossu	
Carla pubi	Bussijaama Baar	
Carola	Essu Mõisa Kohvik-Baar	
Grillbaar	Georgi Söögituba	
Habeme kõrts	Jaama Trahter	
Hagari pitsa	Jäneda Külalistemaja Kohvik	
Hagari pitsakohvik	Jäneda Suurvanker	
Haljala kalapüük	Katariina Kelder	
Hesburger	Kati Söögituba	
Imastu kalakasvatus	KEK Toidubaar	
In Galerii kohvik	Kohala Mõis	
Isabella	Krahvi Sahver Pub	
Kadila söögituba	Krista Kohvik	
Kadrina söökla	Kurepesa Forell	

Katre Tamm

Kajakas	La Bar	
Kaminasaal	Laada Bistroom	
Kaukaasia baar	Lahemaa Kohvikann	
Kiosk Snack-burger	Lamba-Ada	
Kohvik Tapa linnas	Laululinnu Külalistemaja	
Krooni kohvik	Lokaal Rakvere	
Kulles	Musta Täku Tall	
Kunda Kaubandus-keskuse kohvik	Nippon Cafe	
Kurva kodu	Nurga Söögituba	
Kuur-saal	O kohvik	
Kära kants	O MACK	
Lammasmäe	Oaas	
Laululava kohvik	Old Victoria	
Martini kiirtoit	Pagari kohvik	
Mezzo	Pajusti Baar	
Mõedaku Spordihoone kohvik	Pappa Pizza	
O kohvik	Pariisi külakõrts	
Oaas	Parkali Kauplus-Kohvik	
Pagari kohvik	Peoleo baar	
Pariisi külakõrts	Peotare Vinni vallas	
Peoleo baar	Pihlaka kohvik	
Peotare Vinni vallas	Piibelegt	
Pihlaka kohvik	Pinnu kõrts	
Piibelegt	Pizzeria Vesuvio	
Pinnu kõrts	Rakvere Bowling	
Puhvet	Rakvere Kebab	
Põdra Pubi	Restoran RMK Sagadi	
Rakvere Metsamajandi söökla	Restoran Võsu	
Rakvere Teatri kohvik	Roela Rahvamaja Baar	
Rattad	Sadama Kõrts	

Remix	Stea Baar	
SAKO	Sõduri Kohvik	
Schenkenbergi kõrts	Tamsalu Söökla	
Sirena pubi	Tapa Bistroom	
Slaavi köök "12 kuud"	Tehase Kohvik	
Söökla	West-Wind Baar	
Zik-Zak öoklubi	Vihula Mõisa Jääkelder	
Talvekohvik	Villa Theresa	
Tobia küla söökla		
Turu Kaubamaja kohvik		
Turuplatz		
Tõlla trahter		
Tõrremäe tankla		
Vainu tare		
Vatsu juures		
Wesenbergh		
Viitna kõrts		
Vinni baar		

Arvukalt on Lääne-Virumaa toitlustusasutustele pandud võõrapäraseid nimesid. Kirjaviisilt on nii tsitaat- kui ka võõrsõnu, näiteks *pizza* ja *pitsa*, *pub* ja *pubi*.

Eesti keele käsiraamat ütleb, et võõrsõna on keeles mугanemata või osaliselt mугanenud laensõna, millel on võõraks peetavaid struktuurijooni. Tsitaatsõnad ja -väljendid on puhtvõõrkeelsed ning neid kirjutatakse ja hääldatakse nagu võõrkeeles, kust nad on võetud. (Erelt jt 1997: 46, 52)

Võõrsõnatähtedega nimesid on kokku seitse (Pizzeria Vesuvio, Mezzo, Pappa Pizza, Turuplatz). Võõrtähti sisaldavad 12 nime (Wesenbergh, Aqva veekeskuse kohvik, Remix). Võõrsõnatähti (*f*, *z*) ja võõrtähti (*c*, *q*, *w*, *x*) (Erelt jt 1997: 26–27) leidub põhiliselt tõlkimata jäetud nimedes ja söögikohtade nimedes esinevates isikunimedes (Carola, Old Victoria, Nippon Cafe, Art Cafe, West-Wood Baar).

Mõnikord on nimedes ära tuntav nende päritolukeel: Pizzeria Vesuvio (itaalia), Art Cafe, La Bar (prantsuse), O MACK (iiri). Ilmselt tahetakse nimevalikuga reklaamida vastavate maade toitude olemasolu menüüs.

Tabel 7. Võõrad tähed nimesdes

Võõrtähte sisaldavad nimed	Võõrsõnatähti sisaldavad nimed
Aqva veekeskuse baar	Art Cafe
Art Cafe	Mezzo
Carla pubi	Nippon Cafe
Carola	Pappa Pizza
Nippon Cafe	Pizzeria Vesuvio
Old Victoria	Zik-Zak ööklubi
Rakvere Bowling	Turuplatz
Remix	Zik-Zak ööklubi
Schenkenbergi kõrts	Turuplatz
Wesenbergh	
West-Wind Baar	
Kiosk Snack-burger	

KOKKUVÕTE

Olümpiaaditöö põhjal kirjutatud artikkel andis ülevaate Lääne-Virumaa tootlustusasutuste nimede valikust, struktuurist, õigekeelsusest ning nimede seotusest asukohaga.

120 nime põhjal ilmnes, et kõige enam on nimevalikul kasutatud lihtsat varianti: linna või asula nimele on lisatud tootlustusasutuse liiginimetus. Samalaadset valikut on kasutatud asutuse või ettevõtte juures olevate söögi-kohtade nimetamisel.

Levinud on ka isikunimede kasutamine, põhiliselt on kasutatud eesnimed. Väike osa neist on seotud omanikuga, ülejäänud on lihtsalt nimepärast fantaasia ja maitse tulemus.

Nimede valikul on kasutatud nii omakeelseid kui ka võõrapäraseid nimesid, kusjuures võõrapäraseid on ainult pisut vähem kui omakeelseid. Niisuguste nimede nagu Krahvi Sahver Pub ja Bistroot-Kiirtoitlustus Josu struktuuri kummalisusele ei oska selgitust leida, sest kasutatakse oma ja võõrast koos.

Lääne-Virumaa tootlustusasutuste nimesdes on nii võõrkeelseid nimesid kui ka tüübinimetusi. Mõnel juhul on sellisel valikul ka põhjendus, aga põhiliselt tundub, et on tegemist sooviga turistide ligi meelitada.

On kõlalt ja struktuurilt vaimukaid, aga ka tarbetult pikaks venitatud ja sisuliste kordustega nimesid.

Ilmnes, et nimesed ei peeta kinni suure ja väikese algustähe reeglistest, näiteks sageli on ka tüübinimetus kirjutatud suure algustähega. Arvestatav osa nimesid sisaldab võõrsõna- või võõrtähti.

Olümpiaaditöö koostamine õpetas mulle jälgima toitlustusasutuste nime kõrval ka muude asutuste nimesid, nende omapärale tähelepanu pöörama ja põhjendusi otsima.

ALLIKAD

- E r e l t , Mati; E r e l t , Tiiu; R o s s , Kristiina 1997. Eesti keele käsiraamat. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, kättesaadav ka Internetist: <http://www.eki.ee/books/ekk07/> (29.01.2009)
- L ä ä n e - V i r u m a a k o n n a a a s t a r a a m a t 2007. Rakvere: OÜ VR Kirjastus
- E h r l i c h , Kristi 2008. Jaapan tuli Nippon House'iga koju kätte. – Virumaa Teataja 05.12. <http://www.virumaateataja.ee/?id=55327> (19.01.2009)
- L o p p , Eleri 2008. Kas café või kohvik ehk kogu linn turistidele. – Pealinn 21.04. <http://www.pealinn.ee/index.php?pid=95&nid=2166&lang=5&jsback=1> (22.01.2009)
- S o n d a v a l l a kodulehekülg: www.sondavv.ee (20.01.2009)
- L ä ä n e - V i r u m a a i n f o p o r t a a l : www.virumaa.info (02.12.2008)
- V i k i p e e d i a V a b a e n t s ü k l o p e e d i a : Schenkenberg. http://et.wikipedia.org/wiki/Ivo_Schenkenberg (27.01.09)

LISA. LÄÄNE-VIRUMAA TOITLUSTUSASUTUSTE LOEND

1.	Aartika Puhkekeskus	30.	Isabella
2.	Aaspere pubi	31.	Jaama Trahter
3.	Aia kohvik	32.	Jäneda Külalistemaja Kohvik
4.	Altja kõrts	33.	Jäneda Suurvanker
5.	Anne juures	34.	Kadila söögituba
6.	Aqva veekeskuse baar	35.	Kadrina söökla
7.	ARABELLA	36.	Kajakas
8.	Art Cafe	37.	Kaminasaal
9.	AS Helter-R	38.	Katariina Kelder
10.	AS Kaarma KT Ebavere tankla	39.	Kati Söögituba
11.	Baar Nord	40.	Kaukaasia baar
12.	Baar Viitna külas	41.	KEK Toidubaar
13.	Bamboo Garden	42.	Kiosk Snack-burger
14.	Bistroo Kiirtoitlustus	43.	Kohala Mõis
15.	Bistroo-Kiirtoitlustus Jossu	44.	kohvik Tapa linnas
16.	Bussijaama Baar	45.	Krahvi Sahver Pub
17.	Carla pubi	46.	Krista Kohvik
18.	Carola	47.	Krooni kohvik
19.	Essu Mõisa Kohvik-Baar	48.	Kulles
20.	Georgi Söögituba	49.	Kunda Kaubanduskeskuse kohvik
21.	Grillbaar	50.	Kurepesa Forell
22.	Habeme kõrts	51.	Kurva kodu
23.	Hagari pitsa	52.	Kuur-saal
24.	Hagari pitsakohvik	53.	Kära kants
25.	HAGARI ÄRI	54.	La Bar
26.	Haljala kalapüük	55.	Laada Bistroo
27.	Hesburger	56.	Lahemaa Kohvikann
28.	Imastu kalakasvatus	57.	Lamba-Ada
29.	In Galerii kohvik		

Toitlustusasutuste nimed lääne-virumaal

58.	Lamasmäe	89.	Rattad
59.	Laululava kohvik	90.	Remix
60.	Laululinna Külalistemaja	91.	Restoran RMK Sagadi
61.	Lokaal Rakvere	92.	Restoran Võsu
62.	Martini kiirtoit	93.	Roela rahvamaja Baar
63.	Mezzo	94.	Sadama Kõrts
64.	Musta Täku Tall	95.	SAKO
65.	Mõedaku Spordihoone kohvik	96.	Schenkenbergi kõrts
66.	Nippon Cafe	97.	Sirena pubi
67.	Nurga Söögituba	98.	Slaavi köök "12 kuud"
68.	O kohvik	99.	Stea Baar
69.	O MACK	100.	Sõduri Kohvik
70.	Oaas	101.	SÄRTSU BAAR-SAUN
71.	Old Victoria	102.	Söökla
72.	Pagari kohvik	103.	Zik-Zak ööklubi
73.	Pajusti Baar	104.	Talvekohvik
74.	Pappa Pizza	105.	Tamsalu Söökla
75.	Pariisi külakõrts	106.	Tapa Bistroom
76.	Parkali Kauplus-Kohvik	107.	Tehase Kohvik
77.	Peoleo baar	108.	Tobia küla söökla
78.	Peotare Vinni vallas	109.	Turu Kaubamaja kohvik
79.	Pihlaka kohvik	110.	Turuplatz
80.	Piibelegt	111.	Tõlla trahter
81.	Pinnu kõrts	112.	Tõrremäe tankla
82.	Pizzeria Vesuvio	113.	Vainu tare
83.	Puhvet	114.	Vatsu juures
84.	Põdra Pubi	115.	Wesenbergh
85.	Rakvere Bowling	116.	West-Wind Baar
86.	Rakvere Kebab	117.	Vihula Mõisa Jääkelder
87.	Rakvere Metsamajandi söökla	118.	Viitna kõrts
88.	Rakvere Teatri kohvik	119.	Villa Theresa
		120.	Vinni baar

Meelis, Maarja Küla elanik

ARUTELU

Eelmises numbris *Akadeemiake* 2009 nr 1 (5), lk 55–69 kirjutas Tartu Descartes'i Lütseumi 12. klassi õpilane Liina Kanter abortidest aastatel 1990–2007 ja nende vähenemise mõjuteguritest. Tema tööd luges naistearst ja Eesti Seksuaaltervise Liidu juhatuse liige Made Laanpere ja avaldas soovi kirjutada retsensioon. Akadeemiakese kolleegiumil on hea meel avada sellega uus rubriik „Diskussioon“.

MADE LAANPERE: Lugesin huviga ajakirja 2009. aasta esimesest numbrit Liina Kanteri uurimust: „Abordid aastatel 1990–2007 ja nende vähenemise mõjutegurid“. Autor on võtnud endale erakordselt raske ülesande, sest mitte ükski teine sotsiaalne ja rahvatervisega seotud probleem ei ole esile kutsunud rohkem vastakaid tundeid ja põhjapanevaid eriarvamusi. Abortiteema, eriti selle lubatavuse käsitlemisel, on käigus lai arsenal: poliitilised, religioossed, moraalsed, inimõiguste ja rahvatervisega seotud argumentid. Sümpaatne on asjaolu, et kirjutaja püüab olla võimalikult neutraalne oma hoiakutes, mis aborditeema juures on tihti raske. Positiivne on, et autor saab aru ja kinnitab seksuaalhariduse ja ühiskonna suhtumise tähtsust. On teada, et neid maades, kus seksuaalharidus on kooliprogrammis kohustuslik, rasestumisvastased vahendid kättesaadavad ja abort legaalne (nt Põhja-maad), on abortide arv madal. Samas on artiklis aga väga palju ebatäpsusi ja väärraid seisukohti, osaliselt on need põhjustatud teadmatusest, osaliselt aegunud allikatest. Kuna ajakirja lugejaile, nagu artikli autorilegi, võib see olla esimene kokkupuude aborditeemaatikaga, tahan likvideerida suurimad ebatäpsused.

Kõigepealt definitsioonid ja meditsiinilised aspektid. Abort on raseduse iseeneslik katkemine (spontaanabort) või katkestamine naise soovil või meditsiinistel näidustustel (legaalne tehisabort) kuni 22. rasedusnädalani, peale seda on tegemist juba sünnitusega. Seetõttu on Eestis abort naise soovil lubatud kuni 12. rasedusnädalani, meditsiinilistel näidustustel siis mitte kuni 28. vaid 22. rasedusnädalani. Samasugune on abordiseadus enamikes Euroopa riikides, üksikutes neist (Suurbritannia, Rootsi) võib rasedust katkestada naise omal soovil ka peale 12. rasedusnädalat. Olgu öeldud, et näiteks Inglismaal toimub siiski vaid 2 % abortidest peale 12. rasedusnädalat. Rasedus võib iseeneslikult katkeda nii soovitud kui soovimatu raseduse korral. Iseeneslike abortide kõige sagedasemad põhjused tulenevad lootest: 60% on tegemist loote kromosoomianomaaliaga, mis on juhuslik ja tavaliselt ei kordu. Ülejaanud põhjustena tulevad arvesse ema haigused ja keskkonnategurid (mürgised ained, suitsetamine, alkoholism, ülekaalulisus). Ei ole mingeid andmeid, et raseduse iseenesliku katkemise põhjuseks võiks olla psüühiline trauma või peale rasestumist toimuv suguühe! Iseeneslikud abordid korduvad siis, kui on tegemist mingi emapoolse põhjusega, mida ei saa muuta (nt emaka väärareng). Tuleks teada ka seda, et lisaks kirurgilisele meetodile on rasedust tänapäeval võimalik katkestada kahel viisil: kirurgiliselt ja medikamentooselt ning viimasel juhul ei ole vaja narkoosi.

Rääkides aborti mõjust naise tervisele, kohtame artiklis kahjuks müüte, millel puudub teaduspõhisus. Kummutan neist sagedasemad: esimese raseduse katkestamine ei ole tervisele kuidagi ohtlikum, sest abordiga kaasnevad ohud ei sõltu selle järjekorranumbrist. Ei ole teada ka, et abort tõstaks mingite haiguste, sealhulgas pahaloomuliste kasvajate riski. Kõige enam püütakse seostada aborti hilisema viljatusega, mis aga ei ole põhjustatud mitte abordist vaid kaasnevatest suguteede haigustest. Seetõttu testitakse kõiki naisi Eestis seksuaalsel teel levivate infektsioonide suhtes enne aborti. Maades, kus abort on keelatud või selle kättesaadavust piiratud (Aafrika, Ladina Ameerika), toimuvad abordid illegaalselt moodutades 40% kogu maailmas tehtavatest abortidest. Sel juhul on põhiliseks tüsistuseks eluohतिक verejooks või infektsioon. Maades, kus abort on lubatud, esineb 0,2–1,2 surma 100 000 aborti kohta ja maades, kus see on keelatud või kättesaadavust piiratud 119–680 surma 100 000 aborti kohta.

Tähtis on teada, et teaduspõhine meditsiin ei ole leidnud, et abort põhjustaks ränku psüühilisi traumasid. Vastupidi, uuringud näitavad, et soovimatu lapse sünnitamine on seotud palju suurema emotsionaalse stressiga ning abordiga kaasnev süütunne ja kurbus omakorda mitte aborti vaid

soovimatu rasedusega. On uuritud ka, paljud naistest kahetsevad tehtud aborti, ja leitud, et neid on vaid paar protsenti. Selline süütunde õhutamine on omane nõukogudeaegsele abordi diskursusele: ühest küljest oli abort legalne ja kättesaadav, teisest küljest selle tegemine häbistav. Iseeneslike abortide korral on muidugi leitud ka psüühilisi probleeme, kuid need ei ole seotud aboriga vaid hirmuga lastetuse ees. Lisada võiks, et nii nagu hirmutav ja keelav seksuaalharidus ei anna tulemusi soovimatute rasedustega võitlemisel, nii ka ei anna seda abordi negatiivsete mõjude rõhutamine haridus- sotsiaal- ja perepoliitikas.

Käsitledes ühte artikli põhiteemat - miks abortide arv on Eestis peale iseseisvumist vähenenud - jõuab autor suurima ja väga tavapärase libastumiseni. Selleks on arvamus, et abortide arvul ja iibel on otsene seos. Tavapäraselt asutakse kohe vaagima abordi kättesaadavuse piiramist kui ühte rahvastikupoliitika võimalust. Sageli unustakse, et aborti tehakse vaid soovimatu raseduse korral. Siinkohal võiks tuua näiteid, kuidas on olukord erinevates riikides (nt Island, kus abort on kättesaadav ja sündimus Euroopa kõrgeim *versus* Poola, kus abort keelatud ja sündimus madalaim) või vaadelda „vana maailma” iseloomustavat madala sündimusega rahvastikutüübi paratamatust. Selle asemel ma palun lugejal korraks mõelda sellele, mis saab ja on saanud soovimatutest lastest Eestis? Kas need on lapsed, kellega me tõesti tahame tõsta eesti rahva iivet?

Artikli uurimuslik osa, Eesti, Läti ja Leedu võrdlus, ei ole kahjuks arvestatav põhjustel, mida artikli autor ei saanudki teada. Nimelt on abordistatistika kogumine kolmes riigis erinev. Eestis on olemas abordiregister, millesse abortide raporteerimine on iga raviasutuse kohustus ja seetõttu on Eesti andmed täpsed. Lätis ja Leedus sellised registrid puuduvad, andmeid küll kogutakse, kuid nende teatamine ja säilitamine ei ole vastavuses registri nõudmisega. Näiteks koguvad erakliinikud andmeid valikuliselt, samuti alles hiljuti ei kogutud Lätis andmeid medikamentoosete abortide kohta. Seetõttu ei saa väita, et Eestis oleks abortiivsuskordaja suurem kui naabermaades, kuigi muutused on olnud samasuunalised kõigis kolmes riigis. On tõsi, et kõigi kolme riigi abortiivsuskordajad on suuremad kui näiteks Põhjamaades, kuid ma ei näe põhjust, miks järjepideva ja õige rahvatervise poliitikaga ei peaks ka Eesti kunagi samale tasemel jõudma. Autor nimetab neist ka tähtsama - seksuaalhariduse. Peab teadma, et lastevanematel on noorte inimese seksuaalses küpsemises küll tähtis roll, kuid see ei asenda kooli seksuaalharidust.

Ja lõpuks veel üks tähtis parandus: hädaabipillid ei ole abortiivsed, st nad ei katkesta rasedust!

Kahjuks eil ole autori kokkuvõttev soov: „... rasestuma vaid juhtudel, kui naisel on siiras soov laps ilmale tuua”, realistlik. Peale autori poolt mainitud rasestumisvastaste meetodite ebaefektiivsuse võib siiras soov ka muutuda (nt partneri kaotus), rasedus võib olla vägistamise tagajärg, naine võib haigestuda jne. Abort on maailmas kõige sagedamini teostatav meditsiiniline protseduur, olgu ta legaalne või illegaalne, ja selle piiramine ei vähenda selle sagedust vaid põhjustab surma, haigestumist ja isiklike probleeme. Kooli seksuaalhariduse toetamine, rasestumisvastaste vahendite ja nõustamise kättesaadavus on võtmesõnad, et vähendada soovimatuid rasedusi.

Made Laanpere
naistearst
Eesti Seksuaaltervise Liidu juhatuse liige

LIINA KANTER: Suure tähelepanu ja huviga lugesin dr Made Laanpere arvustust oma uurimistöole „Abordid aastatel 1990–2007 ja nende vähenemise mõjutegurid”. Dr Laanpere märgib õigesti, et selline teemavalik haakub väga erinevate arvamuste- ja teadmisteprismaga. Olles oma uurimistööd ette valmistades läbi töötanud suure hulga aborditeemat käsitlevaid uurimusi ja nendes viidatud allikaid – nii seadusandlikke akte kui ka statistikat – seadsin eesmärgiks, nagu ma ka töö sissejuhatuses kirjutasin, saada uusi teadmisi mulle tundmatu, ent huvipakkuva teema kohta. Arusaadavalt, nagu ka dr Laanpere märgib, piirduvad minu teadmised antud teemast vaid loetud kirjandusega.

Olen tänulik dr Laanperele sisuliste paranduste eest, mis puudutavad aborditeemat meditsiinilisest aspektist. Tema lisandused ja tähelepanujuhtimised aitavad ilmselt nii minul kui ka lugejal veelgi paremini teadvustada selle teema olulisust.

Samas ärgitas see varemalt mitmeid kordi diskussiooniks kiskunud teema mind taas arutlema, millised võiksid või peaksid olema meie pereplaneerimise võimalused ja eesmärgid. Tuleks kas või läbi mõelda, kas me saame ühtmoodi aru mõistetest „soovimatu” ja „planeerimata” laps? On need sünonüümid? Kas „soovimatud” lapsed on sündinud ja sünnivad ainult heidikute perre? Kas „soovimatute” laste genofond, nagu saan aru dr Laanpere väitest, polegi piisavalt hea tõstmaks tulevikus eesti rahva iivet. Kas karjääriinimeste kõrgharitud lapsed olid kõik „planeeritud”? Kas teadvustame endale, et abort ei ole pereplaneerimise vahend, vaid sotsiaalselt tingitud hädaabinõu?

Oma uurimistöö kokkuvõttes kirjutasin, et pean abortide lubamisest/keelamisest, arvnäitajate langemisest/püsimisest palju olulisemaks just selgitustööd, mis hoiaks teadliku naise, enamgi veel – teadliku kooliealise tütarlapse –, eemale tahtmatust rasestumisest. Oluline ei ole mitte see, et iga abordiga kaotaks riik justkui soovimatu/planeerimatu kodaniku, vaid see, et kõikide muude Eestis arutult vohavate „kultuuride” seas juurduks ja võrsuks ka seksuaalkultuur, mille rakendumisele aitaksid kaasa nii riigi haridus-, sotsiaal- kui ka perepoliitika. Kas tõesti on naivne loota, et tulevikus võib naine omandatud teadmistele tuginedes teha vaid ühe aruka valiku ja rasestuda ainult siis, kui tal on siiras soov oma laps ka ilmale tuua? Kas pole see tõesti realistlik, et jätkuvalt peavad naised leppima teadmisega, et „abordiga kaasnev süütunne ja kurbus on seotud mitte abordi, vaid soovimatu rasedusega”, selle asemel, et ennekõike vältida tahtmatut rasestumist? Või selle asemel, et teadlikuna osata vältida soovimatut rasedust, peaksid naised taluma sellega kaasnevat süütunnet ja emotsionaalset stressi?

Siinjuures jäävad käsitluse alt muidugi välja intsesti-, vägistamis- ja muud vägivallajuhtumid ning meditsiinilised eriolukorrad. Minu arvates on „ootamatu” rasedus suures osas just harituse/harimatuse küsimus. Kui-ki keegi ei saa välistada, et rasestumisvastased meetodid võivad edaspidigi osutada ebaefektiivseiks. Need „juhtumid” peaksid olema seadusega paika pandud nii meil kui ka tihti positiivse näitena toodud Soomes. Aga pereplaneerimises põlvkondi kauem haritud Soomes võib aborti teha vaid juhul, kui sünnitus kahjustaks naise tervist või kui rasedus ja sünnitus ohustaksid naise elu¹. Soomes on näiteks seaduses selline säte, et kui naine on alla 17 aasta või üle 40 aasta vana või kui ta on juba sünnitanud neli last, siis tehakse talle soovi korral abort.² Nii on see ka Islandis³, mille dr Laanpere toob näitena riigist, kus abort on igale sooviavaldajale kättesaadav, vastandina Poolale, kus abort on keelatud⁴.

-
- 1 Soomes on abort lubatud sotsiaalmajanduslike tegurite, lootedefektide, vägistamise ning ema elu, kehalise ja/või vaimse tervise ohustamise korral; <http://www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/finlan1.doc>.
 - 2 Finland. Law No. 239 of 24 March 1970 on the interruption of pregnancy, as amended by Law No. 564 of 19 July 1978 and Law No. 572 of 12 July 1985; <http://cyber.law.harvard.edu/population/abortion/Finland.abo.htm>.
 - 3 Summary of Abortion Laws Around the World, <http://www.pregnantpause.org/lex/world02.htm>; <http://www.un.org/esa/population/publications/abortion/doc/iceland.doc>.
 - 4 Selle kohta loe lähemalt: Poola naised läksid Hollandi “abordilaeva” pardale <https://www.arst.ee/et/Uudised-ja-artiklid/24137/poola-naised-laksid-hollandi-abordilaeva-pardale>.

Arutelu

Statistilisi andmeid ja üldsusele kättesaadavaid teadusartikleid võib leida paljudest erinevatest allikatest, milles tulevad esile väga erinevad järeldused. Kuna dr Laanpere, esitades oma intrigeeriva väite Läti ja Leedu abordiregistri puudumise kohta, on jätnud allikale viitamata, siis tundub, et abordistatistika kogumise uskumatult erinev meetodika Euroopa Liidu liikmesriikides on viinud ka minu teadmatuses eksitusse. See on ka põhjus, miks dr Laanpere peab minu töö uurimusliku osa põhiväidet, et abortide koguarvu langus on kõige suurem Leedus ja kõige väiksem Eestis, mitte arvestatavaks.

Täna dr Made Laanperet heasoovlike paranduste ja tähelepanekute eest. Rahvastiku-, ühiskonna- ja sotsiaalteadlaste, arstkonna ning seksuaal- ja perekonnaõpetusega tegelejate ühiseks hooleks võiks saada seksuaalkasvatuse kvaliteet ja kättesaadavus ning korralikult toimiv sotsiaalabisüsteem, et nullistada abort ja selle statistiline abortiivsuskordaja nii Eestis, Lätis kui ka Leedus.

Meie Sotsiaalministeeriumi seisukohast abortide kohta võime lugeda järgmist: „Valik, kas teha aborti või mitte, on iga inimese jaoks raske. Soovime, et inimeste hulk, kes selle valiku ees peavad seisma, oleks võimalikult väike. Abort ei tohi olla pereplaneerimise meetod. Riikliku perepoliitika huvi abortide arvu vähendamise vastu lähtub soovist kaitsta inimeste tervist, mitte soovist suurendada sündide arvu riigis”⁵.

Liina Kanter
Tartu Descartes'i Lütseumi 12. klassi õpilane

5 Sotsiaalministeeriumi seisukoht abortide kohta: http://www.sm.ee/fileadmin/media/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/SoM_abortidest.pdf.